MISS PIPI

TILLIGA JA TILLITA:

retsepte Eesti feministidelt

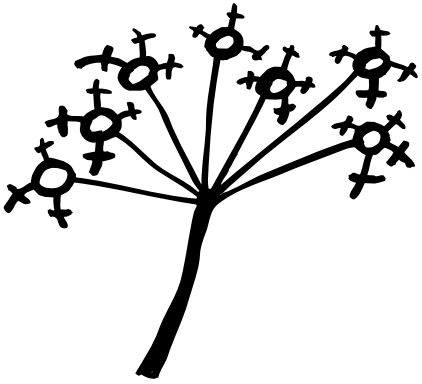

ENUT
2003

Projektijuht: Liina Järviste

Toimetajad: Kadi Mänd
Barbi Pilvre
Mari-Liis Sepper

Keeletoimetaja: Elo Lindsalu

Küljendus, pildid ja fotod: Piret Räni

Till: Prisma toidulett, 33.50

Trükikoda: OÜ Greif

Toetaja: AEF

Copyright © 2003 ENUT
ISBN 9949-10-113-1

SISUKORD

Eessõna 6

SELVE RINGMAA — Elu on meelakkumine!? Pilte poisstüdruku elust ehk miks ma tahan olla mees 8

PIRET RÄNI — Naerev feminism rõõmsa kunsti tantsupõrandal 14

KADI MÄND — Natuur ***versus*** kultuur või kas templiahvid peaksid meile eeskujuks olema? 21

ANDRES MAIMIK — Rahvuslik sünnituskombinaat 27

LEA LARIN — Kasi kööki, ***bitch***, ehk mehed on tegelikult naised. Kasi kööki, ***bitch***, ehk nii palju siis printsist valgel hobusel 30

IIVI MASSO — Millest küll tehakse väikeseid tüdrukuid? Populaargenealoogiline arutlus naiselikkusest ja natuke ka mehelikkusest 36

BARBI PILVRE — Ühendades ühendamatut: feministid ja seks 41

MIKKO LAGERSPETZ — Kuidas kasvatada tulevasi mehi ja naisi? 47

MARI KIDUKE — Punased laternad, puuritantsijad ja paljad poisid-plikad ehk feministlikud fragmendid prostitutsioonist ja pornograafiast 50

RASMUS RASK koos MARION PAJUMETSAGA — Ehast koiduni, aga ***soft*** 54

LAURA PAIDE — Kuidas minust kvoodinaine sai 59

TOOMAS TOMBU — Tööinimese valikud 63

HELEN TALALAEV — Minu teekond koos kirjandusega feminismini 66

MARI-LIIS SEPPER — Paradoks: inimeste karvane loomus ***versus*** miks ma karva ei aja (ära) 73

LEENA KURVET-KÄOSAAR, RAILI PÕLDSAAR — Feminismihirmul suured silmad 78

Sõnastik 85

EESSÕNA

„Ma pole seni aru saanud, mis see feminism õieti on; tean vaid, et feministiks tembeldatakse mind siis, kui väljendan vaateid, mis eristavad mind jalamatist."

Rebecca West aastal 1913

Kes me oleme?

Me oleme feministid. Oleme ka naised ja mehed, eestlased ja maailmakodanikud, abielus ja vallalised. Me oleme erineva taustaga, eraldi olemasolevad inimesed – ühtset Eesti Feministide Liitu pole veel formeeritud! Meid on aga Eestis hea hulk.

Seega, Eestis on feministid ja feminism levib, ning üha suurem on toetajate hulk, kes ennast (veel) feministideks ei nimeta, aga kes meeleldi feministlikke vaatenurki kasutavad.
Küsite: kas see on see hind, mida NATO ja Euroopa Liiduga liitumise eest maksma peab? Vastame: ei ja jah.
Ei, sest feministlik liikumine Eesti isamaal pole lääneriikide rüppe tagasipöördumise kõrvalprodukt ega europugemine. Seda, mida feministliku kriitikaga pommitada, oli nii muistses priiusepõlves, kadunud orjapõlves ja jätkub ka vabaduseajal küllaga.
Jah, sest Euroopa kultuuriruum ja inimõigustest lugupidamine ei luba me maa parematel tütardel ja poegadel soolise võrdõiguslikkuse suhtes külmaks jääda.

Kogumikus „Tilliga ja tillita: retsepte Eesti feministidelt" kirjutavad nii kapist välja astunud feministid, kui ka nood, kes meeleldi ennast sildistada lasta ei tahaks. Kõigi maailmavaade on aga keskmisest kriitikameelsem ja ära ei põlata sooprillide kasutamist. Ühed on naljakad, teised vihased, osad enesekriitilised, kuid enamik märkimisväärselt rahumeelsed.

Mida me õieti tahame?

Esiteks soovime müstikaloorist vabastada mõisteid *feminist* ja *feminism*. Anda neile eestikeelse ja eestimaise sisu. *Ei, feminism pole see, kui naised aitavad meestele palituid selga ja vastupidine olukord kujutab endast seksuaalset ahistamist!* Väga tüütavad on feminismiettekujutused, mis põhinevad Ameerika kohtulahendite kohta tekkinud linnalegendidel.
Selles raamatus pakuvad 17 noort eestlast oma nägemuse feminismist või analüüsivad teatud ühiskonnanähtusi läbi feministliku perspektiivi. Tekstid ja nende sõnumid on erinevad, st pole mõtet otsida siit ühtset feministi- või feminismimääratlust. Kõiki tekste ühendab aga üks – radikaalne arusaam, et naised on samavõrra Inimesed kui mehed. Naistel ja meestel peavad sellest lähtuvalt olema ka võrdsed õigused ja võimalused. Seda pole ju liiga palju tahta?

Teiseks soovime natuke mõtlemisainet anda. Lugeja võiks endalt küsida: Kas „Miss Eesti Tiss" on lahe üritus või on tegemist laadalaadse udaravõistlusega, kus loomade asemel on inimesed? Kas Eesti peaks olema uhke selle üle, et meie „maailma keskmisest kaunimad" naised on vallutanud Soome kehamüügituru või aktiivselt võitlema kaasaegse orjakaubanduse vastu? Kas see, kui issi õhtul lehte loeb ja ennast teleripuldi ainukeseks õigusjärgseks omanikuks peab, samas kui emme köögis askeldab, on pere normaalne tööjaotus või kurnav topelttööpäev emmele?

Head lugemist ja mõtisklemist soovides,

toimetajad

ELU ON MEELAKKUMINE!?

PILTE POISSTÜDRUKU ELUST ehk MIKS MA TAHN OLLA MEES

SELVE RINGMAA

„Ei vihmast, ei lumest tee väljagi mina,
sest meega koos on mu vana hea nina!
Ei hooli ma üldse, et lumest saab vesi,
sest mu kenade käppade küljes on mesi!”

(Alan Alexander Milne, *Karupoeg Puhh*, lk 82.)

Esimene pilt

Keeleots tohutust keskendumisest suust väljas, joonistasin lasteaia viimases rühmas rasvakriitidega lennukit pildile „Kelleks tahan saada”, kui kasvatajatädi tuli küsima, et keda ma joonistan. „Pilooti!” teatasin ma uhkelt. – „Aga tüdrukutest ei saa piloodid, tüdrukutest saavad hoopis stjuardessid,” ütles tema.
Ma ei osanud vastu vaielda, ei teadnud ka, mida tähendab *stjuardess.* Kasvatajatädi siis seletas. See tundus igav ja tavaline, aga mulle tuli päästev mõte: „Ma joonistan siis kosmonaudi!” – lasteaialapski teadis, et kosmoses käisid nii Gagarin kui Tereškova! Joonistasin hiiglasuure kosmoseraketi, külje peal tähed *CCCP* ja aasta 2001, selleks ajaks pidin olema juba piisavalt suur, et unistused teoks teha.

Mängud

Nii maal kui linnas tuli mul mängida ainult poistega, teisi tüdrukuid polnud meie majas ega terves suguvõsas. Oma kasuks pöörasin nii vanusevahe kui fantaasia, iga hinnaga võitlesin ihaldatud rollide eest – musketäri, indiaanipealiku või mereröövlina alistasin oma maja poisikesi, kehvemad jäid teadagi kaardiväelaseks või kahvanäoks. Ohvriteks ja vangideks sobis ketikoer Lonni, kes kõigutamatu rahuga laskis end talutada kuuti, et siis jälle välja tulla, kui ta vabastati. Jalgrattad hobustena saduldatud, kihutasime hommikust õhtuni loojangusse, äraseletatult: ettearvamatutesse seiklustesse. Polnud kahtlustki, et hõige „Läki, poiskad!” käis ka minu kohta.

Kool

13-14 aastasena tuli anda endast parim hinnatud leidurina, mille ebaoluliseks kõrvalnähuks oli osalemine matemaatika ja füüsika olümpiaadidel. Kummastav on vaadata praegu ülisalajasi kaustikuid lennukite, rakettide ja allveelaevade läbilõigetega, tipptehniliste andmete ja juurdekleebitud fantaasiapiltidega.

Leiutamine ja ulmekirjanduse lugemine sisustasid päevi ja öid, sealt siis harjumus anda hommikul äratavatele vanematele unesegane standardvastus „täna-ma-lähen-teiseks-tunniks” ja edasi magada, välja arvatud neil päevadel, mil esimene tund oli mu lemmik matemaatika. Uskumatult reaalsest, kooliülesannetest ja kodustest toimetustest palju reaalsemast

Nimi – Selve-Serafiima-Selvester Fenkol Ringmaa-Solnuška

Vanus – Liiga vana, et traditsioonidele ja kasvatusele vaikides alluda,
liiga noor, et käega lüüa ja lihtsalt oma elu elada.
Elukutse – Luuraja, leidur, üksik rändur, pilvepillerkaaritaja, naiste sõber ja aitaja.
(Perekonna)seis – Seisuks ei ole veel läinud.
Mõõdud nr 1, nr 2, nr 3 – 1. Rinnanibu kõrgus merepinnast: siiani registreeritud vahemikus –5,5m kuni 5641,3m,
2. Kaal: sündides 4,9 kg, progresseeruv,
3. Mõõdutunne: puudub

Feministlik eeskuju – Valerie Solanes (*SCUM Manifesto* autor)
Lemmikšovinist – Lai palett kohalikke lemmikuid Einar Laignast MKDK-ni.
Isiklik rekord – Tsikliload
Feminism on võimalus elada vaba inimesena (naiivse naisõiguslasena usun, et patriarhaalse ülemvõimu alt vabanedes kaovad muud mured iseenesest). Feminism on rõõm elust endast – armastusest, sõpradest, unistustest, mängudest, õppimisest, unenägudest, sukeldumisest, ringihulkumisest, tantsimisest, öistest jutupuhumistest – ilma sooliste piiranguteta.
Feminism is fun!

Gängitüdruku *(Babygirl)* retsept, alternatiiviks ninnu-nännu-naiselikkusele:

Su huulepulk ja lauvärv on sõjamaaling.
Sa mõjud väljakutsena, ole valmis võitlema.
Sa oled tugev, sinu käes on võim, keegi ei saa sind keppida, keegi ei saa sind sundida.
Sa kõnnid mööda tänavat, kõnnid päris aeglaselt, lihtsalt, et olla kindel ja vaadata ringi – see on võimuküsimus.
Sa vaatad alati silma, hoiad pead püsti ja vaatad alati silma, mitte kunagi maha.
Ära kanna kõrvarõngaid, juhuks kui tuleb kakelda. Su riietus lasku sul vabalt liikuda.
Ära häbene hästi süüa – tugev keha on ilus ja seksikas.
Kui sa oled peol ja näed kutti, kes sulle meeldib, ära naerata. Mine lihtsalt ligi ja suudle teda.

elust rääkis paljastav spioonipäevik pruunika pöidlajäljega (VERI, ei mingit kahtlust!), metalselt tumedasse sügavikku vajuma määratud unistuste maailm, nagu hõbedane *MIR*.

Püksid

Siiani kaob mul pea iga uue riideesemega seotud vastumeelsustunne alles rõiva omaks kulumisega. Vanaema juures kasutati vanaaegseid poistepükse ja topilisi kampsikuid, mis juba 1950.-60ndatel isa ja onude seljas viledaks kulunud, võimaldades teel poodi ette kujutada õnne otsivat maailmarändurit, ojale purdeid ehitades kuulsat sillaehitusmeistrit, aiatöid tehes alepõldu harivat ürgeestlast. Vastutulekuks onudele-tädidele sai haruharva roosa sametkleidi ja tutipaeltega sugulaste pulmades printsessitatud, kuigi punased lepatriinutäpilised trakspüksid ja ema õmmeldud teksajakk ja -püksid olid kahtlemata eelistatumad ning leidsid lõpuni kandmist ja kasutamist. Vahetusjalatsiteks mõeldud koolitüdrukulikud kingad õnnestus kuidagi teel ära kaotada, kevadiste poriloikude kummikuääreni ulatuvad maailmamered ja puuokste raspel aitas riietest poelõhna peletada. Triibutuks kulunud põlvedega tumesinised velvetid lagunesid omasoodu, kuigi dire karjus kord koolitrepil: „Järgmine kord, kui näen – rebin lõhki!" Kord ema töö juurest lahkudes kuulsin teda tagaselja mu välimust (ja ennast mu emana) välja vabandamas: „Ta on mul selline... eee... kunstnik, ta peab kohe alati teistmoodi olema..."

Retsept

Mul on aastate jooksul läbiproovitud retsept: valmistada ainult erandjuhtudel ja erilisi roogi. (NB! Mitte kunagi kahel järjestikusel päeval, siis oled kolmandal enesestmõistetav ja kohtad vaid pahameelt, kui pole ootusi täitnud!) Kõige kindlam – aeg-ajalt jubedalt äparduda, hajameelselt üle soolata, pipardada või põhja kõrvetada, superšeff piduroog taastab kergesti enesetunde. Kõige tähtsam – mitte lubada tekkida enesestmõistetaval igapäevasel, igaval ja igavesel koduorjusel ainult sellepärast, et ollakse tütarlaps (NB! Sisaldab kõrgendatud valmisolekut lüüa kaasa keldris ja garaažis.), vaid panna kahtluse alla tööde seotus soo, vanuse ja nahavärviga. ☺

Pidusöök

Muidugi kaugelt parim on suhkrusai ja limonaad, mida sõime peale tunde sõpradega käratsedes bussi tagumises otsas: mitte miski ei maitse magusamalt kui lapsepõlve süütult muretu meie-tunne, mida tugevdavad täiskasvanute etteheitvad pilgud. Toit kui kokkukuuluvuse väljendus, puhas pidusööginauding, mida ei mürgita veel tervise- ega dieedimured, samuti viina-veini ahvatlused. Hiljem muutus toit tüdrukutele süütunde allikaks, tõeline naiselikkuse topeltlõks: *Be damned if you do, be damned if you don't* ehk *Söö või ära söö, süüd ja*

muret tunned alati. Mõtlematu meelakkumine, oma ihade ja isude järgmine, jäi juba põhikooli lõpus poiste privileegiks.

Juuksed

Mul on terve elu jooksul kokku vaid paaril aastal olnud pikad juuksed, kord isegi õlgadeni lokid ja siis tajusin ka varsti, et nad mõjutasin mu elu. Ma muutusin kuidagi eriti *soft*'iks, panin tähele, et kohe tehti mu välimuse kohta märkusi, hakkasin ka ise peegli ees keerutama, eluhoiak muutus – püüdsin ikka rohkem ja rohkem meeldida inimestele, sobituda seltskonda. Ühtäkki olid pikad lokkis juuksed, püüdlik esimene meik ja abitu flirt meepotiks, mille ümber mu endised verevennad innukalt avastasid oma ihasid. Enamik klassiõdedest pühendus uudse tarmukusega pilkude looritamisele, märksõnadeks ahvatlevus ja abitus. Tundus äkki, et kuhi lokke saab kaunistada ainult tühja pead. Niipea kui seda teadvustasin, lõikasin jälle juuksed lühikeseks, see aitas taltsutada ka mesist meeldimispüüdu ja saada selgust, mida ma ise teha tahan.

Korsett

Korseti asemel kõlbavad ka kontsakingad – seda alandust on igaüks kõrvalt näinud, kuidas teismeline tüdruk, jalad krampis ja põlved harjumatusest nõtkumas, suu virilal naeratusel valust ja püüdlikkusest, kiigub esimestel 10-sentimeetristel kontsadel. Kuidas nende jalanõudega joosta, hüpata, tantsida, ronida, üldse liikumisest ja kehast rõõmu tunda? Ainult tüdrukud kannavad kontsi, ainult tüdrukuid kummitavad rasestumise ja litsina häbimärgistamise hirmud, ainult tüdrukud peavad kontrollima oma välimust ja käitumist, hoidma pingsalt kaalukeelel oma keha ja riietust, et oleks naiselik ja ahvatlev, aga mitte liiga väljakutsuv. Ametlik õppekava koolis räägib naise seksuaalsusest ainult tagajärgede võtmes ja varjatud õppetund on suunatud teiste heakskiidule, meeste ihadele ja ootustele vastamisele.

Vastuseis

Reaktsioonina oli kerge tekkima tunne, et kui see kõik ongi naiseks olemine, siis minust ei saa iialgi naist! Püüdsin olla rõhutatult *ebanaiselik* – otsekohene oma väljendustes, ei kandnud seelikut, ei nutnud ega näidanud välja liigseid emotsioone, ei kohkunud tagasi hiirtest, ämblikest ega mädanevast vareseraipest, millega muuhulgas naiselikkust testiti. Ometi jäi ikka vahetegemine – ebaõnnestumiste korral olin teadagi *plika*, õnnestumiste korral lihtsalt „mitte-nagu-teised-tüdrukud".

Poisid

Me rääkisime poistega keskkooli ajal musta kohvi juues ja öid üleval olles elu mõttest, raamatutest, filmidest, muusikast, poistest-tüdrukutest, käisime koos matkamas, näitustel ja kontsertidel. Aga tunnistagem, need poisid ei oleks iialgi leidnud armu enamiku mu klassiõdede silmis, kelle jaoks olid vahetunde molli andmisega sisustavad, joomisega vahele jäänud, kümneid kordi käskkirjatud ja üldse veidi kriminaalse kallakuga kutid hoopis erutavamad ja tekitasid rohkem elevust, õhkeid ja sosinaid. *Macho*-mehelikkuse standardi järgi olid mu sõbrad memmekad; minu jaoks aga sobivalt intelligentsed ja tundlikud natuurid, kes oskasid vältida kaklusi ja kambasurvet (kuigi mõned pidid mingis vanuses teiste poiste terrori eest pagema), aga mõni neist pani teaduskonkursi kinni, mõni tegi bändi või maalis kodus.

Merisiga

Parajaks väljakutseks tundus mulle minna Tartusse füüsikat õppima, et esimese kursuse esimesel päeval kuulda kibedat teooriat naistest ja füüsikast – naisfüüsikud olevat nimelt nagu merisead, keda lähemalt uurimata ei saagi kohe aru, on ta üldse siga (naine) või mitte, aga üks on ometi kindel, et merega (füüsikaga) pole tal midagi pistmist. Järgnevatel kuudel vaatlesin ja mõtisklesin uudsel etteantud teemal: kõik õppejõud ja doktorandid olid mehed, samas laborandid ja kantseleitöötajad naised. Juba kujutasin end ette laborihämaruses kellegi teise doktorikraadile rutiinseid abitöid tegemas ja... paraku jäi mul tõestamata nii naiselikkus kui seosed füüsikaga, aga õnneks mu siiras usk enda erilisusse sai kõigutatud.

Meelitus

Senini parim viis mett mokale määrida, öeldes: „sa oled nii erinev teistest tüdrukutest", hakkas mulle ühtlasi tähendama halvimat järeldust, et erinevused naiste vahel ei loe! Kui keegi erineb naiselikkuse (enamasti negatiivsest) stereotüübist, siis on ta erand, „mitte-naguteised", tugevdades lakkamatult ühte ja sama arusaama naistest, kuigi elukogemus võib tuua esile naistevahelisi erinevusi üha uuesti ja uuesti. (Sama mõttekonstruktsioon ei lase muide iial näha jobudest mehi oma soo esindusliku osana!)

Mees on mees

Poisstüdrukust oleks võinud sirguda naine, veendunud oma võrdõiguslikkuses, sest ma ometi ronisin ja jooksin ja... võrdselt poistega; vaenulik naisõigusliku mõtte suhtes: „mida need hädised naised halisevad, pingutagu meestega võrdselt!", tahtmata kuuldagi naiste huvide edendamisest. Soopimedana püütakse unustada oma „madalat" päritolu ja rabeleda, higipull otsa ees, ennast pidevalt tõestades – kord teadmisi-oskusi, siis naiselikkust. Aga ainult seni, kuni ei taipa, et elu võib olla ka meelakkumine, siis kui oled – mees. Naine on turvatsooniks mehe ümber, mehe ja tema vajaduste eest hoolitsemisega, ärakorraldatud olmeliste asjadega, mida ei märka muidu kui ainult nende puudumise kaudu – kuhjuvates kulunud ja määrdunud sokkides ning langenud enesehinnangus mahajäetud mehe juures –, ainult naise hoolitsuse mesi võimaldab mehel olla mees. (Mõnigi elumees kinnitab mulle siinkohal, et elu mees on raske, tõesti, muudkui laku ja laku seda mett, läilaks läheb ja ikka pead lakkuma, sest oled mees!)

Mesi

Jah, ma tahan olla mees (ja eks ma ole juba olnud üksjagu), ma tahan ka, et mu tulevase tütre elu oleks meelakkumine. Selleks on vaja ainult natuke meeste sõprusega võrreldavat solidaarsust naistega, toetust naistele tööl, poliitikas ja kodus, naistele tunnustuse ja usalduse avaldamist, siis vast saavad ka naised olla mees.

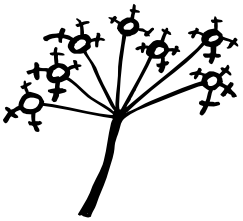

NAEREV FEMINISM RÕÕMSA KUNSTI TANTSUPÕRANDAL

PIRET RÄNI

Käesolevas kirjatükis püüan tõmmata paralleele rõõmsa kunsti ja (post)feminismi(de) vahele, et nende kui tegusatetõhusate müüdilõhkumismasinate abil aplodeerida isiku- ja vaimuvabaduse võimalikult laiema leviku poole.

Naiskunstnike Laulu- ja Mänguselts Puhas Rõõm

Me kohtusime 2000. aasta päikselisel suvel. Me tahtsime koos teha toredaid asju, mis päästaks valla meeled ja mängulusti ning pakuks loomerõõmu vaid omaenese südamesoovidest lähtuvalt – kunstimaailmas kehtivaist tavadest rahumeeli mööda vaadates. Tahtsime suhestuda inimeste emotsionaalse palgega kaasaegse kunsti keeles, süstida neisse optimismi ja valmisolekut lahata probleeme/teemasid/juhtumusi läbi huumoriprisma. Aga miks me toonitame just rõõmu ja huumorit? Selle mõistmiseks räägin esmalt natuke rõõmu ja kultuuri omavahelisest umbusaldusest ning kunstimaailmas kinnistunud „püsiväärtustest".

Probleem suure K-ga

Müüdilõhkumisperiood on kultuuripildis mõnesidki väärtushinnanguid ümber paigutanud. Erinevate ametliku kultuuri lubatud kunstivormide tahukale on usinalt külgi juurde paigutatud, nii et *performance* ja maalikunst mahuvad sõbralikult visuaalsete väljendusvormide täringule. Ent kui kaasaegsest kunstist emotsioone otsida, tundub hirmutavana „kannatavate" kunstnike poolt publiku suunas teele saadetud depressioonide hulk, mis kaalub mahu ja massiivsusega üles vastaskiigele kuhjatud humoorikad viited, naerud ning optimistlikud teemalahangud. Miks otsib inimene süvamõtteid just depressiivses? Miks rõõm ja huumor ei pääse kõrgkultuuri? Kes otsustab, milline emotsioon on „kõrge"?

Eeskätt on rõõmu tõrjunud kõrgkultuurist tema seostamine maiste ja lihalike toimingutega; rõõm on köidetud profaansete-dionüüsiliste seoste puntrasse. Need seosed hoiavad rõõmu eemal kõrgkultuuri panteonist, kuhu Susan Sontagi järgi pääsevad sakraalse maailma poolt heakskiidetud tõsidus, ilu ja tõde. Kristlik kultuur ülistab märtreid ja peab rõõmu patuseks ning lihalikuks, vaid karnevaliajal

lubatuks. Kaasajal on rõõmu ja selle tähistajate, naeratuste, väärtust enim devalveerinud nende kasutamine müügiagentidena. Meid ümbritsevas visuaaliuputuses suudame me kindlalt eristada naeratavat ja õnnelikku elu esitavat reklaami – nii konsumeristlikku kui ideoloogilist – teistest piltkujutistest.
Selle kõige kõrval seisab panteonitrepil Kunstnik, kes end jumalikuks loojaks pidades võitleb ülla Kunsti suure K-tähe eest.
Tähtsaim tegur kunsti tõsiduse tagamisel ongi suur K glorifitseeritud ja mütologiseeritud Kunstimõiste alguses. Veelgi suuremaks muutis suure K postmodernistlikest kunstimängudest läbi kapanud metakunstilaine, mis kunsti piire otsides ja laiendades kunsti Kunstiks olemist rõhutas. Uusi vahendeid kasutavad kunstnikud soovisid enestelegi kunstnikumüüdikeepi õlgadele tõmmates *kunstnikumad* olla ning Kõrgkultuuri Panteonil promeneerimas käia. Mida vabamaks

Nimi – Sõprade jaoks **Pir**
Vanus – Parajalt küps plika paremais aastais
Elukutse – Universaaldisainer
rõõmsa kunsti eesvõitleja nahas
(Perekonna)seis – Vallatu
Mõõdud nr 1, nr 2 ja nr 3 – [m1+m3] : 3 = m2
Feministlik eeskuju – Pipi
Lemmikšovinist – Kunstirühmitus Nongrata
Feminism julgustab printsessi, et ta võib ka ise lossitornist jalga lasta, mitte ei pea sealt väljapääsemiseks terve oma nooruse nuttes printsi ootama.
Feminism töötab nagu röntgeniaparaat – läbi selle vaadates paistavad konventsioonitontide kondid ühiskonna lihakeha seest paremini välja.

Retsept, kuidas läbida olukordi nagu vahe nuga võid

Näen kooskõla –
naeran ja järeldan.
Näen absurdi–
naeran ja analüüsin.
Näen probleemi –
naeran ja mõtlen.
Naer teeb tugevaks.
Kuigi – nõrgal on tihti lihtsam.

on muutunud Kunsti piirid, seda suuremaks on kasvanud Kunstiülistusaparaat *Artworld*, mis on pühendunud suure K konserveerimisele. Kõige agaramalt uuristab tõsise kunsti alustalasid humoorikas ja sotsiaalselt irooniline feministlik kunst, mida ma NAERVAKS FEMINISMIKS nimetan.

Naerev feminism ehk plikakunst

Naerev feminism (*laughing feminism*) mõistena pärineb Audrey Bilgeri raamatust *Laughing Feminism: Subversive Comedy in Frances Burney, Maria Edgeworth and Jane Austen*. Need 19. sajandi naiskirjanikud tegutsesid ajastul, mil avalik feministlik ülesastumine oleks hävitanud naisterahva reputatsiooni täielikult, oma kirjatöödes võltsmoraali ja naiste allasurumise absurdsusega. Nad julgustasid lugejat endaga koos naerma kõikjal vohavate seksistlike vaadete üle, kasutades kirjandusliku relvana satiiri, burleski ja paroodiat.

Sõnapaar *naerev feminism* kandus paralleelselt väljendiga *Girlie-art* ehk plikakunst suust suhu ja hakkas tähistama ka kaasaegsete feministlike kunstnike töid, kes kasutasid samu võtteid – näitasid naljana ühiskondlikke klišeid ja pöörasid ümber ikonograafilisi fetišeid.

Plikakunst on läbinisti postfeministlik nähtus. Praegused noored naised ei suuda enam eal samastuda ohvritega; nad on kasvanud tegutsejateks, sotsiaalselt ja seksuaalselt aktiivseteks iseteadlikeks persoonideks, kes murravad end läbi isikuvabadust kitsendavatest muinasjuttudest ning juhivad oma loominguga neile kitsendustele ka publiku tähelepanu. Nende jaoks on kunst sotsiaalne tööriist, vahend, mille abil edastada oma sõnum, oma kommentaar ühiskonna toimemehhanismide kohta. Olukorras, kus kunsti sotsiaalne sõnum on tähtsam kui Autori ja tema Kunstiga seonduv kunstnikumüüt, kaob loomingu Kunsti-nimetusega pärjamise vajadus ning suurtähed kaotavad tähtsuse.

Plikakunst ja Puhas Rõõm

Tähtsaim märksõna, mis ühendab plikakunsti huviorbiite, on isiku IDENTITEET, selle

konstrueerimise viisid ja võimalused ning inimese enda võim selles konstruktsioonis kaasa rääkida. Sellise lähenemise illustratsioonina kasutaksingi Puhta Rõõmu teoseid ja olemust.

Puhas Rõõm on kollektiivne autor. Me töötame endi huvialused probleemid ja nende esitusvõimalused välja ajurünnakute käigus. Meid ei huvita, kas meie tegevuse tulemusel sünnib kunst või Kunst või hoopis midagi muud. Peaasi, et meie sõnum kellenigi jõuaks.

Üheks Puhta Rõõmu teemaliiniks on kujunenud *naerva naise* vaatlused.
Esimene aktsioon sellest jadast oli *Naeruorgesster*, mis esmakordselt etendus 2001. aasta augustis Palamuse maakunstifestivalil. Selles helikollektiivis naeravad naised intelligentse meesdirigendi taktikepi järgi. Tema lõbuks, tema meeleheaks. Samas on naised end ise toolide külge kinni sidunud, näitamaks: jah, me teeme seda kõike teadlikult ja meelega. *Naerata! Naeratus on naise töö*, on sama teemat jätkav fotoseeria. Galeriisse astuja satub ülisuurte pingutatud ja teeseldud naeratuste keskele. Kõik naeratajad on naisterahvad – see toob fookusesse naise kui professionaalse naerataja teema. Naeratamine on üks naise ülesannetest, vahend, millega ta hoiab koos kodu ja püüab säilitada ebastabiilsete kaaskodanike meelerahu, ennetades plahvatusohtlikke situatsioone. Naeratav naine on kui stabilisaator.

Aga kas naine tahab alati naeratada? Kui tihti ta tegelikult tunneb naeratus*kohustust*, mitte sisemist rõõmsat naeratus*vajadust*?

Teine Puhast Rõõmu ikka ja jälle huvitav teema on tütarlapsest-sirgub-naine-perioodil noori naisi paeluv mimikrimäng – tüdrukud on varmad ühiskondlikke muinasjutte ja konventsioone endasse elustama, olemaks populaarsed, meeldimaks sihtgrupile.

Üks seda teemat käsitlev teos on video *Roosa*, mille käigus tüdruk määrib enese näole konventsionaalse roosa kihi, peites samas ära

Naerata! Naeratus on naise töö!

iseenda. Enda arvates ta puhastab ennast, sarnastab end noore tüdruku barbiliku ideaalminaga; vaataja ent näeb, kuidas ta iseenda näole maski maalib. Rollijoonist hurraahüüdega omandavad tüdrukud ei saa ise arugi, et naiseks maskeerumise kaudu nad tegelikult kaugenevad iseendast ja orgaaniliselt inimlikest väärtushinnangutest. Kui nende sisemine mina osutub piisavalt tugevaks, kulub mask kunagi aastate pärast maha. Aga on ka võimalus, et *mina* pärsitakse klišeede tulvas niivõrd, et teda ei leia enam keegi mitte kunagi üles.

Tütarlaste identiteediotsinguist ja murest nende liigse iidoliarmastuse ning samastumisvajaduse pärast räägib ka lamenukugrupp *Suured Väikesed Tüdrukud*. Need on eelkooliealiste tüdrukute figuurid, kelle nägude asemel on koha leidnud filmistaaride ja modellide omad. Millest on tehtud väikesed tüdrukud? Millistest lugudest, eeskujudest, eelarvamustest, soovidest, eelistustest, hinnangutest, moraalist ja väärtustest meid kokku kasvatatakse?

Just kasvatus ning naise roll ühiskonnas kasvataja ning kasvatatuna on väga tähtis valdkond. Lihtne on öelda, et ühiskond on kasvatanud kellegi väärtushinnangud just selliseks, nagu nad on. Reaalseks ühiskonna käepikenduseks selles vallas on naised, emad ja vanaemad, kes sisestavad väikelapsesse oma väärtused ning soorolliskeemid, andes poistele ning tüdrukutele vihjeid, soovitusi ja käske õige käitumise kohta. Seega võiks meie missioon olla eeskätt kasvatada kasvatajaid, et nad täie teadlikkusega kaaluksid, milliseid inimesi nad soovivad konstrueerida igapäevaste käskude-keeldude virrvarris.

17. I 2003 avati Tartu Kunstimuuseumi Galeriis näitus *Lapsepõlv*, kus esitusid Puhta Rõõmu

eelmainitud tööd *Roosa* ja *Suured Väikesed Tüdrukud*. Avamisel esitati ka *performance Dressuur*, kasvatuslike ebaloogiliste käskude-keeldude doomino (kas olete kunagi mõelnud, kui suure osa kasvatusest moodustavad väikest maailma-avastajat eksitavad käsud-keelud nagu: „Kui sa kohe magama ei jää, tuleb kuri hunt", „Laps räägib siis, kui kana pissib", „Oskasid katki teha, nüüd tee terveks ka!" või hoopiski „Ära näpi, kukub küljest!"), mille kõrvale laste lauluansambel esitas teemaga haakuvaid palu. Roosades pulloverides algklassineiud liikusid lauldes ja kätteõpitud žeste sooritades videopildi *Roosa*, staarinäoliste lamenukk-laste ja dominot mängivate puhasrõõmsate vahel. Videol pesi tütarlaps end konventsioonidega roosaks ning roosade pisitüdrukute püüdlik liikumine lauluõpetaja juhtivate märkuste saatel tõlkis metafoorid reaalsesse ellu.

Inimene ja suur K

Ent miks peaks olema vajalik, et Kunsti suur K humoorikate mängude käigus lühemaks kuluks? Ikka selleks, et inimene taas kunsti omaks võtaks ja seda armastama hakkaks.

Kunstist arusaamine jaotab end kahe mõistmisvõimaluse vahel: esmane, läbielamisvõimalus, mis on suunatud otse emotsioonidele ning inimese sisemistele igatsustele (või esoteerilisemalt väljendudes: inimese hingega kõnelemine), ja teine, analüütiline, milles teadlik vaatleja saab intellektuaalsete seosteahelate kaudu seoste tekkimise ajal toimuvast mõttetegevusest vaimse naudingu, saab olla tark, elitaarne ning analüütiline. Eks vast sellepärast väidetakse, et tänapäeva kunst on lihtrahvast eemaldunud; et tavavaatleja ei saa enam kunstist aru: taoline

Näituse Lapsepõlv *avamine Tartu Kunstimuuseumis.* Performance'*i* Dressuur *käigus tekkis vaatajate ette labürint kasvatuslikest käskudest-keeldudest, mille abil peaksid lapsed oma maailmapildi kokku panema.*

kunst ei räägi nende igatsustega, vaid esitab ristsõnamõistatuse. Ideaalses teoses on nii analüütilisi kui emotsionaalseid tasandeid, seda saab lahata nii läbielamismeetodil kui ka teoreetilistesse mõtisklustesse uppudes.

Kurdetakse, et potentsiaalne kunstipublik keeldub kaasaegset kunsti mõistmast. Arvan, et põhjus on selles, et suure K tähtsustamise käigus on kunstnikud jätnud tähelepanuta teoste emotsionaalsed tähendusväljad, mida saaksid lugeda eelneva kunstikogemuse ja paralleeli tõmbamise võimeta vaatajad. Sestap kutsun kunstnikke üles jälgima teoste emotsionaalseid kõveraid. Ja miks siis juba mitte lisada emotsionaalsusele humoorikam vaatenurk!

NATUUR *VERSUS* KULTUUR

VÕI KAS TEMPLIAHVID PEAKSID MEILE EESKUJUKS OLEMA?

KADI KATHARINA MÄND

On öö. Kuskil Eestis piiksub väike laps. Kes ennast voodist välja ajab ja titekese juurde läheb, kas ema või isa? Ja kas seda määrab aju, emakas või templiahvide pärandatud ühiskondlik (ja perekondlik) hierarhia?

Kui Riigikogus soolise võrdõiguslikkuse seaduseelnõu menetlemiseks läks, näitasid meie lugupeetud rahvasaadikud oma tõelist palet. Eesti kõrgeimas seadusandlikus kogus istus märkimisväärne hulk inimesi, kes tõsimeeli arvasid, et mehed ja naised on niivõrd erinevad, et neil ei tohikski võrdseid õigusi olla. [1] Meeste ja naiste ebavõrdne kohtlemine ei peaks mitte ainult lubatud olema, vaid on lausa hädavajalik, et eesti rahvas välja ei sureks.

Vanus – 29
Elukutse – Viimased viis aastat töötanud ÜRO süsteemis ametnikuna
(Perekonna)seis – Vabaabielus, kaks last
Mõõdud nr 1, nr 2 ja nr 3 – 1. jala sisekülje pikkus 90 cm, 2. keskmine sõrm 9,8 cm, 3. pikim varvas 4,7 cm
Feministlik eeskuju – Nina Björk
Lemmikšovinist – Jan Guillou, *macho*meeste etalon
Isiklik rekord – Minu lapsed
Feminism on arusaam, et bioloogilised piirangud on sotsiaalsetest tunduvalt väiksemad.

Retsept, kuidas soolist võrdõiguslikkust igapäevaelus rakendada:
Ronida suveõhtul koos mehega terrassile, vaadata punaseid katuseid, teha välikaminas tuld, jagada pudel head punast veini (näiteks Kalifornias toodetud Ernest & Julio Gallo Zinfandel aastast 2000 on täitsa joodav ega tee sind vaeseks) ning keerutada plaadimängijal kordamööda nais- ja meesvokaliste. Soovitatav järjekord: Shirley Horn, Frank Sinatra, Nina Simone, Louis Armstrong, Billie Holiday, Nat King Cole, Sarah Vaughan, Roy Ayers, Cassandra Wilson jne.

Kõnepuldis arutleti suure innuga teemadel nagu 23. kromosoom, loomulikud ja looduslikud soorollid, erinevad eeskujulikud loomaliigid, millest inimkond peaks õppust võtma, ja muust, mida bioloogiatundidest ja loodussaadetest parajasti suudeti meenutada. Parlamendisaadikutele tegid samal ajal polüfoonilist bäkki mõned arvamusliidrid ja internetiportaalides elavad ühiskonnaliikmed.

Emakakultus ja selle meesfännid

Emotsiooniderohketest sõnavõttudest jäi mulje, nagu kuuluksid naised ja mehed eri loomaliikidesse. Sõltumata sellest, kas põhjusena oli ära toodud meie äärmiselt erinevad ajud, hormoonitase või (olemasolev või puuduv) emakas, oli siililegi selge, et naised peavadki madalamat palka saama ja selle ilge ahnitsemise ära lõpetama.

> „Näiteks võtame templiahvid, ahvide ühiskond muide on vanem kui inimühiskond, järelikult on ta ka meile eeskujuks selles mõttes, et ta on kauem kestnud. On, ma ei hakka rääkima neid seeneliike, mis seal ühe ööga kasvavad ega ka seda ahvide liike, kes seal templis on, aga hommikul, kui need seened, kübarseened, on parajasti söömiskõlblikud, siis on võimalik neid ära süüa tänu sellele, et on hierarhia. Kui kõik korraga läheksid neid sööma, kõigil oleks võrdne õigus, siis tallatakse see viimseni puruks ja mitte keegi ei saa süüa.”
> (Arvo Sirendi, Riigikogu stenogramm, 22. I 2003.)

Riigikogu liige Arvo Sirendi põhjendab oma arusaamist, et meestel ja naistel ei tohikski võrdseid õigusi olla ja toob eeskujuks templiahvid, keda ta *National Geographic*'u filmides näinud.[2]

> „Nii et ärme hakkame vaidlema nende asjade üle, mis on loodusseaduste vastu. Sootsium ei pea oma seadusi loodusseaduste vastaseks kujundama ja inimesed tegema võrdseks lihtsalt seadusega, kui nad tegelikkuses ei ole võrdsed, ei saa olla võrdsed ega tohiks olla võrdsed, sest me peame mõtlema inimkonna tulevikule.”
> (Samas.)

Endine parlamendisaadik Sirendi pole kaugeltki ainus, kes igatsevalt looduse poole vaatab ja kardab, et inimkond hukkub, kui naised millegi muuga peale sünnitamise ja lastekasvatamise tegelevad. Inimkonna tuleviku nimel – inimkonna, kus ülerahvastatus on väga tõsine probleem ja kuhu lähima kümne aasta jooksul lisandub veel

miljard inimest – peaksid naised oma ahned soovid maha suruma ja enesest ometi natuke kaugemale mõtlema. Kõik oleks palju parem, kui nad Emakese Looduse poolt antud „loomulikus" ühiskonnahierarhias oma koha üles leiaksid ja sellega lepiksid.

Tegemist on emakakultusega, mis ülistab naisi ja seab neid teatud mõttes kõrgemale kui mehi, kuna naistel on püha kohustus ja õnn rahvust taastoota. Üldjuhul on emakakultuse eestseisjad vanemapoolsed härrad, kes näevad naistes midagi head, emalikku, lausa taevalikku. Meeste rolli nad rahvastiku juurdekasvul üldjuhul ei näe. Kui sai lapse Neitsi Maarja, saavad ka teised Maarjad.
Kui *Järgmise Eesti* konverentsil, kus oli kohal suur osa Eesti äri- ja poliitikaeliidist, esitati küsimus selle kohta, mis osa naistel *Järgmise Eesti* diskussioonis olema saab, tuli vastus ühelt saalisviibijalt väga kiiresti. Naiste ülesanne selles diskussioonis on sünnitamine! Naiste ülesanne *selles diskussioonis* on sünnitamine.
Sellele järgnes piinlik vaikus, mida katkestas ainult Lennart Meri maruline aplaus.[3]

Ajujaht

Kui emakakummardamisest ei piisa, võib ajud ette võtta. Müstiliste looduslike protsesside asemel saab rangeid teaduslikke fakte esitada. Ajude vastu on huvi tuntud pikka aega. 18. ja 19. sajandil teadsid nii arstiteadlased kui ka poliitikud, et „naiste ajud on meeste omast väiksemad ja sellepärast ei saa nad teoreetilistest argumentatsioonidest sama hästi aru kui mehed". Hiljem avastati, et naiste ajud olid (kehakaalu arvesse võttes) meeste omadest siiski suuremad. Ajujaht läks aga hoopis raskeks pärast Albert Einsteini surma, kui tema aju mõõtma ja kaaluma hakati. Nimelt selgus, et kuulsa füüsiku aju kaalus 1230 grammi, seevastu keskmise mehe aju, millega Einsteini oma võrreldi, 1400 grammi.[4] Kes nüüd loll oli?

Eesti rahvale on meeste ja naiste ajude spetsiifikat lähemalt tutvustanud näiteks kirjastaja Mart Kadastik:

> „Erinevalt mehe ajust on naise aju poolkerad omavahel tihedalt seotud. Seetõttu võib naine tegelda mitme asjaga korraga (ühe inimesega räägib, teist kuulab, kolmandale naeratab), mees suudab keskenduda vaid ühele tegevusele.
> On üldteada, et mees ei leia vajalikke asju kunagi üles, sellal kui naisel piisab ühest pilgust otsitava märkamiseks. Sellelgi seigal on teaduslik seletus: naiste meeleorganid on tundlikumad, nende nägemisulatus laiem.

> Erinevalt mehest on naisel mõlemas ajupooles kõnekeskus. Seepärast on naistel loomupärane rääkimis-, suhtlemis- ja keelteanne. Ka on naiste intelligentsimäär meeste omast kolme protsendi võrra kõrgem. [---] Inimese aju on arenenud kooskõlas rollidega, mida oleme miljoni aasta jooksul täitnud: naised on olnud põhiliselt koduhoidjad, mehed kütid." (Postimees, 10. II 2002.)[5]

Siin on ilusasti teaduslikud faktid üldteada asjaoludega kokku seotud ning jõutud huvitavate järeldusteni, miks naised sobivad meestest paremini sekretäriks. Edasi selgub, et Briti naised maksavad ränka hinda „geneetiliselt määratud soorolli hülgamise eest", kui nad kurdavad, et töö tervisele laastavalt mõjub (huvitav, kas nood naised pidasid silmas tasustatud tööd või tasustamata tööd või mõjuvad mõlemad tervisele halvasti?).

Ajuteadlased ei ole siiski selliste väidete ja teadmistega päris nõus. Raporteeritud erinevused naiste ja meeste ajudes ei viita sellele, et naiste ja meeste näol oleks tegemist eri liikidega – nende ajud on tunduvalt rohkem sarnased kui erinevad. Rootsi kognitiivse neurofüsioloogia professori Martin Ingvari väitel on need erinevused nii väikesed, et indiviiditasandil on variatsioonid oluliselt suuremad kui meeste ja naiste kui kahe grupi vahel.[6]
Marginaalsete erinevuste *tähenduste* tõlgendamine on ka parajalt riskantne tegevus.

Sugudevahelistel erinevustel on ajuteadlaste sõnul kolm põhjust: geneetiline pagas, hormonaalne keskkond ning – viimast peetakse väga oluliseks – sotsiaalne keskkond, millega aju varakult kokku puutub.[7] Sotsiaalne keskkond ei koosne tänapäeval juhtumisi koobastest, nuiadest ja kurjadest karudest.
Aastal 2003 on Eesti ühiskonnas naiste tööpäev keskeltläbi mitu tundi pikem kui meeste oma. Samas moodustab suure osa nende tööpäevast tasustamata töö. Eesti naised on keskmiselt paremini haritud kui mehed, kuid nende investeering haridusse tasub meestega võrreldes kehvalt ära.

Kultuurikiht on ka geneetilistel olenditel väga paks. Kas on võimalik naisi ja mehi sotsiaalsest keskkonnast välja tõsta, arvates, et leiame selle „tõelise" naise ja „tõelise" mehe?[8] Tõelise naise, kelle ajupoolkerad on tihedalt omavahel seotud, kes igatseb tagasi koopasse kolde juurde, kus ta maimukesele tasasel häälel hällilaule laulaks, ja tõelise mehe, kes on naisest vähem intelligentne ja tunneb oma nuiast puudust. Ja miks me nende „tõeliste" naiste-meeste järele üldse igatseme? Kellele neid vaja on?

Aga meestel ju pole emakat!

Millal sa, Kadi, siis rahule kavatsed jääda? Kas siis, kui mehed sünnitama hakkavad? Kuna mul on mõningane kogemus rasedusest, sünnitamisest, imetamisest ja laste kasvatamisest, julgen sõna võtta (olen õnneks selline päris, „tõeline" naine, kes mehega elab ja kaks aastat oma elust rinnaga toitmisele on pühendanud).

Pole olemas asja, millega mees hakkama ei saaks pärast lapse sündi. Rinnaga toitmisel on muidugi mingid piirid, aga (üllatus, üllatus!) ka mehed saavad lapsi ema rinnapiimaga toita. Selleks on olemas abistavad *vahendid*, nagu pump, lutipudelid ja sügavkülmikud. Mehed ilmselt niipea sünnitama ei hakka, aga eostamisel, raseduse vältel ja ka sünnitamisel on neil oluline osa kanda. Oma mehega käisime igatahes *koos* sünnitamas, mis sest, et ma vahepeal tema saamatuse üle kibedaid pisaraid valasin. (Peenraha jäätiseautomaadi tarvis jättis ta jopetaskusse – uskumatult masendav seik. Laps oleks äärepealt sündimata jäänud!)

Kõik inimesed ei näe siiski isa erilist rolli laste kasvatamisel.

> „Ma ei arva, et oleksin väga hea isa ja väga palju oma lastega tegelenud, mul on olnud muidki asju, mida teha. Kuigi, ma usun, et olen kõigil oma lastest vähemalt korra mähkmeid vahetanud!"
> (E.Savisaar, *Kroonika,* 28. I 2003.)

Edgar Savisaar pajatab endast ajakirjale Kroonika. Tal on neli last. Mis sellel tsitaadil viga on?

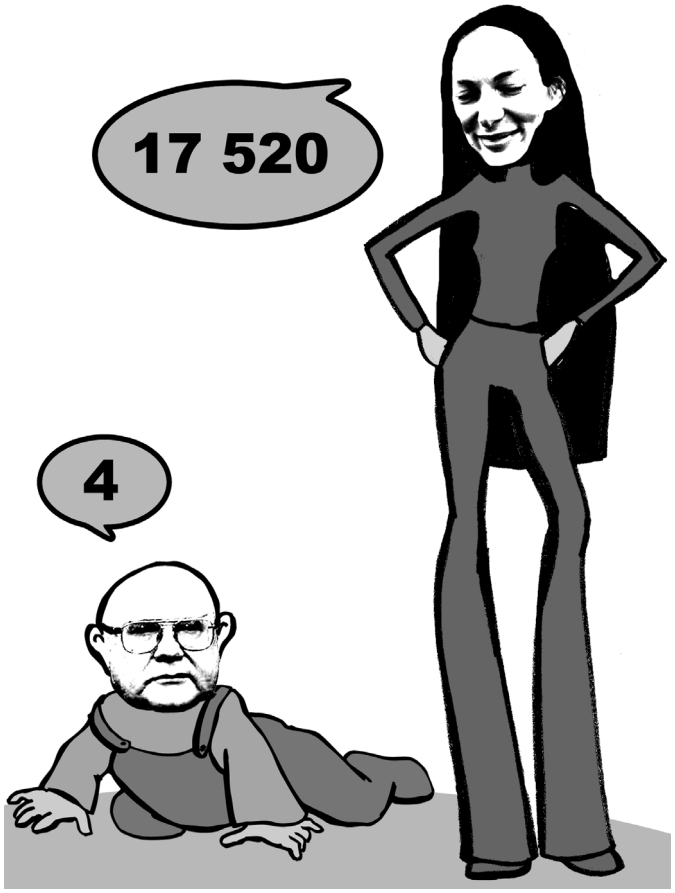

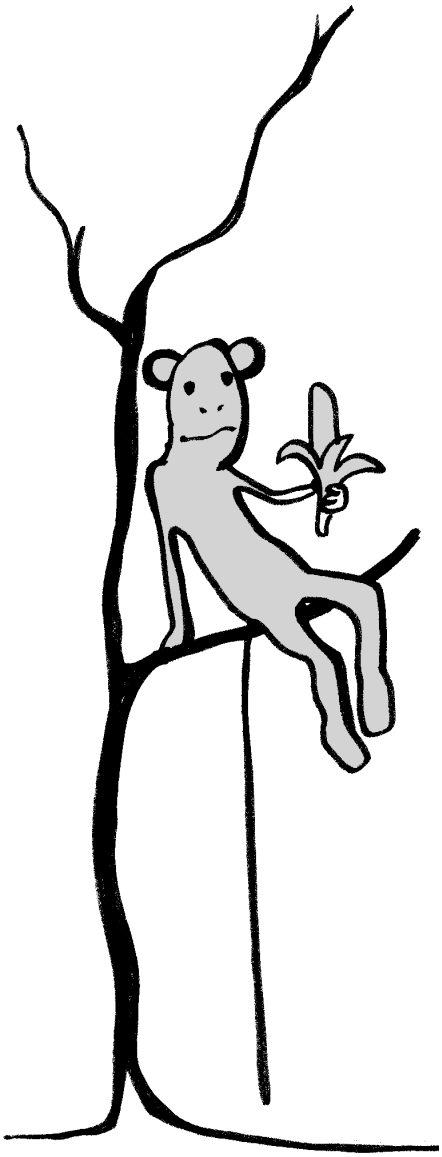

Ühel väikesel lapsel tuleb ööpäevas mähkmeid vahetada umbes 4–8 korda, võtame siis kuldseks keskmiseks 6. Enamik lapsi kannab mähkmeid vähemalt kaks aastat, kui mitte kauemgi, ja aastas on 365 päeva. Nelja lapse peale kokku teeb see umbes 17 520 mähkmevahetust.[9] Millest auväärne meespoliitik on julgelt enda kanda võtnud *neli*. Ja ta mitte ei häbene seda, et tema naised on pidanud 17 516 korda mähkmeid vahetama ja tema ise ülejäänud *neli* korda, vaid ta on uhke selle üle, et on oma lastega niigi palju tegelenud, sest oli ju muidki asju, mida teha.

See väike laps seal kuskil Eestis on ammu oma piiksumise lõpetanud. Keegi käis ta juures ja rahustas ta maha. Huvitav, kas see oli tema ema või isa?

---

[1]Võibolla istub seal neid tänagi, aga vahepeal toimusid valimised.
[2] Muuseas toimetatakse loodussaateid päris kõvasti, et loomade elustiil tuumikperede ja heteroseksuaalsete suhete näol inimvaatajaskonnale vastuvõetav oleks. Tegelikkus on hoopis veidram. Näiteks on sõbrad delfiinid agressiivse seksuaalkäitumisega, selgus Hillevi Ganetzi uurimusest Linköpingi ülikoolis.
[3] Nii mõnigi saalisviibija arvas, et tegemist oli sügava irooniaga.
[4] Ajalugu tutvustab arst ja Umeå ülikooli õppejõud Malin Rönnblom artiklis Arvamused ja teadus (*Åsikter och vetenskap*). – *Bang*, nr 4, 1999.
[5] Ka siin arvati, et tegemist on sügava irooniaga. Mõni äkki võtab tõe pähe!
[6] M. Ingvar, Ohtlikud lihtsustused ajude kohta (*Farliga förenklingar om hjärnan*). – *Svenska Dagbladet*, 12. IV 2002.
[7] Samas.
[8]Nii küsib näiteks rootsi feminist Nina Björk oma raamatus Roosa teki all (*Under det rosa täcket*).
[9] Ilmselt võis tol ajal mähkmetest kiiremini lahti saada kui kahe aastaga, kuna tegemist oli marlimähkmetega, aga seda kompenseeris mähkmete käsitsi pesemine, kuivatamine ja triikimine.

RAHVUSLIK SÜNNITUSKOMBINAAT

ANDRES MAIMIK

Näib, et feministlik tera kivistunud soorollide murendamisel pole kümnekonna aasta jooksul suutnud palju ära teha. Pigem vastupidi, valitsevad mentaliteedid tunduvad tuge otsivat pigem konservatiivsest maailmapildist: „Mehel on mehe koht ja naisel naise koht. Nii on alati olnud ja teie ärge tulge meile üldse õpetama, kuidas me peame oma elu korraldama!" Ameerika-tüüpi pliidi ja pere külge seotud koduperenaine on eeskuju, mida sunduslikust võrdsustamisest vabanenud ühiskond oma liikmetele salamisi peale surub. Naise valikuvabadust kuulutavaid feministe peavad paljud paadunud passeistid vaat et madala iibe peasüüdlaseks. Konservatiivseile väärtustele orienteeritud ideoloogia populaarsus näitab, et suur osa rahvast võtab naist ikka veel monofunktsionaalse olendina. Emadus on naise põhiline roll ja kohus, millest tuleneb kõik muu. Kindlas vähemuses on mõtteviis, et emaks olemine on vaid üks naise eneseteostusvõimalusi paljudest.

2003. aasta kevadistel Riigikogu valimistel rajas enamik erakondi oma valimiskampaania sündivuse tõstmisele. Iibeküsimusest sai rahvustruuduse proovikivi. Ooh, milline ülev kujutelm – isamaaliste fanfaarihelide saatel vallutavad Tõelise Eestlase seemnerakud linalakalise talutütre emaka. Isamaaliidu ideoloogide üleskutse valijahääli jagada laste arvu järgi on lausa koomiline. Emadus pole iibesõdalase ideoloogias kellegi eraasi, vaid esmane kodanikukohus nagu armees teenimine meestele. Riigijuhid, kes vaatlevad ühiskonda makrotasandilt nagu entomoloogid sipelgapesa, võivad küll uskuda, et rahvuskehandi säilitamine ja paisutamine on iga potentsiaalse sünnitaja peamiseks ajendiks. Tegelikkuses tunnevad vähesed naised pereplaneerimise, eostamise ja sünnitamise juures uhkust transnatsionaalsest missioonist. Rohkem tuntakse valu, naudingut, õrnust, hellust, turvatunnet – kui avatakse oma üsk rahvuslikule taastootmisprogrammile. Sellest retoorikast on sootuks välistatud emaks olemise inimlikud küljed: sünnitamine ja laste kasvatamine kui heade tunnete allikas: nauding, altruistlik vajadus elu anda ja head teha, emadus kui kogu elu kestev looming.

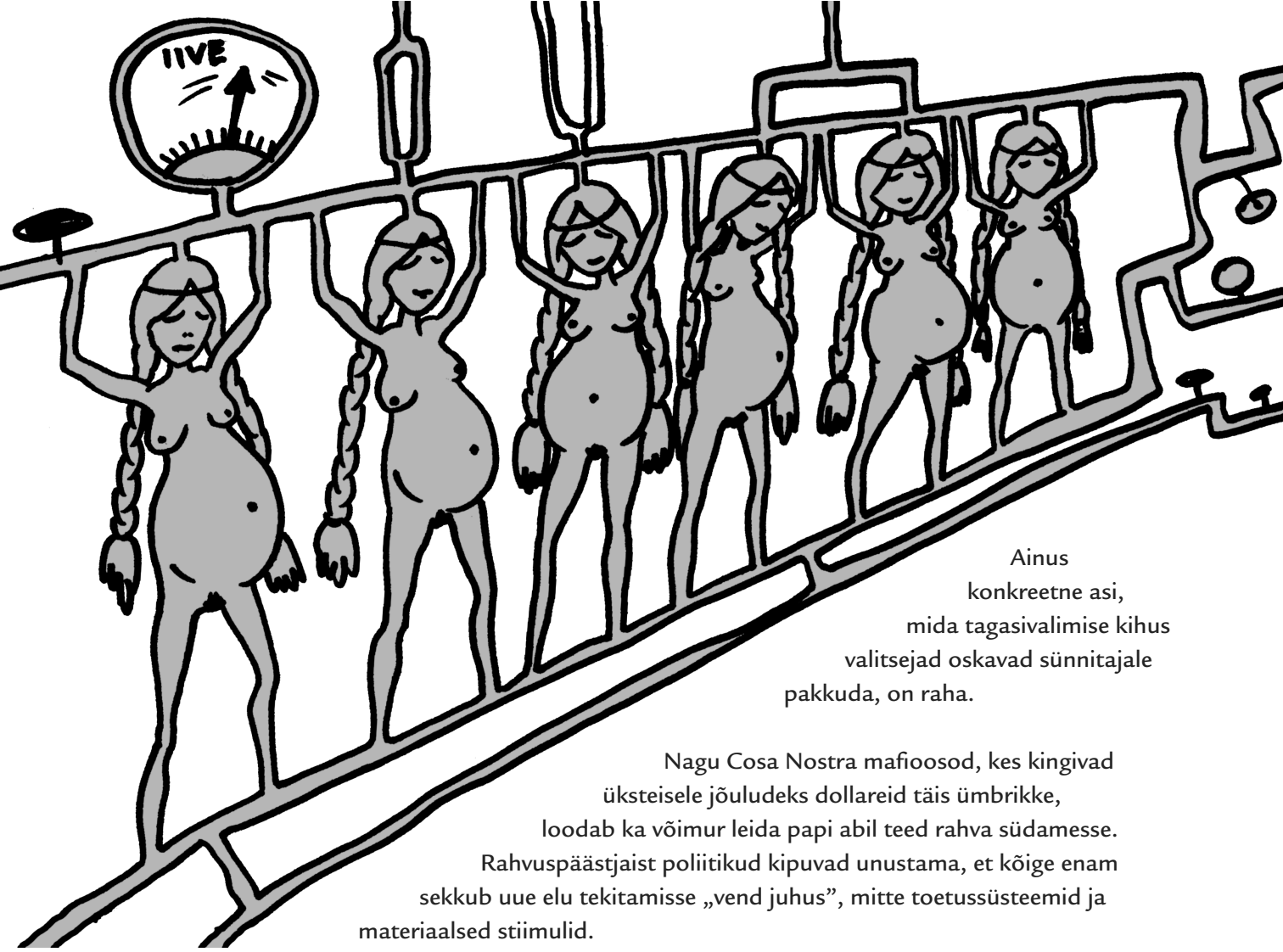

Ainus konkreetne asi, mida tagasivalimise kihus valitsejad oskavad sünnitajale pakkuda, on raha.

Nagu Cosa Nostra mafioosod, kes kingivad üksteisele jõuludeks dollareid täis ümbrikke, loodab ka võimur leida papi abil teed rahva südamesse. Rahvuspäästjaist poliitikud kipuvad unustama, et kõige enam sekkub uue elu tekitamisse „vend juhus", mitte toetussüsteemid ja materiaalsed stiimulid.

Palju vähem kui iibeprobleemist kõneldi elukvaliteedi tingimustest, mis soodustaks laste saamist. Miks on nii palju tööandjaid, kes eelistavad suguküpseid naisi mitte palgata nende kõrge rasedusriski pärast? Miks on paljud naised töökoha säilitamise nimel valmis aborti tegema? Miks tõukab rasedus naise pahatihti tagasi kõige madalamale karjääriastmele? Lapsekasvatamise juurest tagasi ellu pöördudes pole naise probleem karjääri jätkamine poolelijäänud kohast, vaid üldse mingi

töö leidmine. Kui palju jääks naisele laste kõrvalt aega muuks eneseteostuseks? Kuidas muuta isa rolli ”rahakotist” lapse kasvatamise võrdõiguslikuks partneriks?

Aga isamaalise iibesõdalase jaoks on need sotsiaalsed implikatsioonid kõrvaline infomüra, mis ainult kahandab jutluse jõudu. Tema rind paisub apokalüptilisest hüsteeriast ja ta kuulutab kadu rahvale, mille tütred omaenese heaolu ja naudingute nimel loobuvad peamisest – eestlaste taastootmisest. Kes küll kuuleks selles rahvuspäästjate kõuekõminas humanistide kutseid inimkesksusele ja naiste valikuvabadusele? Et peamine pole rahvus iseenesest, vaid inimesed, kes selle rahvuse moodustavad.

Nimi – **Andres Maimik**
Vanus – 33
Elukutse – Filmirežissöör
(Perekonna)seis – Vabaabielus
Mõõdud nr 1, nr 2, nr 3 – 170–60-42
Feministlik eeskuju – Simone de Beauvoir, Rainer Werner Fassbinder.
Lemmikšovinist – Apostel Paulus (”Naised, olge allaheitlikud oma meestele. Sest mees on naise pea, nõnda nagu Kristus on koguduse pea...” Pauluse kiri efeslastele 5 -22)
Isiklik rekord – Ühe nädalaga olen vaadanud läbi 42 täispikka filmi.
Feminism on vastavalt maitsele kas pipipikksuklik mäss sotsiaalse eestkoste ja bioloogilise ülemvõimu vastu, ühiskonna valvekoer ja kombluspolitsei, või maomürki keetvate nõidade salaselts. Mulle isiklikult meeldib feminismi romantilisem kuvand – läbi põlevate rinnahoidjate suitsu näeme murenemas konservatiivse „meheõiguse” viimaseid bastioneid.

Retsept šovinistliku põrsa praadimiseks

Kui terve šovinist käib üle jõu, tuleb tema küljest lõigata parimad osad, nt seljatükk või sisefilee. Segada kokku Dijoni seemnetega sinep, sojakaste, oliivõli, pisut vinegretti ning jätta šovinist sinna 6 tunniks marineerima. Hiljem küpsetada šovinisti parajal tulel umbes tunni võrra. Kastmeks sobib šovinisti juurde sinihallitusjuustu ja hapukoore segu.

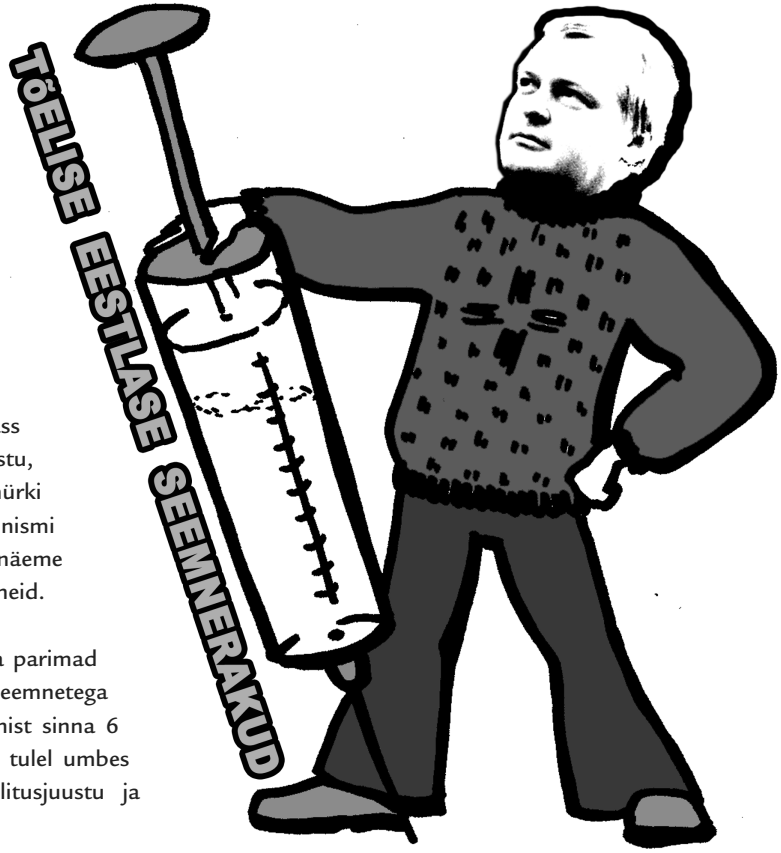

KASI KÖÖKI, *BITCH*, ehk MEHED ON TEGELIKULT NAISED
KASI KÖÖKI, *BITCH*, ehk NII PALJU SIIS PRINTSIST VALGEL HOBUSEL

LEA LARIN

Sõbranna abielu kannatas säärase varajase väsimuse käes, mis tabab erinevatel arenguetappidel isiksusi, kes lühikese tutvuse järel kiretiivul ning ilma argielukogemuse lootsi kasutamata abielusadamasse põrutavad.
Temake leidis järjepanu uusi ihasid ja armumisobjekte, tegi kannapöörde karjääris ning takkapihta avastas endas loojanatuuri. Esmapilgul ülimalt loomingulist ja vaheldusrikast elustiili kultiveeriv Tema aga osutus töö-teleri-kõrtsi pühas kolmnurgas budalikus tardumuses tolmurulle koguvaks päevakoeraks.
Kuid asjad liiguvad stabiilsuse ja paremuse poole. Tema ja Temakese ühine elu jätkub ja tundub, et looduslikust märksa suurema regeneratsioonivõimega väikekodanluse džungel neelab apla lihasööjataimena taas ühe killukese inimkonnast.
Kuidas on see võimalik?
„Ma olen lihtsalt aru saanud, et elan koos naisega," nentis sõbranna.

***

Mida kauem ma elan, seda rohkem koguneb tõendeid, et mehed on tegelikult naised. See tähendab, et isikuomadused ja tegutsemismoodused, aga ka käitumismaneerid ja väljendumisviisid ning isegi välised parameetrid – jah, ka need – mida oleme harjunud naistele (ainu)omaseks või lihtsalt naiselikuks pidama, on tegelikkuses meessoo-nimelise paketi integreeritud osa.

Meessoole omistatakse aktiivsust ning probleemide lahendamisoskust. Algatusvõime ning juhiroll peaks neile selga istuma kui Hugo Bossi ülikond täissaledale gurmaanile. See kultuurilisse süvakihti kodeeritud ootus, mis väljendub naiseks sirguvate tütarlaste igaveses unistamises printsist valgel hobusel, kes mõõgaga koletise pea maha raiuks, seejärel aga printsessi oma raudse, aga hella käega üle sadula heidaks ning kappaks, kappaks, tjah, kuhu ta siis õieti

kappaks? (Ilmselt kuningriiki valitsema või siis kuhugi, mille juures automaatselt tulevad mängu köögimööbel ja kuivatiga pesumasin, või siis ehk sisenevad nad situatsiooni, milles kandvat osa mängivad räpaseks muutuvad linad ja limased ollused?)

Iga naine, kes neid ridu loeb, naerab hullemini kui hüään. Printsid valgel hobusel on haruldasemad kui ükssarvikud, nende müütiliste olendite tegutsemisareaal piirdub osatäitmiste/rollidega koomiksites ja vesternides.

Ükski normaalne mees ei tormaks arutusse võitlusse mingi tuld purskava lihamäega, kelle tonnaaž ületab tema oma tuhandekordselt. Vähe sellest, enamiku meeste algatusvõime vajub lonti, seistes silmitsi üleääre ajava prügiämbriga, ning probleemide lahendamise oskus kasutab automaatset enesehävitamissüsteemi, kui naisolend ilmutab siirast ja pakilist soovi „asjad selgeks rääkida". Vastutust eeldava juhirolli eest põgenevad mehed võivad saavutada saaki jahtivast gepardist suurema kiiruse ning aktiivsust maksab mehelt oodata vaid igasugusest aktiviteedist kõrvalevingerdamise osas.

Mis saab sel moel naiseks sirguvate tütarlaste noortest südametest? Neid ootab purunemine. Mis saab ideaali, printsessi ihaluses jõukohasemaid olevusi hukkavatest meestest? Neid tabab avalik hukkamõist või siis igavene puhastustuli keskastme juhi kohal.

Mehed polevat eriti tundelised, või ei näitavat nad vähemalt oma emotsioone välja. Isegi kui mööndakse, et mehed võivad olla emotsionaalsed ning võimelised oma tundeid kuidagi väljendama, siis ei tegevat nad seda iial avalikult, vaid ihuüksi räpases motellis reformpõhjaga voodil pärast kaht pudelit viina, kui neil on kolmepäevane habe ja telekast kantakse üle meistrite liiga mängu ning pallikaares väravasse ilmutab end ainsal võimalikul moel universumi looja jumalik alge.

Kindlasti on igaüks meist (soost sõltumatult) seisnud mitu korda elus silmitsi emotsionaalselt kriiskava ja jalgu trampiva isasega, kusjuures kriiskamise põhjuseks on kas kadunud margialbum (mis on mattunud kirjutuslaual muu paberilasu alla), just enne väljaminekut pintsakult avastatud plekk (mille ta ise sinna hommikuse ajalehe juurde ohtra ketšupiga ülekallatud võileiba hammustades tekitas) või vähimgi märk tema autoriteedi õõnestamisest

Retsept ürgmehe filee serveeritud omas mahlas

Vaja:

**** Üht ürgmeest, valida mahlasem ja noorem isend***

**** Peotäis tšillipipart, sutike jalopeñosid***

**** Korralikku tammevaadis tõmmanud balsamiveiniäädikat***

**** Mett, ingverit, oliiviõli, sukaadi ning kaunistamiseks peotäis basiilikut***

Ürgmees pesta ja puhastada õrnalt patsutades traditsioonilistest arusaamadest. Eemaldada ettevaatlikult terava noaga fileerides sidekude meessoost sõprade, meesteseltside ja vennaskondadega. Puhastada tšillid ja jalopeñod, hakkida noaga pisemateks tükikesteks, kallata üle balsamiveiniäädikaga. Miksida õlisse mett, ingverit ja sukaadi.

Hõõruda saadud puhta mehelikkuse filee õrnalt õliga. Sütitada värske kire kuumusega leek ning oodata, kuni kadunud armu jäävad meenutama vaid söed. Hõõruda veelkord ürgse mehelikkuse fileed õrnalt õli lihasse masseerides. Grillida ürgmehe fileed sütel aeg-ajalt keerates. Lõpuks kallata üle tšilli- ja jalopeñopipart sisaldava veiniäädikaga. Lasta leegil korraks kõrvetav-kuumaks tõusta. Puistata üle basiilikulehtedega ja serveerida puhastustule läbi patriarhaalsuse taagast vabastatud küps mehelikkus. Kogusest piisab väiksemat sorti naisklubi kogunemisele.

Nimi – **Lea Larin**

Vanus – 36

Perekonnaseis – Puudub. Sotsiaalselt vastutustundetu, see tähendab iibepuudetu (või mitteiibepuudeline).

Mõõdud nr 1, nr 2 ja nr 3 – 1. IQ ja rinnaümbermõõdu jagatis – 2, 2. 7 cm – keele pikkus, 3. strateegilised mõõdud – 270

Feministlik eeskuju – Eeva – naine, kes vääras jumaliku ettemääratuse ja tegi Aadamast mehe.

Lemmikšovinist – Nimekiri ilmub perioodiliste vihikutena, huvilistele ettetellimine ja toos tikke minu poolt.

Isiklik rekord – Töötanud 3650 päeva ajakirjanikuna.

Feminism on mõtteviis, mis levitab teadmist, et ka naine on inimene.

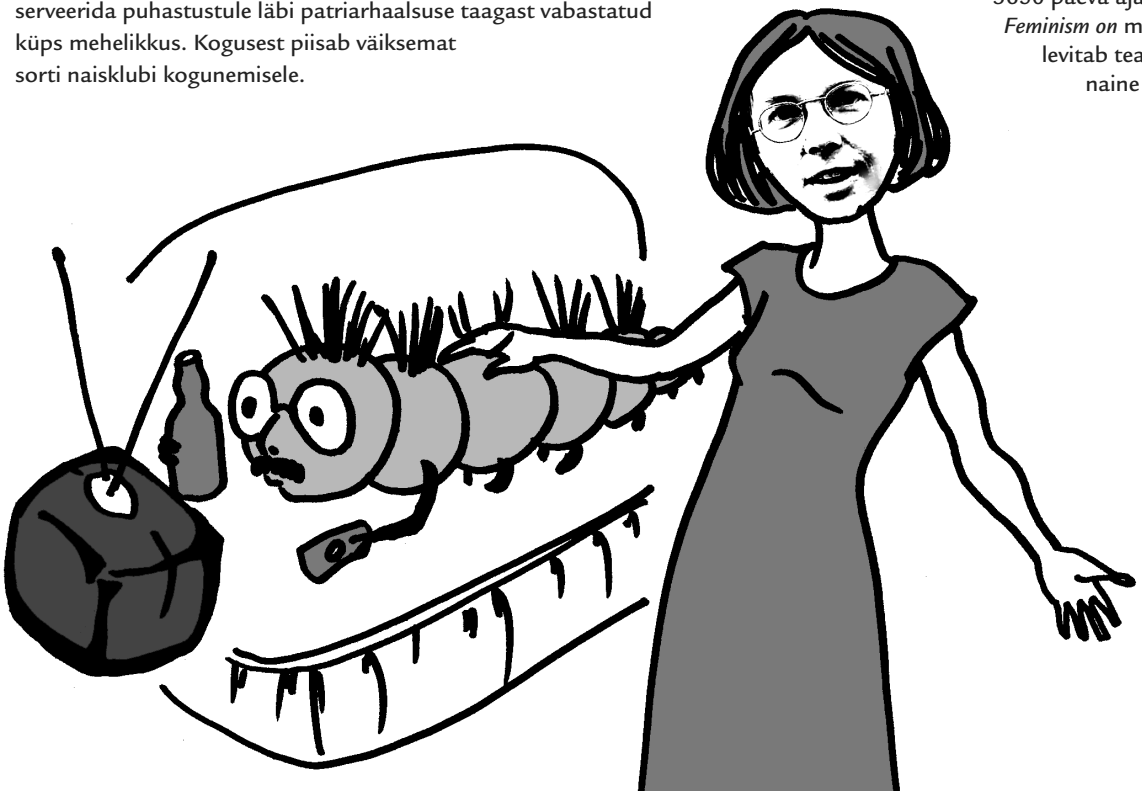

(ee... neid ei ole võimalik siinkohal ruumi puudusel üles lugeda, aga uskuge, see viimane kategooria sisaldab kõike, mis mahub vales järjestuses molekulidest eriti ulatusliku looduskatastroofini). Ilmselgelt tekivad ja arenevad säärased situatsioonid karmavõla poolt kosmilisse mustrisse peidetud lõnga jätkukohtadest. Suurt ja vaikivat isast, seda tiivulisi olendeid hukkava mütoloogilise isasase tänapäevasemat versiooni – Meest, kes teeb Asju ning saavutab Eesmärke –, pole kunagi eksisteerinudki.

Mis saab juba naiseks sirgunud olevustest, kelle elueesmärgiks on see komplekt koos Keniga, mis sisaldab ees- ja tagaaiaga ridaelamuboksi, kodukleiti ja ohtralt mänguasju, millega köögis möllata? Nad on määratud elama vaimses vaeste-Tiskres ja igaveses seksuaalses rahuldamatuses, mille kõrval Sahara kõrb näib õitsva oaasina. Mis saab meestest, kes peavad kodu mängimisega kaasnevat frustratsiooni ekslikult emotsionaalsuseks? Neid ootab hukk keskeakriisi läbi. Nuuksugu pööninguil!

Ühiskond, mille mõtlesid loomulikult välja mehed, kes otsisid katet vajadusele koopast väljas käia, et sõpradega mõnusalt aega veeta, proovida leiutada mõnd vägijooki või muud sõltuvust tekitavat ainet, ning uimastavat lõkkesuitsu sisse ahmides möriseda. Ühiskond, mille olemasolust lõikavad kasu samuti peamiselt mehed – isegi kõige algelisem sootsium sisaldab meestele lubatud rekreatiivvõimalusi, kuid praktiliselt ei mingeid mugavusi naistele – fakt, millest absoluutselt hoolimata hoitakse ühiskondi toimimas nendesamade hüvedest ilmajäetud naiste tööjõu ning omavahelise suhtevõrgustiku hiiglaslike jõuvarude abil. Ühiskond nõuab meestelt saavutus- ja sooritusvõimet, tahtmist korrastada ning korraldada, struktuure luua ja otsuseid langetada, sealjuures mitte ainult vastutustundlikku käitumist harrastades, vaid ka vastutust kandes.

Kui see kõik oleks tõesti tõsi, ja meeste käeulatuses oleks algelinegi planeerimissuutlikkus ning vastutusvõime, siis kuidas on tekkinud majanduskriisid, sotsiaalne ebavõrdsus, sekund pärast ostmist moraalselt vananenuks osutuvad tehnikaimed, arengumaad, hiiglaslike silikoontisside pildid vibraatoripakenditel, üksikvanemad, maksuamet, lennufirmad, totalitaarsed riigid, globaalne keskkonnasaaste, ainult XXS-suuruses toodetud eriti lahedad topid, abordivastased ning maailmasõjad?

Kõike eelöeldut ei saa seletada deemonite olemasoluga: isegi kui eeldada, et deemonid on kõikvõimsad, ei oleks nad kõigeks selleks, ja veel säärases varieteedis ning hulgas, ometi suutelised!? Isase olevuse tegelik vastutus ulatub instinkti tasandist (ajavahemik, mis kulub hetkest, mil selgub, et see kuradi vahva segu, mille ma kokku segasin, plahvatab kohe rohelisi söövitavaid sädemeid pildudes, avastuseni – uups, olen juba päris kaugele jooksnud) ejakulatsiooni lõpuni – eee, tegelikult on see täielik väärarusaam, justnagu sisaldaks minu seest purskunud valge ollus mingeid vingerdavaid rakke, mille abil taastoodetakse teisi minusuguseid, tegemist on täiesti ohutu minu organismis kohabiteeruva bakteriga!

Tegelikult on mehed umbes kolmekümnenda eluaastani õrnad kui embrüod ning vajavad ellujäämiseks piiramatus koguses hoolitsust ning regulaarseid söögikordi märksa tungivamalt kui vastsündinud.

Mis saab naistest, kes loodavad ebamõistuspäraselt pärast kõiki aastatuhandete vältel ürgmällu salvestatud signaale inimsoo ellujäämise ja mitte väljasuremise pärast siiski meestele ning nende loodud ühiskonnale?

Feministi saatus ei koputa ähvardavalt nende uksele, ei ilmu ka haldjas ristiema kingitusena hälli servale.

Mis saab meestest, kes ei oska aru saada, et planeedi hukatus on vältimatu, kui nad ei tõmba kätt välja ema tagant varastatud pirukast, mis ongi ju tegelikult liiga kuum? Neist saavad vuntsidega poliitikud, kes ei tõmba nooruses suitsu alla, kes teevad *seda* oma praktikandiga püstijalu, ja kelle naine teeb pärast *seda kõike* märksa hiilgavamat karjääri.

Võib liialdamata väita, et suur hulk jamasid ei ole mitte lihtsalt meestest alguse saanud, vaid ka sellest, et ootused meestele on valed, kaasa arvatud meeste endi ootused ja arusaamad oma rollist ja omadustest.
Mehed on kui lõksuaetud loomad, kes ootuste käest pääsu otsides on sunnitud valima eluiga lühendavate enesehävitusstrateegiate vahel, mis kõik lühendavad nende eluiga täpselt nii nagu lepingus lubatud, kuid ei pruugi sealjuures mõnu pakkuda – mis on kirjas imetillukeste tähtedega, mida keegi lugeda ei näe.

Eksisteerib küll stereotüüp mehelikkusest, kuid reaalsuses säärasele stereotüübile katet

ei ole. Küsimus ei ole selles, nagu oleksid mehed olnud algselt rohkem mehed (siis kui naised olid naised ja väikesed karvased olendid Alpha Centaurilt olid tõesti väikesed karvased olendid Alpha Centaurilt), seejärel aga muutunud teistsugusteks. Ei ole toimunud mingit mehelikkuse *gone away*'d ega saa tulema mehelikkuse *come back*'i. Mehed jäävad ebakindlateks, edevateks ja rumalateks; nende tervis ja tuju alluvad tsüklilistele muutustele, mis sarnanevad kahtlaselt naissoole omastele tsüklitele, ning mehelt võib otsuseid ootama jääda vaid see, kel on aega teemantmäge iga tuhande aasta järel nokaga toksivast igavikulinnukesest märksa laiemalt käes.

Mehed on tegelikult *naised*. Aeg meeste emantsipatsiooniks ja meeste liberatsiooniks on küps.

* * *

Tema puhkas lamavas asendis, mis tõi kauni kaarena esile tema kõhukumeruse. Tema nägu aga hiilgas allasurutud pahameelest tuppa heljuvate naerupahvakute tõttu, mis edastasid signaale selle kohta, kui lõbus oli parajasti sõbrannadega lõhverdaval Temakesel.
„Kuidas sa küll talud seda päevakoera?" küsisin sõbrannalt.
„Ah, tead, kui ma teda vaatan, siis ma lihtsalt ütlen mõttes: kasi kööki nõusid pesema, bitch*!"*

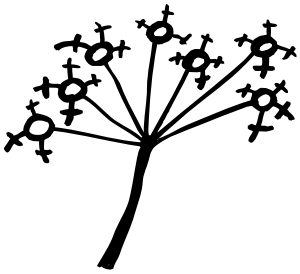

MILLEST KÜLL TEHAKSE VÄIKESEID TÜDRUKUID?

POPULAARGENEALOOGILINE ARUTLUS NAISELIKKUSEST JA NATUKE KA MEHELIKKUSEST

IIVI MASSO

Ma pole kunagi kuulnud, et keegi oleks süüdistanud Pipi Pikksukka selles, et ta on mehelik tüdruk. Õnneks. Ometi võiks, kui lähtuda sellest, mida meie kultuuris peetakse mehelikeks, mida naiselikeks omadusteks. Pipi on iseseisev, tugev ja julge, ning pealegi mõnus ja vaimukas semu. Õiged väikesed tüdrukud on arglikud, mahedad ja malbed – nii kasvavad nendest õiged naised. Soorollide loomine toimub

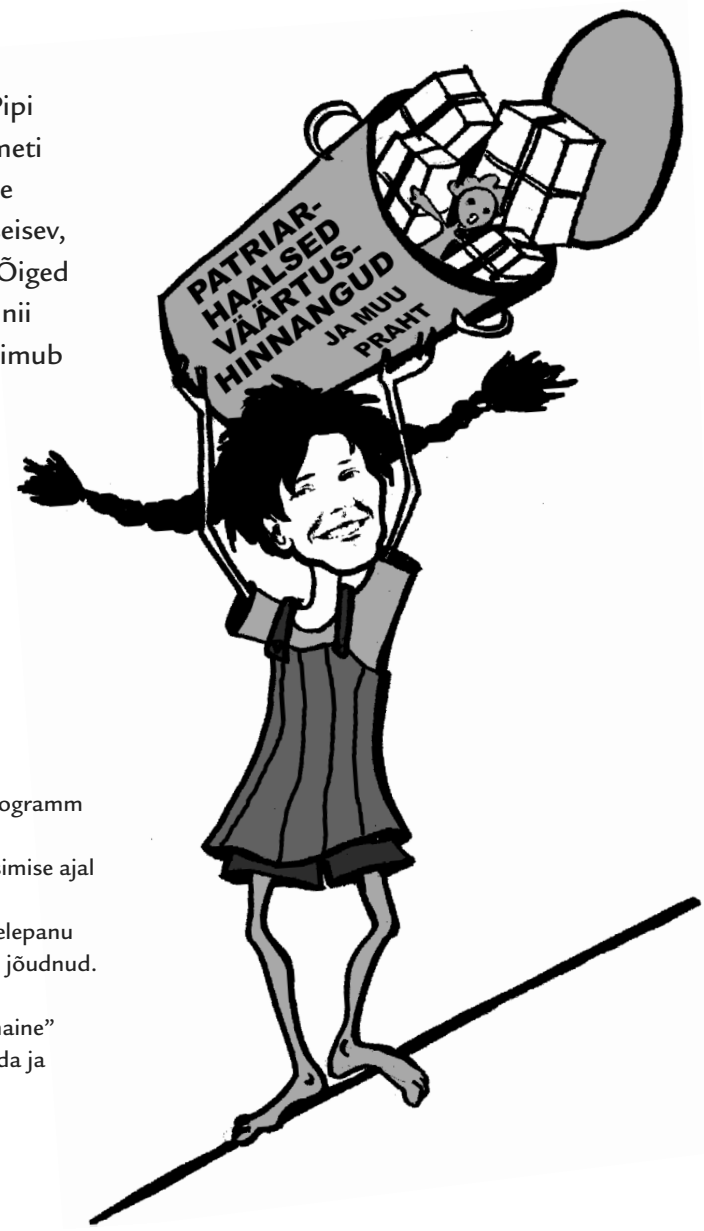

Nimi – **Iivi Masso**
Vanus – Kõvasti üle 15
Elukutse – Filosoof ja mässaja
(Perekonna)seis – Hea mees, kaks kasupoega ja käputäis toredaid sõpru
Mõõdud nr 1, nr 2, nr 3 –
1. 8 cm – nina pikkus,
2. 39 – jalanumber,
3. 172 cm – väljasirutatud käte haare
Feministlik eeskuju – Pipi Pikksukk
Lemmikšovinist – Riigikogu endine liige Arvo Sirendi, kes õigustab patriarhaalseid soorolle templiahvide käitumisega (Riigikogu stenogramm 22.I.2003, tsit Kadi Mänd).
Isiklik rekord – Kaugushüpe – 4.12 mis oli rekordi tegemise ja püsimise ajal ENSV-s viinapudeli hind (4 rubla ja kaksteist kopikat).
Feminism on äratundmine, et ühiskonnas on sooline hierarhia; tähelepanu juhtimine asjaolule, et paljud inimesed ei ole sellele äratundmisele jõudnud.
Retsept patriarhaadi pilkamiseks:
Võtta katlatäis meesšovinistlikke väiteid. Vahetada komponent „naine" väidetes komponendi vastu „mees" (ja vajadusel vastupidi). Segada ja praadida krõbedaks. Serveerida kuumalt ja peegliga.

osalt alateadlike, kultuuripärandina edasi antud kujutelmade kaudu sellest, millised omadused on naiselikud ja mehelikud – mis sobivad naistele ja meestele. Sooliselt sobimatutesse omadustesse suhtutakse hukkamõistvalt: igaüks adub, kui negatiivselt kõlab hinnang *naiselik mees* või *mehelik naine*. Ja kuna inimene loomu poolest vajab ümbruse heakskiitu, järgib ta selle negatiivse hinnangu vältimiseks soorolle erilise hoolega.

Aga mõelgem, kui palju on sooga seostatud omadustel tähtsust näiteks võimu ja kohustuste jagunemisel ühiskonnas? Mahe ja malbe inimene – „õige naine" – ei taha ju ometi pääseda kõrgema võimu juurde, ega saagi. Võimu saavad julged, agressiivsed ja otsustavad – teisisõnu, mehelikud. Mahedad ja malbed teevad ära vajalikud, kuid tagasihoidliku tähelepanu ja tasu osaliseks saavad tööd. Sestap ongi juhtivatele kohtadele pürgimine mehe jaoks loomulik, naine aga riskib jõuliselt ja sihikindlalt esinedes sellega, et ta mõistetakse hukka „meheliku" ja agressiivsena. Ehk peaks siit otsima põhjusi sellistele väidetele nagu „naised ju ei tahagi võimu ja vastutust" – naised ei taha õigete naistena riskida oma mainega?

Pipi Pikksukk on püsinud ateoreetilise feminismiklassikuna aastakümneid. Maailmasõja järgses Rootsis oli ta lausa revolutsiooniline, kuid väärilist järglast ei ole talle meessoost kangelaste päralt olevas lastekirjanduses õieti tekkinud. Jälgides kuueaastast õetütrekest ronimisest ja trikkidest eufoorilist rõõmu tundmas ja hõiskamas: „Mina olen tugev nagu Pipi!" ja „Mina ei karda üldse mitte midagi!" olen kadunud Astrid Lindgrenile ja tema Pipile ikka veel lõputult tänulik. Mitte alati ja igal pool pole tüdruklastele lubatud luksust omaenda arenevat jõudu ja energiat täie rinnaga nautida. Mõnel pool on jooksmine ja rüselemine neile lausa keelatud, teisal tuleb neil pidada tärgeldatud kraed ja valgeid kingakesi puhtana. Minu enda lapsepõlves arendati tobedat naiselikkuse ideaali tagasihoidlikumalt, topeltstandarditele tuginedes; näiteks lisasid õpetajad korralekutsumisele sitke järjekindlusega iga kord: „Ise oled veel tüdruk!" tuletades meelde, et tüdruk peab end paremini vaos hoidma kui poiss. Pean Pipit feminismiklassikuks, sest Pipi annab tüdrukutele *loa* tunda oma ülevoolavast energiast ja elujõust rõõmu, selle asemel et seda häbeneda ja maha suruda.

Olin ise ka nn poisstüdruk, tundsin suuremat rõõmu puude ja kivide otsas ronimisest kui roosadest pitsidest – iseküsimus on muidugi, miks peetakse poisilikuks kõigile lastele omast energiat, seiklushimu ja liikumislusti. Vanemad, kas heasoovlikkusest või lihtsalt

tööga koormatusest, ei tormanud tärgeldatud kleidikraede kaitsjate õilsale rindele seda elulusti lämmatama. Tasapisi aga tuli minulgi õppida, et suhteliselt vabalt kasvav, ebanaiselikult intellektuaalsete ja sportlike huvidega tütarlaps ei vastanud ümbruskonna nõuetele soorollist, mille täitmist juba varakult hakatakse ootama. Ja et selle mittevastavuse eest tuli ka karistust kanda.

Esimese „õppetunni" soorolli mittetäitmise kohta, mida selgelt mäletan, sain kaheksa-aastasena Laulasmaa bussis. Pooltäis bussis kohta otsiv keskealine vene mees tõukas nääpsukese plika jõhkralt teelt kõrvale, lendasin trepist alla vastu ust ja sain haiget. Kui inimesed bussis protesteerisid sellise spontaanse jõukasutuse peale abitu tüdrukukese vastu, teatas mees vaid pahaselt: „Eto nje djevotška, eto maltšik v jubkje". See oli öeldud nii, et kõlas õigustusena vägivalla kasutamisele. Mõistsin vene keelt piisavalt, et aru saada sõnadest, kuid ei taibanud, et „maltšik v jubkje" on idioom, mis tähendab poisilikku tüdrukut. Kuna mul olid jalas pikad püksid, jäi repliik mõtteisse mõlkuma: kuidas siis poiss seelikus, kui ma tegelikult olen tüdruk ja pükstes? Hämmastus söövitas juhtunu mällu, ja alles palju hiljem mõistsin, et mees pidas oma vägivaldset käitumist õigustatud karistuseks selle eest, et ma ei vastanud soorolli-ootustele. Ei sleihve ega kleidikesi, mis olid kohustuslikud eriti vene tüdrukutele. Selline tulebki teelt kõrvale lükata, ja paras talle, kui haiget saab!

Teise meeldejäänud õppetunni soorolli-ootustest ehk sellest, milline on õige, meestele meeldiv naine, sain 14-aastasena suvises töö- ja puhkelaagris. Nimelt korraldasid laagri poisid meile missivõistluse – esimese ja viimase sellise, kus olen osalenud. Võistlus oli üsna naljakas. Saime rea ülesandeid, mis sisaldasid muuhulgas mälumängu ja matemaatikat, raske kivi kandmist ja vene sõnade käänamist. Ülesannete sooritamine läks hästi ja meeleolu oli lõbus – kuni hindamiseni. Kõigepealt jagati välimuse põhjal plusspunkte. Teadmiste ja jõuproovide eest kogunenud punktid lisati ilupunktidele miinusmärgiga. Missiks sai „naiseliku" rumaluse ja abituse varakult ära õppinud blondiin ja teistele teismelistele tüdrukutele jäi õpetuseks teadmine, et naiseks kasvades võib populaarsust võita vaid olles ilus, nõrk ja loll. 14-15 aastased noorukid, tänase Eesti koorekiht, olid isadelt varakult õppinud, mida tulevastelt naistelt oodata ja mida mitte.

Täisea lähenedes selliste „õppetundide" hulk ja sagedus kasvas. Nii koolis kui nooruses koduseks saanud kultuuriringkondades reageerisid mehed raevukalt noortele piigadele, kes neile määratud soorolliootust õigel moel ei täitnud. Mäletan nii mõndagi tänase Eesti kultuurielu säravat meessoost tähte sõna otseses mõttes röökimas kulturnikute joogilauas purjus peaga, mis on naise koht ja naise roll – parimatel juhtudel oli selleks otse ja ainult mehe rahuldamine

–, ja mida tehakse naistega, kes õigest rollist kõrvale kalduvad: karistuseks pakuti välja kõike feministiks sõimamisest kuni vägistamise ja näo segi peksmiseni.

Mehelik agressioon naiste vastu, kes esinevad täie inimesena, st mõtlevad, tegutsevad, väljendavad oma tahet või rikuvad sooreegleid, ei ole Eestile ainuomane, ehkki Eestis on see läänemaailmaga võrreldes veel väga avameelselt artikuleeritud. Tõsielul põhinevas filmis *Boys Don't Cry* vägistatakse ja tapetakse poisina esinenud tütarlaps selle eest, et ta tekitab hämmingut oma kaaslaste *macho*likus sooidentiteedis. Soorolli rikkumine on kuritegu, mille eest karistatakse seda karmimalt, mida jäigem ja patriarhaalsem on soorollide jaotus ühiskonnas. Naistevastane vägivald on äärmuslik näide meeste võimetusest taluda naist enda kõrval samaväärse, iseseisva inimesena. Otsesest vägivallast tavalisem on aga argisem hukkamõist ikka nendesamade rolliootuste põhjal. Kes teab, kui palju on need ootused seotud ebavõrdsuse jätkumisega nii sissetuleku, otsustusõiguse kui võimu ja kohustuste jaotuse osas?

Mis juhtuks, kui julgus, ambitsioonikus, nutikus, jõulisus ja enesekindlus oleksid naistele sama *normaalsed* omadused kui meestele? Mis juhtuks, kui ühiskond hakkaks hindama meeste malbust ja mahedust, hoolitsevust ja pehmust? Mis juhtuks, kui homosuhteid ei peetaks heterosuhetest kuigivõrd kummalisemaks ja kui iga inimest hinnataks ennekõike indiviidina, mitte oma soo esindajana?

See oleks patriarhaadi õudusunenägude täitumine. Võimule pürgivaid naisi ei saaks ju siis sõimata tigedateks võimuahneteks muttideks ja lapsele pühenduvaid mehi ei kahtlustataks salajastes homokalduvustes või päris tööga mittehakkamasaamises. Kaoks igasugune õigustus sellele, et naised püsivad „naiselikel" aladel ja saavad „naiselikku" palka ning mehed otsustavad mehelikult ja kõva käega tähtsate asjade ja kogukonna saatuse üle. Kui sellele kaosele veel lisada ilu ja seksikuse sooline neutraalsus, siis läheks asi päris hulluks. Mehed

saaksid stressist südameinfarkte, katsudes vabaneda õllekõhtudest ja vennaskondade ühisjoomingutes hangitud kottis silmaalustest. Mõelda, kui valimiste eel kommenteeritaks mehist parteijuhti: ta on paks, inetu ja riietub maitsetult, tal pole küll mingeid šansse!

Et vältida sellist hirmutavat võimalust, on parem, kui mehed püsivad mehelikena ja naised naiselikena. Naiste asi on olla ilus, malbe ja hea; mehed olgu need, kes teavad, julgevad, oskavad, teevad ja otsustavad. Nii näib eesti meeste enamus veel vankumatult arvavat. Aga mida arvavad eesti naised? Kas uued noorte naiste põlvkonnad kasvavad kartmatute ja vahvate Pipi-tüdrukutena või missikestena, kes ei riku reegleid ega saa ka karistada?

Pipi-tüdrukud ei ela siiski ühiskonnast päris väljaspool. Oma seitsmeaastasel sünnipäeval küsis õetütreke Nora, olles näinud ilmselt Botox- või silikoonsüstide reklaami TV ostukanalil: „Miks suured inimesed, kellel on silma all kortsusid, tahavad teha süste, et olla ilma kortsudeta nagu mina?" Kuidas seletada värskelt seitsmeaastasele, miks viiekümnesed täiskasvanud targad inimesed tahavad tema moodi välja näha? Tüdruk kordab, suured silmad hämmastusest pärani: „Aga miks ikkagi, miks?" Seni veel aitab enam-vähem põhjendus, et nii tehakse rumalusest, ja et temal ei ole vaja selliseid operatsioone täiskasvanuna läbi käia. Aga kes teab, millal läikajakirjade massrünnak uued kahtlused esile toob. Kus on Pipi-kirjandus suurematele lastele, teismelistele, noortele? Järgmine küsimus ongi, milleks ikkagi vajame feminismi. Vastus on siin juba kirjas.

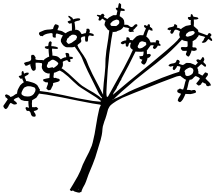

ÜHENDADES ÜHENDAMATUT: FEMINISTID JA SEKS

BARBI PILVRE

Kalev Kesküla värskes luulekogus *Platoni riigis* (2002) on luuletus *Treppidel*, kus mainitakse feministidega sisustatud seksuaalfantaaasiaid. Küsisin autorilt lootusrikkalt selgitust, et kas olid siis ka karmid fantaasiad, mille peale autor seletas, et tahtis selles kujundis ühendada ühendamatut – feministe ja seksi. Luuletus on inimese tulevikuunistustest, mis suubuvad ahistavatesse nägemustesse, kus maailmalõpp pole enam kaugel ja kus poliitiline korrektsus feministide näol on tunginud ka seksi valdkonda. Kesküla ise interpreteeris seda küll nii, et luuletus räägib inimese unistustest, milles sageli kohtab võimatut ja veidrusi, nagu näiteks seksi feministidega.

Mind huvitab see, millest on tekkinud kujutelm, et sõnad feminism ja seks on ühendamatud? Võib ka küsida, kellele on sellise kujutelma taastootmine kasulik? Miks on üldsus feministid stigmatiseerinud? Naised, kes vastanduvad seksile, on ju midagi väga negatiivset, arvestades, et tegemist on inimeksistentsi suhtes nii olulise valdkonnaga.

Et feminismi ja seksi vastandatakse, räägivad veel mõningad seigad minu isiklikest kogemustest. Näiteks korraldas kunagi Tartu kunstikollektsionäär ja luuletaja Matti Milius Pärnus kirjandusõhtu, kuhu kutsus minu kui seksikauge valvefeministi, seksikirjaniku Kati Murutari ja erootilise autori mainega Aita Kivi. Miliuse eesmärgiks oli nii-öelda vastandlike positsioonidega naised kokku lasta, et näha verd ja pisaraid. Kakluse korraldamine aga ebaõnnestus, sest nägin Miliuse skeemi läbi ega täitnud seekord mulle pakutud valvefeministi rolli. (Vestlus osutus siiski üsna huvitavaks.)

Milline siis võiks olla see must-valge skeem, mille inimesed feministide ja seksi suhtest on endale konstrueerinud? Püüan siinkohal siseneda sellise inimese mõttemaailma, kelle maailmapilti ei ole rikkunud ükski feminismiteemaline raamat ega ülikoolikursus, vaid kes on ammutanud oma vastavad teadmised ajalehtede pealkirjadest ja netikommentaaridest ning kes heas usus taastoodavad tõdesid *à la* nii need asjad lihtsalt

on. Millised need tõed siis on? Kuulasin üle mitmed tuttavad, kes soostusid antud teemal mõtisklema.

Välja tulid umbes sellised seisukohad. Esiteks, kuna feministid taunivad naiste muutmist seksiobjektiks, võitlevad pornograafia, prostitutsiooni ja seksuaalse ahistamise vastu, mis kõik seostuvad seksiga ja mille olemuse üle enamik ei mõtiskle, siis lihtne loogika ütleb, et feministid on ka seksi vastu. Teiseks, feministide käitumine isiklikes suhetes on ettearvamatu, kuna nad lähtuvad mingist ideoloogiast: sarnaselt kommunistidega on neil relv hõlma all. Näiteks ei tea kunagi, kuidas feminist reageerib, kui teda *selle pilguga* vaadata, lilli tuua või uks avada. Kolmandaks, feministid kritiseerivad naisteajakirju, kus taastoodetakse traditsioonilisi väärtusi, õpetatakse naisi keskenduma oma kehale ja inimsuhetele ning hoidma peret ning meest, mitte aga näiteks tegema karjääri. Sellestki on lihtne tuletada järeldus, et feministid on seksi vastu. Pealegi on feministid sageli üleharitud sinisukad, mis teeb nad partnerina valivaks ja pirtsakaks.

Feminist ei ole tõepoolest just selline „naine, nagu elu ise", kellest arvatakse, et nad meestele meeldivad. Võib-olla on kättemaksuks kõige lihtsam asjad nii paika panna, et kes meeste hulgas liiga palju valib, on seksi vastu.

Võib ka arutleda selle üle, et haritus ja sellega kaasnev positsioon ühiskonnas ei muuda naisi seksuaalselt atraktiivsemaks, erinevalt meestest, keda võim kaunistab. Feministid ei ole rahva silmis ka väliselt sageli kuigi seksikad, sest pooldavad mugavaid ja funktsionaalseid riideid; paljud neist ei värvi ega kaunista end, mistõttu on neid veelgi lihtsam vastandada „tõelistele naistele" või ilusatele eesti naistele, kes hoolitsevad oma välimuse eest ja on seksikad. Üldise arusaama kohaselt taunivad feministid ka ühiskonna poolt pealesurutud emadust, ning kuna lapsesaamine on seotud seksiga, siis järelikult on feministid seksi vastu.
Sageli nähakse feministides kibestunud lasteta vanatüdrukuid, mis veelgi kinnistab arusaama feminismi ja seksi ühtesobimatusest.
Kuivõrd on eelpoolnimetatud tõdemustes süüdi feministid ise ja kuivõrd saame kahtlustada *patriarhaadi konspiratsiooni* stigmatiseerida feministid teiste naiste hoiatamiseks? On ju seks ühiskonnas väga tähenduslik nähtus, indiviidi tasandil on seksuaalne väärtus üks identiteedi olulisemaid osiseid.

Nimi – **Barbi Pilvre**
Vanus – 40
Elukutse – Ajakirjanik, õppejõud, kriitik, valvefeminist, kasside sõber
(Perekonna)seis – Abielus mehega
Mõõdud nr 1, nr 2, nr 3
1. 110 km – vahemaa Vormsi ja Tallinna kodu vahel,
2. 44 kW – minu auto Škoda Fabia võimsus – liiga väike!
3. 3 – kasside arv

Feministlik eeskuju – Suhtun kõikidesse eeskujudesse kriitiliselt, aga kui vaja, siis Simone de Beauvoir (kes läks küll maoistide ja kommarite õnge).
Lemmikšovinist – Mart Juur
Isiklik rekord – 56 kg – kõige väiksem kehakaal praeguse pikkuse juures (umbes aastal 1980).
Feminism on üks võimalik tee isikliku vabaduse saavutamiseks.
Valvefeministi retsept šovinismiga toimetulekuks igapäevaelus
Maul halten und weiter dienen!

Kindlasti on feministide negatiivne imago kasulik agraarpatriarhaalselt meelestatud meestele, kes naiste jaoks vaenlase kuju luues hoiavad neid nö lõa otsas. Hoides feminismi eemale töökohalt või ka koduseinte vahelt, kaitsevad mehed oma mugavust ja see on täiesti arusaadav. Seksikusele ja seksile viitamine on seejuures löök allapoole vööd (nii kaudses kui otseses tähenduses). Mõtte loogika on siinjuures selline: levitada tuleb arusaama, et naised, kes tegelevad eneseteostusega, teevad karjääri ja tahavad töö eest head palka saada – rabavad töörindel võrdselt meestega –, on hirmsad, et need ei ole „tõelised naised". Tõelised naised, kes vastanduvad feministidele, on alandlikud, ilusad ja seksikad. Muidugi võib vastu vaielda, et hea palgaga karjäärile pühendunud iseseisev naine võib olla seksikas, kuid arhetüüpne arusaam sugudevahelisest hierarhiast paaritumisrituaalides ei taha selle tõdemusega tõepoolest hästi kokku minna. Suur ja võimas (edukas) isasloom võrgutab ikka nõrga emase, demonstreerides oma võimekust ja ilu lugematutes kaklustes teiste isastega. Loodusele viitamine on üsna vägev argument ja argiteadvuse tasandil pole sellele midagi vastu panna.

Mustates feministe kui seksikaugeid kuivikuid, kaitsevad patriarhaaalselt meelestatud mehed oma positsiooni töö- ja palgaturul, sildistades oma naiskonkurendid eos. Rünnak seksuaalse võimekuse ja väärtuse vastu on ülim relv ja kindlasti lasevad selle meeleldi käiku ka paljud naised, kes millegipärast feministide vastu vimma veavad. Põhjuseid võib siin olla mitmeid. Näiteks lihtsalt tõrjutakse alateadlikult mõttemaailma poolest erinevaid naisi. Väga paljud naised kannavad ka traditsioonilisi eluväärtusi ega salli mingit diskussiooni nais-mees-küsimustes. Millegipärast kardavad paljud naised, et feministidest kuivikud keelavad ära kõik toreda ja ilusa, mis on seotud „naiselikkusega", nagu meigid, ilusad riided, flirt ja muidugi seks.

Kui püüda asja vaadata emotsioonivabalt ning tõusta tavaarusaamadest kõrgemale, siis akadeemiline feminism on üks põhilisi distsipliine, mille raames hakati küsimusi esitama inimese seksuaalsuse ja seda ohjavate normatiivide kohta. Kahtlemata oli feministide küsimuseasetus ja uurijapositsioon kriitiline. Kate Millett avaldas 1969. aastal klassikalise teose *Sexual Politics*, milles analüüsis, kuidas ühiskonnateaduste – ennekõike aga kirjanduse

kaudu – on teostatud seksuaalsuse poliitikat ehk põlistatud traditsioonilisi arusaamu seksuaalsusest, eriti naise passiivsusest ja mehe aktiivsusest. Millett annab ka ülevaate seksuaalsuse poliitika ajaloost, käies üle ajaloo käigus muutunud arusaamad seksuaalsusest. Feminismi aabitsatõeks on muutunud arusaam, et kogu inimkonna ajalugu saab vaadata kui lugu patriarhaalsest kontrollist naiste seksuaalsuse ja keha üle. Naiste seksuaalsus ja soolisusega seotud sünnitamisvõime on riikluse seisukohast alati tähtis olnud, sestap on patriarhaalsel kogukonnal olnud alati huvi säilitada kontroll naiste kehade üle ning mitte anda sünnitamist ainult naiste kui indiviidide otsustada. Sama mõtteviis ulatub ilmekalt tänasesse Eestisse 2003, kus iibeküsimus paistab olevat parteide valimisplatvormides üks keskseid. On ka iseloomulik, et väheses iibes süüdistatakse naisi ja suurenevat iivet oodatakse ennekõike naistelt – kuidas saada „meie naised" sünnitama?

Mäletatavasti kuulub Milletti teosega samasse ajastusse prantsuse teoreetiku Michel Foucault' koguteos *Seksuaalsuse ajalugu,* millega Milletti raamat on kahtlemata mingis mõttes paralleelne. Foucault vaatles seksuaalsuse määratlemist kui võimuküsimust: ikka on keegi, kes võimupositsioonilt määratleb teiste seksuaalsust (teda huvitas ennekõike keha ja homoseksuaalsuse defineerimine). Kuigi Foucault ei saanud oma ajastu feministidega läbi, on tema tööd tänapäeva naisuurimuse üks olulisemaid teoreetilisi allikaid.

Feminist Shere Hite, kes paar aastat tagasi külastas ka Eestit, sai oma seksuaalsuse raportitega kuulsaks 1970.-80. aastatel, pälvides lausa seksiprohveti nimetuse. Maailma tuntud äriorganisatsioonides läbiviidud seksiuuringutele tuginev raamat *Seks ja äri* ilmus 2001. aastal ka eesti keeles. Shere Hite on muide veendunud, et feministid on ka paremad armastajad, aga seda väidet on vist väga raske kontrollida. Võib-olla pidas ta silmas seda, et feministid on innustanud naisi oma seksuaalsusest vabamalt ja ka kriitiliselt rääkima? Ehk lisab oma keha teadvustamine seksuaalset võimekust?

Seksuaalsuse feministlikest käsitlustest on Eesti üldsusele ehk tuttav Eve Ensleri maailmakuulus näidend *Vagiina monoloogid,* mille tõi *Ugala*s lavale naisõiguslikult meelestatud noor lavastaja Elina Männi (esietendus jaanuaris 2003). Feministliku kunsti näitusi on Eestis toimunud kümneid. Värvika Mare Tralla kõrval on ennast,

oma kehalisust ja seksuaalsust analüüsinud paljud, näiteks Liina Siib, Ene-Liis Semper, Lilian Mosolainen, aga ka nooremad kunstnikud nagu Killu Sukmit, Mari Laanemets, Piret Räni jt. Ka Eesti ühiskonnateadustes on just feministlikult positsioonilt lähtuvalt käsitletud mitmeid valdkondi, mis seotud seksiga: noorte seksuaalkäitumist, perevägivalda ja prostitutsiooni, kus kontroll naise seksuaalsuse üle on keskne teema.

Mõnikord feminism lausa samastub seksiga. Radikaalselt on seksi fenomeni ekspluateerinud Annabel Chong (temast tehtud dokumentaali näitas ka ETV), kes sadade meestega seksimist nimetas feministlikuks projektiks. Kahtlaseks jääb siinkohal see, kes kellele ära tegi: kas Chong patriarhaadile või vastupidi. Ehkki Annabel Chongi on nimetatud ka kuulsusejanus aferistiks, äratas ta oma „projektiga" olulisi diskussioone prostitutsioonist, pornograafiast ja naise seksuaalsusest.

On muidugi tõsi, et feministe ühiskonnauurijate, kunstnike ja kirjanikena on seks huvitanud kui teoreetikuid. Ka Annabel Chong ju oma arvates lihtsalt realiseeris üht kontseptsiooni. Antifeministide süüdistus, et feminism ja seks on vastandlikud, võibki lähtuda asjaolust, et feministid on kõvad teoreetikud. Naised, selle asemel et nagu muistegi looduse kutsele alludes seksile pühenduda, mõtestavad oma seksuaalsust, näevad selles ühiskondliku sunni ja kontrolli vahendit. Feministid arutlevad oma seksuaalse subjektsuse olemuse üle, selmet sundimatult ja sõnatult seksuaalsele objektsusele pühenduda. Siinkohal on kuidagi labane kinnitada, et feministid tegelevad seksiga ka praktikas. Aga kuidas seda tõestada ja kelle asi see üldse on?

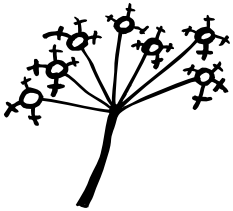

KUIDAS KASVATADA TULEVASI MEHI JA NAISI?

MIKKO LAGERSPETZ

Olen üks neljast vennast. Minu kadunud ema sai korduvalt kuulda imetlevat kiitust, et ta oma teadlasekarjääri kõrvalt tuli toime ka meie kasvatamisega. Kord 1990. aastate alguses, mil olime juba kõik täiskasvanud, oli minu vanematekodus Turus külas üks vene daam, samuti teadlane. Ta küsis, kas lastekasvatamist ei olnud siiski kergemaks teinud seik, et olime kõik poisid. Ema vastas, et kui mõni meist oleks olnud tütar, oleks ta teda siiski täpselt samal moel kasvatanud kui poisse. Selle peale ütles külaline, et taolisel juhul oligi hea, et meie peres tütart ei olnud.

Mu ema põhjendas oma vastust hiljem. Tema meelest oli ühiskond niigi täis rollimudeleid, mis mehi ja naisi üksteisest eristavad; koduse kasvatuse ülesandeks ei olnud neid eelarvamusi

Nimi – **Mikko Lagerspetz**
Vanus – 40
Elukutse – EHI professor
(Perekonna)seis – Pereline
Mõõdud – 99-salastatud-90
Feministlik eeskuju – Öökuninganna
Lemmikšovinist – Sarastro
Isiklik rekord – Seni veel saavutamata.
Feminism on sotsiaalteadustele mõned väga uuenduslikud impulsid andnud ja on seda võimeline veelgi tegema.

Retsept selleks puhuks kui on kiire
Võtke puhas nõu. Tehke süüa, hoolikalt ja kaua. Unustasitegi vähemalt kaheks tunniks, et teil oli kiire!

toetada, vaid pigem neutraliseerida. Minu ema Kirsti Lagerspetz (sünd. Ahlman, 1932–2001) oli oma teadlasetööd alustanud 1950. aastate lõpus – ajal, kui naissoost eeskujud Soomes sama hästi kui puudusid. Ta töötas psühholoogiaprofessorina kõigepealt Turu rootsikeelses ülikoolis (Åbo Akadeemias), kus ta esialgu oli esimene ja ainus naine korraliste professorite hulgas, ja siis soomekeelses Turu Ülikoolis. Nii hiirte kui laste najal agressiooni uurides pidi ta põhjalikult mõtlema inimese käitumise bioloogiliste ja sotsiaalsete mõjurite üle. Tema arusaam laste kasvatamisest oli nii edumeelse naise kui ka teadlase oma. Ta ei jätnud ka märkimata, kui tähtis ta teadlasetööle oli olnud abikaasa (minu isa) heakskiit ja toetus. Aga ta oli kuulnud ka abieludest, kus naisel tuli oma teaduslikest püüdlustest loobuda või kannatada pidevate tülide käes. Mäletan üht eriti dramaatilist tüli-lugu, mille käigus mees urineeris oma abikaasa poolelioleva doktoriväitekirja peale.

Olen oma ema surma järel tihti mõelnud kahele tema ütlusele, mis minu arust iseloomustasid hästi tema ellusuhtumist. Kõik, millele inimene oma aega pühendab, peaks olema kas kasulik või siis tore ja huvitav – see oli tema üks möödaminnes pillatud, kuid tõsiselt mõeldud lause. See tähendab saavutusterikka elu üht retsepti, aga ka suurt nõudlikkust: pidevat teadlikkust ja vastutust elatud tundide eest. Ühel teisel korral rääkis ta oma saavutustest: asjad, mis teistele paistsid suurte ja raskesti kättevõidetud kordaminekutena, olid tema jaoks tavalised, sest sama raskena tundusid ju ka kõik „väikesed", igapäevaelu ülesanded. Arusaam elust kui millestki, mille õigest kasutamisest peame pidevalt teadlikud olema, kuulub ilmselt protestantliku eetika nende külgede hulka, millest kirjutas Max Weber. See iseenesest ei sisalda väliste saavutuste nõuet – minu ema valis oma elulaadi ise, ja tundub, et ta sellega teostas nimelt omaenda, mitte kellegi teise püüdlusi. Teadus ja akadeemiline elu ei tähendanud tema jaoks ka meeste reeglitega meeste maailma, vaid tegevusvaldkonda, mille kogu seesmine loogika ja toimimispõhimõtted nimelt eeldavad sugude võrdsust. Ta ei arvanud, et oleks valinud meheliku elukutse.

Aga arusaama elust kui eneseteostusest on siiski ohtlikult kerge ristata paljusid mehi piitsutava edukultusega – arusaamaga, et millegi välisega mõõdetav edu on õnnestunud elu kriteeriumiks. Nõuded, mida meestele esitavad nii ümbruskond kui ka mehed ise, on raha ja ametialase karjääri osas tavaliselt suuremad kui naistele esitatav. Eneseteostuse asemele võib olulisimaks osutuda nõue enesesalgamisest eesmärkide nimel, mida tegelikult on asetanud teised. Mees, kes abikaasa väitekirja peale kuses, võis olla suures ahastuses selle pärast, et ta oli välise edu ühe näitaja poolest oma naisele alla jäämas.

Nüüd kui minu enda peres kasvab nii poiss kui tüdruk, võib ka minule ja mu abikaasale esitada küsimuse: kas mõlemat last saab kasvatada ühel ja samal moel? Mis soorollidesse puutub, arvan samuti, et koduse kasvatuse ülesandeks ei ole valitsevaid eelarvamusi võimendada. Kahe lapse kasvatus muidugi ei saa olla ühesugune, sest nad on ju isiksustena erinevad – siin on vist tegemist lapsekasvatamise kõige suurema väljakutsega.

Võrreldes Soomega on soorollid Eestis rohkem üksteisest eristunud. Tööd ja majandust puudutavates küsimustes eeldatakse ikka veel naiselt väiksemat iseseisvust ja väiksemaid saavutusi kui meestelt; mõnes teises asjas, nagu lastekasvatuses või muu perekonnaelu korraldamisel, võib-olla jälle rohkem. Samas ei saa siiski öelda, et see *valitsev* mudel oleks ka *ainu*valitsev. On märgata ka muutusi. Kuigi soorollide käsitlemine meedias tundub üsna stereotüüpne, võib Eesti tegelikus elus kohata perekondi, kus mehe ja naise rollijaotus on stereotüüpsest sootuks erinev. Koduse kasvatusega ongi võimalik soorolle üksteisele lähendada ja meediaavalikkuses esinevaid arusaamu tasakaalustada. Kõige rohkem sõltub lapse kasvamisel siiski sellest, milliste rollide ja millise elukorraldusega ta oma lähedaste inimeste hulgas kokku puutub.

Rasket probleemi näen selles, et muutuste ja väärtuste kiire teisenemise käigus pööratakse Eestis elu kõigist eesmärkidest rohkem tähelepanu välisele, raha ja omandiga mõõdetavale edule. Sellise suhtumise survega on ka täiskasvanuil raske võidelda, saati siis lastel. Võib karta, et soorollide muutumine küll vabastab naisi ja tüdrukuid mingist osast patriarhaalsete väärtuste piirangutest, aga samas seob nad üha tugevamalt seni pigem meeste elu suunanud edukultuse ahelatesse. Tulemuseks on sotsiaalsete rollide süsteem, mis teisel moel inimesi ahistab ja neid üheülbalisteks teeb. Muutuma peab tegelikult ka meheroll; nii mehed kui naised vajavad toetust, et valida oma elu suund iseseisvalt, kooskõlas enda mõtete ja südametunnistusega.

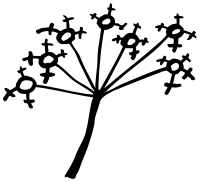

PUNASED LATERNAD, PUURITANTSIJAD JA PALJAD POISID-PLIKAD

ehk FEMINISTLIKUD FRAGMENDID PROSTITUTSIOONIST JA PORNOGRAAFIAST

MARI KIDUKE

Kes poleks kuulnud tarkusetera – prostituut on maailma vanim amet. Ka feministid teavad seda! Feministid teavad ka, miks vanimaks ametiks pole kokk, koristaja, kütt või korstnapühkija. Naine ongi prostituut (kui ta just ingel või Madonna ei juhtu olema) ja tema keha on mehele kaup. Seksuaalsuhetes tähendab see mudelit *à la* mina sulle, sina mulle („vanasti" nii, et kui mees terve päeva jooksul „hea poiss" oli – prügi välja viidud ja vaip klopitud –, siis said tema *vaevad* õhtul ca 4 minuti jooksul voodis tasutud) või, et *kaup* on selleks, et seda osta, varastada või võtta ning seejärel oma tahtmist mööda ära tarvitada.

„Targale" ütlusele apelleerides tahetakse väita, et prostitutsioon jääb aegade lõpuni teatud viisil ikka eksisteerima, isegi kui see juriidiliselt keelatakse. Mis siis sellest, et sarnaselt vägistamisele aitab see kaasa, et heteromehed naiste kehalist enesemääramisõigust ja seksuaalset iseolemist ei tunnista[1] ning võimalus võrratult paremast seksist kahe võrdse *zoon sexicóni* vahel jääb unistuseks.

***

Eestis on õigusteooria kohaselt lubatud kõik, mis keelatud pole.

***

Litsi lüüa ja mehi lantida pole keelatud, seevastu organiseeritud porduelu on seadusetähe järgi lubamatu. Tegelikkuses kehtib aga Teise ilmasõjaeelse Prantsusmaaga sarnane kord, kus bordelli suletakse üksnes väga *nähtava* skandaali korral. Politsei teatab õhtustes uudistes, et suur töö jälle tehtud – prostituudid ja pordumajad üle kaetud, loetud. „Ah, kes neid jõuab kinni panna, hea kui endal ülevaade olemas ja igal pool veel ise käinud oled!" Säärast politseinike-prostituutide koostööd on lausa lust vaadata-kuulata. Miks küll ei võeta siis pealinna poliitikuid kuulda? Tallinna punaste laternate tänav! – et ikka kergem oleks kõigis korra-kaks ära käia.

Poliitikute ja muude meeste silmakirjalikkusele vahelduseks on Rootsi ja Prantsusmaa võtnud kristliku tava kohaselt karistada nii kiusatusse viijat ehk kiusajat kui ka patutegijat. Prantsuse seadusemuudatuse autor ja initsiaator

Nimi – **Mari Kiduke**

Vanus – 15.09.1973

Elukutse – Vabakutseline kõhurääkija

Mõõdud nr 1, nr 2, nr 3 – 80-67-90

Feministlik eeskuju – Liina Järviste, kes jagab esikohta Ingrid Rüütliga.

Lemmikšovinist – Hugh Hefner, ajakirja "Playboy" omanik.

Feminism on ideoloogia, *mode de vie*, ainus viis naisena intellektuaalselt ausaks jääda.

Retsept, kuidas võita patriarhaati

Keelatagu seksistlikud pornoajakirjad ja -videod! Mitte-FIEdest prostituudid on illegaalid – karistatagu sutenöörlust! 50 naist Riigikokku! Põhiseadust tuleb muuta (president kord naine, kord mees)! Tööõpetus ja kehaline kasvatus koolis vabatahtlikuks (valikuvõimalusega vastavalt käsitöö ja tööõpetuse, jalka ja keksu vahel); kooliõpikutes aukohale Napoleoni ja Jaan Poska kõrval Olympe de Gouges ja Minni Kurs-Olesk! Mehed vähemalt imetama ja naised prügi välja viima! Koduvägivalla-paragrahv karistusseadustikku! Presidendi lossi valvama gaidide ja kodutütarde eliitsalgad! Vastlapäev tagasi kalendrisse! Emadepäeval ja sellele järgneval päeval emadele bussisõit tasuta! Eestisse Esindamata Rahvaste Organisatsiooni alaline peakorter! Eesti naispoliitikud kohustuslikus korras Soome täiendõppele!

– parempoolne poliitik Sarkozy – on ära teeninud aga revolutsioonirahva viha. Kuna mainitud on ka inimõiguse rikkumist, siis püüdsin uurida, millise õigusega tegu. Vestluses prantsuse noortega olid tüdrukud kindlad, et prostitutsioon on ühiskonna juurde kuuluv fenomen, mida ei saa ega tohigi muuta, sest – ühe noorjuristi usaldusliku pihtimuse kohaselt – „me ei tea, mis neil meestel selle füsioloogiaga on, aga nad kohe peavad seksima".

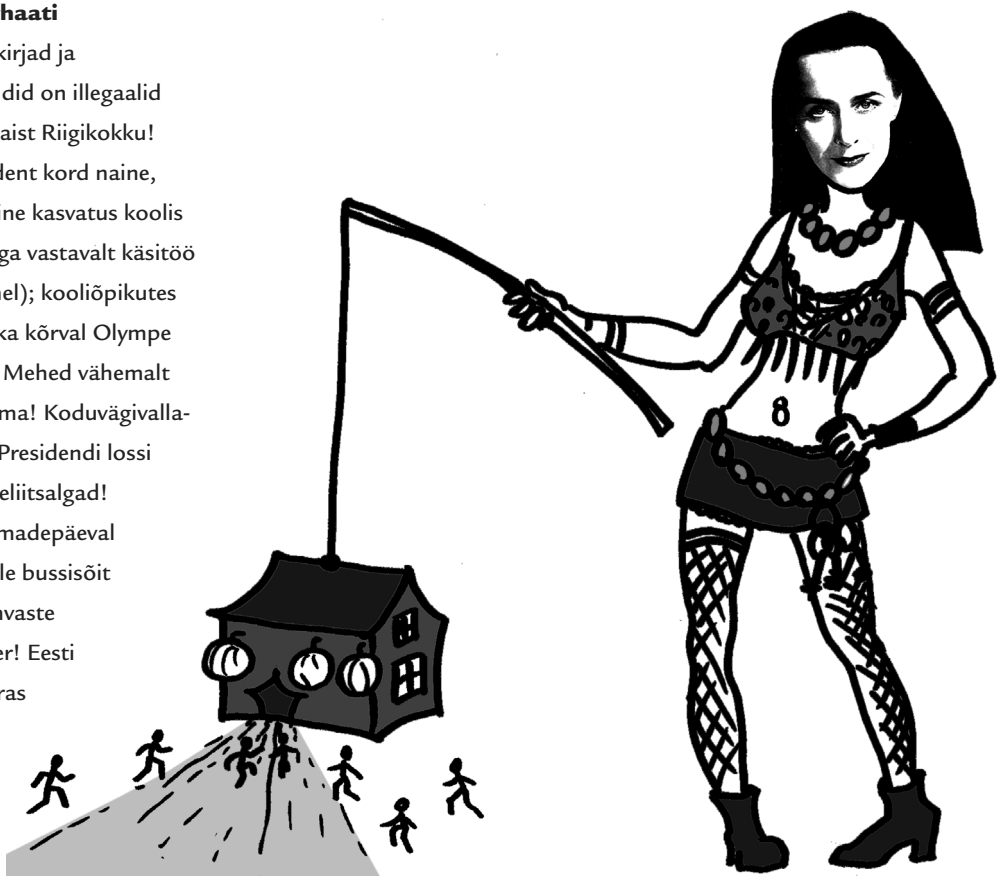

Mina ka täpselt ei tea, kuid ma ei mõista, miks nad sedasama ei tee, mida naised sel puhul? St šokolaadi ei söö? Samas küsimuse peale, kas siis paljud prantsuse noormehed prostituudi *juures käivad*, vaadati mind suurte pupillidega.

Kellele ja milleks siis lõbumajad?
Oletan, et hõivatud finantstöötajale ajanappusel õhtusöögi *leivakõrvaseks*, meie aja *Jack The Ripper*ile „töö" lihtsustamiseks ning Eesti riigile Soome pedofiilidest turistide peibutamiseks ja muidugi muudele pervodele.

***

Aux armes citoyennes!
Legaliseerida saab vaid juhul, kui see aitab võidelda naiste ja lastega kauplemise ning pedofiilia vastu; prostituudid on ühinenud vabaühendustesse või ametiühingutesse, mis nõuavad oma liikmete tegevuse seadustamist, ning prostituutide turvalisus ja *ameti*vahetus saavad seeläbi enam kindlustatud kui praeguse sutenöörisüsteemi korral. Nii silmakirjalikele teemadele nagu maksude kogumine prostitutsiooni pealt ja rahva tervise pärast muretsemine, ei hakka sulge kulutama!

***

(Ei) eelista eestimaist!
Kahjuks (õnneks?) ei ole ma süstemaatiliselt läbi vaadanud kvantitatiivanalüüsiks vajalikku hunnikut pornokaid (mõnisada filmi), nagu tegid Ameerika õigusteadlastest feministid Catharine MacKinnon ja Andrea Dworkin – „tänuväärne" töö, mille tulemusel mõlema naisprofessori seksuaalelu arvatavasti kardinaalselt muutus (ma ei ütle, et paranes!); samas olen mõned korrad ekstreemspordi mõttes esteetilis-erootilis-pornograafilist elamust alternatiivallikatest otsinud.
Mida olen leidnud? Kirjelduse, mis juhtub ühes Austria hotellis, kui meesminategelane Debby ja Gabyga – võõrastel (ja võõramaistel?) tüdrukutel pole see esimene kord! – kolmekesi „vallatleb". Kuigi fantaasianappus ja keelekasutus lasevad aimata eesti meesturisti õhkamisi Viini kobedama linnaosa ning sealsete kitkutud tuttide järele ja kuskil Bed & Breakfast'is märjalt alanud päeva, on algus paljulubav ning lisaks ühe käega lugemisele saab *samastuda* nii nais- kui meessoost peategelastega. Edasi läheb aga vähem *libedalt*! „Gaby (või oli see Debby?) lükkas mulle ette oma märja armugroti (?!) ja viisakusest, vastikustunnet alla surudes, pidin seda lakkuma. Tavaliselt väldin seda nagu tuld!"[2]

Ehk toob Euroopa Liiduga liitumine kaasa naissoost pornoka ostja tarbijakaitse?

Tegelikult...

„Kuiz erineb feministlik porno/prosti kriitika kristlikust konservatiivsusest? Ei erinegi, sest ka kristlikud konservatiivid ühendavad endis erineva maailmavaatega inimesi." ☺

Tegelikult liberaalfeministid lubavad, isegi tahavad, et litsi löödaks, sest see teeb vabaks – vähemalt sama vabaks, kui see on mehi teinud. Radikaalfemude soov on seevastu, et kõik litsi

löömise järele jätaksid, sest nad ise ei taha ega taha ka teistel lasta (kade meel on).

Tegelikult, tegelikult tahame aga, et tunnistataks: **pornograafial** pole midagi pistmist naiste ja meeste vahelise *normaalse* seksuaaleluga, vaid see on meeskäsitus keppimisest, st ühed on *keppijad* ja teised *kepitavad*.[3] Seega pole totaalselt pähh mitte **pornograafia** iseenesest – näidatakse hästi lähedalt pissut ja nokut ning nende interaktiivsust –, vaid keskendumine valdavalt sellele, mida *Noku Pissuga* teha tahab ja teeb, hoolimata *Pissu* soovidest[4] (meeste ja naiste teema taandub mittefeministi jaoks nii ehk nii suguelunditele, tegin *asja* juba eos lihtsamaks).

Mida feministid seega kindlasti ei taha ja selles suhtes kavatseme *Maajaga* ka arved õiendada – esialgu toimetuse pommitamise läbi vemmalvärssidega, kus domineerivad rohked meestegelaste poolt arendatud oraalseksi tegevusliinid –, on vägistamise ja selgelt vägivaldsete stseenide (konsensuaalne sado-maso, nagu ka kõik teised *mängud* saagu ja jäägu eraldi rubriigiks) presenteerimine seksina.[5] Viimased on sama erutavad kui Tammsaare Sauna-Madis, kes adresseeris oma lambasihvrit: „Naine, nüüd tuleb pannal!"

AIDS-i ajastul ja „naiste sajandil"[6] kutsume üles *normaalsetele* väikekodanlikele seksuaalharrastustele, mille kohaselt teostuvad söögi- ja suguorgiad bussireisil Pariisi *spinning*-klubidesse, ja ülemäärane „füsioloogia" läheb lihtsalt valamust alla.

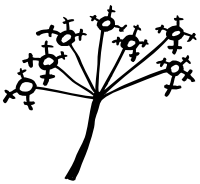

---

[1] Mõte Andrea Dworkini kriitilisest teosest ***Intercourse. Arrow Books***, 1988, lk 170.
[2] Vabalt kasutades eesti pornoka *Maaja* 2002. a. augustikuu numbrit.
[3] Tark ütlemine radikaalselt feministilt Catherine MacKinnonilt.
[4] Sest, olgem ausad, igasugune naise keha väänamine, venitamine jms leiab kuskil ikka austajaid ning hetkel ei saa miski sääraste klientide rahuldamist keelata.
[5] Vt nt *Maaja* 2002. a juulinumbrit, kus kaanelooks on grupivägistamisstseen indiaanlastega "peaosas"!
[6] Laen Kofi Annanilt.

EHAST KOIDUNI, AGA *SOFT*

RASMUS RASK koos MARION PAJUMETSAGA

Sattusin kohvik *Moskva* esimesel korrusel pealt kuulma kõrvallauas istuvate noormeeste arutelu teemal: meeste ja naiste autod. Asjalikust arutelust selgus, et võimsad sportautod ja suured luksautod on meestele, väikesed värvilised linnaautod on aga mõeldud naistele. Kas olen ainuke, kes sellistest põhimõtetest varem aru pole saanud? Milline häbi! Minu heleroheline Volkswagen Polo ei anna ühegi kuuldud mõõdupuu järgi meesteautot välja. Olen seega mitu aastat sõitnud naistekaga!

Ei saa öelda, et see autojutt mulle üldse korda poleks läinud. Olid ju kõnelejad igati stiilsed mehed. Tegelikult olin muidugi paaril korral varemgi märganud, et vihast isaslooma minust välja ei pressi, kuid olin end sellegipoolest arvanud normaalsete meeste hulka. Nüüd aga selgus, et isegi liiklemisvahendi valik kinnitab mu kõrvalekallet.

Neist mõtteist veidi rahutu, otsustasin ühe rutiinse päeva lõikes teadlikult jälgida oma kõlblikkust meherolli.

Hommik
algab tavapäraselt vaevalise tõusmisega. Esimene küsimus kerkib, kui avan riidekapi uksed.
Mis küll on sundinud mind ostma nii suures koguses nii igavavärvilisi riideid? Ehk on vale pesupulber süüdi, et kõik mu kehakatted nii mornid tunduvad? Lappan hajameelselt ülikondi – kõik hallid või tumesinised, päevasärgid valged ja hallid. Meestele rõõmsate toonidega riideid lihtsalt ei tehta! Proovige te roosamummulist päevasärki leida! Mina ei tea, kumb oli põhjus, kumb tagajärg – kas otsustasid mehed esimesena, et erksavärvilisi riideid ei taheta, või siis leidsid rätsepad, et meestele rõõmsad riided ei sobi. Mis seal ikka, panen selga „tasakaaluka" halliruudulise särgi ning jalga „praktilised" pruunid viigipüksid – mõlemad kaubandusvõrgust kergesti kättesaadavad.

Täna on see hommik, mil ajan üle mitme päeva habet. Nurisen nii mõnigi kord, et naistel on palju kergem, kuna nad ei pea kõige kiiremal hetkel oma lõuga veristama. Mu feministist sõbranna Marion pareeriks sellise kurtmise jutuga, et naistelt oodatakse *non-stop* silesäärsust pluss karvutuid kaenlaaluseid ja suguelundeid, mis võib tõesti tüütumgi olla, seda enam, et virisemise varjus olen oma sisimas habemega võitlemisega rahul. Karvakasv näos justkui kuulutaks kogu maailmale, et ka minu esivanemad elasid koopas, sõitsid merd ja tapsid paljaste kätega karusid. Võin käia uhke mehena saunas – karvad on olemas, õiges külluses ja õigetes kohtades.

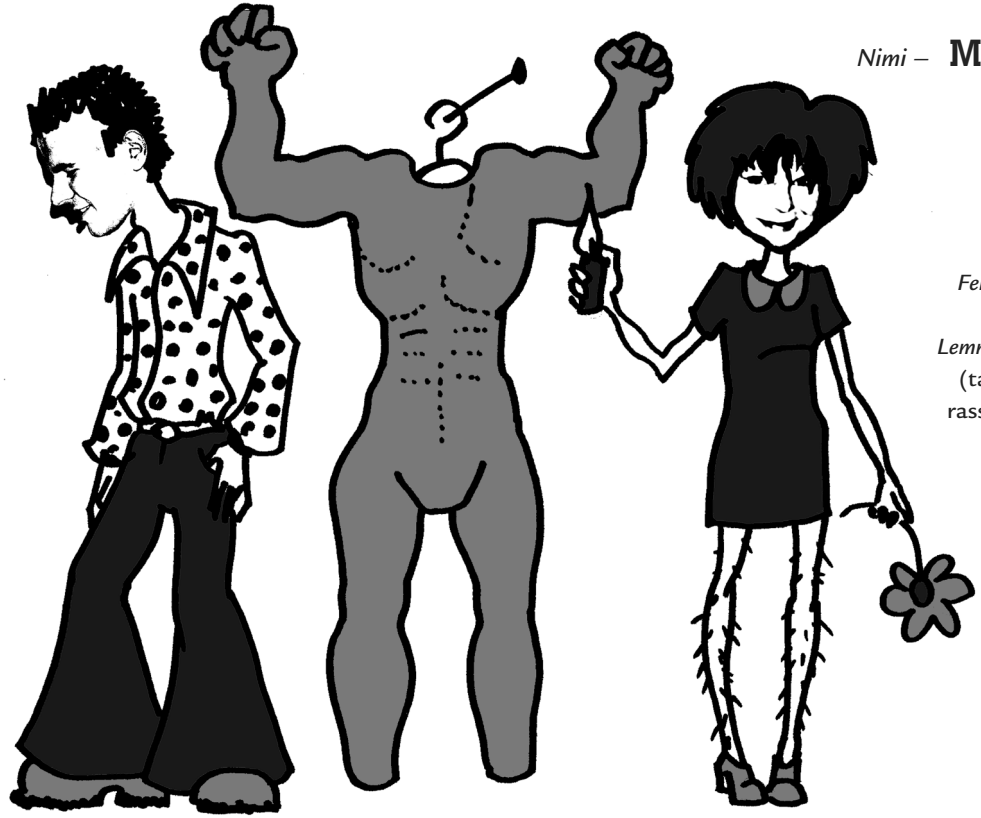

Nimi – **Marion Pajumets**
Vanus – 25
Elukutse – Sotsioloog
(Perekonna)seis – Aina paremaks läheb
Mõõdud nr 1, nr 2, nr 3 89/59/89 – loomulikult!
Feministlik eeskuju – Kui üldse keegi, siis Iivi Masso.
Lemmikšovinist – Vanaema Aino (ta on lisaks ksenofoob, nats, rassist, heteroseksist ja eidžist, kuid me klapime).
Isiklik rekord – Abiellumine
Feminism on
a) naissoole iseloomulike kehavormide avaldumine meessoo esindajatel (Eesti Nõukogude Entsüklopeedia).
b) kirju kogum vaatenurki ühiskonnas toimuva analüüsimiseks.

Nimi – **Rasmus**
Vanus – 26
Elukutse – Jurist
(Perekonna)seis – Kahekesi, õnnelikud.
Feministlik eeskuju – Brian, ülikoolikaaslane.
Lemmikšovinist – Kõrtsmik Moe Szislak Springfield'ist.
Isiklik rekord – Pumpan 160 rinnalt
Feminism on võitlus parema maailma loomise nimel.

Retsept eesti köögist

Pärmitaignast rosinasaiakesed

Alusta taignategu ühtlaselt sooja temperatuuriga mitte ülemäära kirkalt valgustatud ruumis. Hõõru 25 grammi pärmi suhkruga vedelaks, lisa pool liitrit leiget piima ning sõelu sellesse 400 grammi jahu. Vaata, et toas poleks tuuletõmbust ega lärmi, sest siis pärmiseened ei kerki. Lase puhta valge köögirätikuga kaetud taignal kerkida kahekordseks. Lisa näpuotsatäis soola ning 100 grammi suhkruga vahustanud muna.

Puista juurde veidi kardemoni ning 400 g jahu. Sega tainas ühtlase tempoga läbi. Lisa vähehaaval paar supilusikatäit pehmet võid või margariini. Sõtku tainast õrnalt, kuni ta muutub ühtlaseks, läikivaks ning tuleb käte küljest lahti. Saiakesi vormida puidust, eelnevalt soojendatud laual. Raputa taignakihtide vahele kaneel ja puhastatud rosinad. Küpseta munakollasega pintseldatud saiakesed mõõduka temperatuuriga ahjus kuldpruuniks.

Lõuna
toob kaasa järgmise võimaluse oma mehelikkust hinnata. Üksinda einestades pole muret, mida tellid; kolleegidega koos on aga lugu keerulisem. Varasemad ebamugavad küsimused nagu: „Kas see jogurt on tõesti kõik, mis võtad?" või „Sa liha ei söögi?" on mind teinud valvsaks. Millegipärast leitakse, et mees, kes tellib restoranis alustuseks oliivid ning põhiroaks lillkapsa püreesupi, on kas haige, eputav gurmaan või lihtsalt veidrik. Kui oleksin müürsepp või kaevur, mõistaksin muret, aga tühise kontorirotina on piisonikütile paras praad mulle liig.
Kahtluste vältimiseks järan seegi kord jässakat loomalihatükki ning joon lohutuseks peale suure *Saku*. Töökaaslased on minuga rahul.

Pärastlõunal
olen plaaninud oma Polo teenindusesse viia, et lasta talle talvesussid paigaldada ja mingit raginat kontrollida. Veel enne kui esimese foori alt minema saan, algab järjekordne mehelikkuse proov. Mind hukutab juhuslik pilk kõrvalautosse. Enne kui adun, esitab külgneva kährik-bemmi omanik mulle vastupandamatu väljakutse duellile. Tänapäeva duellid ei ole triviaalsed mahanottimised, vaid väljapeetud jõukatsumised tehnika ja mehe ühtesulandumisvõimest. Saan kohe aru, et minusuguses prillidega flegmas haistab staažikas liiklushuligaan hoobilt kerget saaki. Kõik lähebki ootuspäraselt – ei jõua veel käikugi sisse lükata, kui rivaal leegitseva taguotsa ning kõrvulukustava vilina saatel kaugustesse kaob. Minu häving on silmapilkne ning häbistav. Järgmise fooritule all veereb Polo küll taas kartlikult BMW kõrvale, kuid see ei oma enam mingit tähtsust.

Seekordne võidusõit lõpeb autoteeninduse ukse ees. Tehnikaga kokku puutudes olen alati pidanud valvas olema. Napid teadmised jagaja töökorraldusest või kardaaniristist on nii mõnigi kord mu mehelikkuse kahtluse alla seadnud. Sestap olen nüüdki rehvide pärast ärevil.

Huvitav, et on olemas terve rida nn meestetöid, mille oskus peaks poisslastele justkui emapiimaga tulema. Enamasti võtab keskmine pereisa elektriku, torumehe, autoremondilukksepa või IT-mehe kojukutsumist isikliku solvanguna. Mis hetkest professionaalide poole pöörduda tohib, on teadmata. Igal juhul pääsen seekord suuremate ekstsessideta – tõenäoliselt mõjub usaldusväärselt minu julge avang tööde vastuvõtja juures: „Teema selline, et pöörates ja pidurdades käib esisilla kandis ragin läbi. Enda arvates pooltelje ots. Mõtlesin, et parem, kui mehed üle vaatavad, enne kui ise alla lähen." Hetkeks tundub küll, et ehk sai vint üle keeratud, kuid ei – stiilipuhas esitlus tuimestab lukkseppade haistmismeele. Edasi kõneldakse minuga kui võrdsega.

Rehvid vahetatud ning sild üle tšekatud, kiirustan tagasi kontorisse. Meeleolu on suurepärane – olen tiigrikutsu ja ma ei karda kedagi!

Tagasi tööl
Juba kabineti ukselt algab: „Poiss, kallis, kuhu sa nii kauaks jäid!? Ma igatsesin sinu järele... hakkasin juba kartma, et oled mu maha jätnud." See on millegipärast mitmete vanemate naiskolleegide standardpöördumine, millele oodatakse, et vastan mänguhimulise noore isaslooma toonil. Apppiii, jälle ahistavad! Nüüd küll aitab! Seda mängu, et mees on alati kiimas, ma enam kaasa ei mängi! Võibolla mõni mees ongi, mina mitte. Kuid haavunud pilk, millega mu vaikimisele vastatakse, paneb mind ikkagi tundma end reeturi ja süüdlasena. Kurat, miks mina pean põdema, kui ei taha, et töökaaslased mind *musiks*, *kalliks* või *poisiks* kutsuvad!?

Koju
jõuan väsinult. On reede ja peaks nagu midagi tegema, kuid olen pikast nädalast kurnatud. Parema meelega segaksin enesele koksi ja vajuksin diivanile vedelema. Ema tungival õhutusel käisin hiljuti isegi arsti vastuvõtul. Ta veenis mind, et oma pingeid tuleb osata maandada, „muidu saad 35selt insuldi", ning lisas: „nagu suur osa eesti mehi". OK, see kõlas piisavalt masendavalt, et enda tervise seisundile rohkem tähelepanu pöörata. Ja ma pöörangi, mis sest, et nii kaotan maskuliinsusskaalal – ma ei taha surra! Armastan elu!
Depressioon ja mees ei käi kokku, see on naiste mure! Kas tuleb tuttav ette? Kas probleemid tööl, lagunev korter ja huligaanitsev teismelisest poeg viivad mehe depressiooni? Ei, tal on töölt tulles „lihtsalt sitt olla". Pärimise asemel, mis mehel viga, tuleb mees lihtsalt rahule jätta. Ta võtab paar-kolm pudelit õlut ning vajub diivanile politseikroonikat või sporti vaatama. Kui see ka ei aita, teeb mees enesele lõpu peale. Kõik.

Õhtul
kella üheksaks on mind kutsutud vana klassikaaslase Kaarli sünnipäevale. Otsustan minna, kuna tulevat retrohõnguline keskasõprade pidu. Sinna jõudes selgub, et on joodud juba liiter viina ning omadest on kohal vaid vana pinginaaber Rando. Minu toodud Chianti't ei võta mehed isegi vaevaks kommenteerida. Mis siis ikka, nutma ma selle peale ei hakka.
Korraga, sissejuhatuseta, koondub kogu seltskonna tähelepanu minule. „Kuule, mis püksid need sul on?" küsib üks, osutades minu altlaienevatele teksastele. „Sa oled mingi imelik, vä?" – „Ei ole," vastan. Samas tänan sisimas jumalat, et Hawai stiilis särgi koju jätsin. Jällegi paar miinuspunkti.

Olen ennegi täheldanud, et normaalsed noored mehed on homoseksuaalide suhtes ülitundlikud – veidi õõtsuvam kõnnak või eenduv väike sõrm klaasi tõstmisel on nende silmis vaieldamatud homotunnused. USA-s õppides veendusin, et diagnoos on lõplik, kui mees istudes ühe jala üle teise tõstab või supelranda lühikeste ujukatega ilmub. Isegi kui ma ka meestele keeraks, kelle asi see on!?

Hollywood
on koht, kuhu minnakse reedel *auke* otsima. Alustuseks õlled, siis paar tiiru põrandal ja seejärel läheb diskoks. Laealuselt vaatlusplatvormilt on hea ülevaade *Püha metsa* liigirikkusele. Praak – haiged, vanad ja koledad emased – selekteeritakse kohe välja. Parimad jäetakse meelde. Seejärel väike nõupidamine võimaluste ning strateegiate üle. Peagi leidubki DJ puldi läheduses sobiv seltskond tibinaid, kellele suund võtta. Pilgukontakt, märguanne lähenemiseks ja viie sekundi pärast on naised ümber piiratud. Käigult saavad kõik individuaalse ülesande. Mulle usaldatakse blondiin helesinises littertopis, lähemalt selgub, et koos nabarõngaga. Mõttetule küsimusele, „mida ma selle naisega peale peaks hakkama?" järgneb paarisekundise vaikuse järel lagisev naer ning õlapatsutused. Ma pidavat ikka päris head nalja tegema. Tibin, selgub, on üllatavalt koostöövalmis, aga mina, kurat, panen jälle pidurit. Mida teha, ma ei ole see mees, kelle peas pidevalt kisab kepi järele. Ütlen Kaarlile, et võtan suuna koju, sest kell on palju ja pea ka valutab. Kaarel veel argumenteerib midagi nõrgalt, aga ega tal eriti selleks aega ole. Sai vist otsa peale.

„Nägemist, mina nii normaalne mees ei ole."

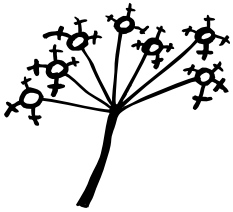

KUIDAS MINUST KVOODINAINE SAI

LAURA PAIDE

1999. aasta mais tulid noormõõdukad välja avaldusega, milles toetasid sookvoote. Eesmärgiks oli selgelt välja tuua oma sotsiaaldemokraatlik mõtteviis, kindlasti ka veidi šokeerida. Tõepoolest, šokk oli täielik. Mäletan veel isegi, kuidas värskelt liikmeks astununa sõpru veensin, et ega ma ise seda kvoodivärki küll toeta. Milline ebaõiglus tublide meeste suhtes, kes rumalate naiste tõttu valitsemisest kõrvale jääksid! Ja et ise ei tahaks mingil juhul kvoodinaine olla.

Täna olen veendunud soolise võrdõiguslikkuse toetaja ning pooldan ka positiivselt diskrimineerivaid meetmeid. Mis siis vahepeal juhtunud on? Põhjamaade ajuloputus? Veidrate fondide rahavood? Ei. Pigem olen uudishimulikuna seda kummalist kooslust – ühiskonda – , tema veidrusi ja ebaõiglust veidi rohkem tundma õppinud. Varem arvasin, et see, kuidas ühiskonnas asjad toimivad, ongi õige ja selliseks loomulikul teel arenenud, ja et maailm areneb mingis loomulikus suunas. Samas uskusin, et kõigil on valikuvabadus ning võrdsed võimalused edu saavutada. Ebaõnnestumises on aga inimesed ise süüdi.

Lähemalt uurides selgus aga, et mitte kõik pole edukad ja et on palju sundvalikuid, milles inimesi on võimatu süüdistada. Kas Aafrikas sündinud laps on valinud nälgimise? Kas vaesem pere valis oma arvutihuvilisele võsule põllutöö ise või tegi selle valiku õhuke rahakott? Inimeste stardipositsioonid on siiski väga erinevad.

Lisaks materiaalsetele tingimustele, suurendavad meeste-naiste ebavõrdsust ühiskonnas soorollide kohta käibel olevad stereotüübid. Need on eelkõige selleks, et inimestel lihtsam elu oleks. On ju lihtsam mõelda, et poisid peaksid autodega mängima ja tüdrukud nukkudega. Eks saab ju energiat ja aega kokku hoida, kui ei pea täpselt välja uurima, millega konkreetsel poisil või tüdrukul rohkem meeldiks mängida. Niimoodi pidevalt lihtsustades jõutakse sinnamaani, kus stereotüübid ei määra üksnes seda, kes nukkudega mängib, vaid ka selle, millega meestel või naistel on sobiv tegeleda. Nii peetaksegi loomulikuks, et mehed pühenduvad eneseteostusele väljaspool kodu, hõivates tähtsad kohad poliitikas, ettevõtetes, üldse prestiižikatel aladel. Naise rolli seostatakse aga rohkem kodu ning hoolitsemisega seotud aladega. Ja see tundub väga õige ja loomulik. Aga

Nimi – **Laura Paide**

Vanus – 21
Elukutse – Tudeng
(Perekonna)seis – Vallaline
Mõõdud nr 1, nr 2, nr 3 – Normaalsetes mõõtudes, kõik suurepärane.
Feministlik eeskuju – Pole sellist, ma noor, palju vaja veel ringi vaadata.
Lemmikšovinist – Oleks neid ometi vähem.
Isiklik rekord – Uuendan pidevalt mölapidamatuses.
Feminism on sisemine veendumus ja eluviis. Ideoloogia ja võitlus.

on see õiglane? Kas ei peaks kõigile olema tagatud võimalus tegeleda sellega, mis endale meeldib ja milles andekas ollakse? Miks peaks mees, kellele lastega suhtlemine sobib, endale mingi „mehisema" elukutse valima? Kuid nii nagu vaadatakse viltu meestele, kes on valinud lasteaiakasvataja ameti, ei arvata hästi ka naispoliitikutest. Naised ei näi piisavalt usaldusväärsed, nad ei ole üldsegi „tugevad", käituvad emotsionaalselt ega pea pingele vastu. Sellist arvamust toetab ka tänase Riigikogu koosseis – 19 naist (19%), 82 meest.

Eelpool nimetatud ühiskondlikule ootusele vastavad nii parteid kui naised ise. Esimesed ei julge riskida, asetades naisi valimisnimekirjades tagapoole, ning naised on oma nõudmisteski tagasihoidlikumad või loobuvad üldse kandideerimisest.
Jõuamegi asja tuumani! Kõige efektiivsem viis tagada naistele võrdväärne ligipääs poliitikale on sookvootide kasutamine. Siinjuures pean silmas partei-siseseid kvoote valimisnimekirja kokkupanemisel. Naisi peaks olema ringkondade esinumbritena ligikaudu sama palju kui mehi, et üldvalimisnimekirja tipus oleks vähemalt iga teine-kolmas naine. Kvoodid tagavad, et valijal on võimalik ühevõrra tõsise kandidaadina võtta nii naist kui meest, sest mõlemad on nimekirjade tippudes võrdselt esindatud. Saabub ka õiglane tulemus – mehed ja naised on võrdselt esindatud, mis omakorda harjutab valijaid mõtlema naistest poliitikas.

Kvootidest rääkides lisatakse alati, et tegu on ajutise meetmega. On ju kvoodi mõte lisaks hetkelisele võrdse esindatuse saavutamisele ka tulevikku suunatud – harjutada valijaid nägema naisi poliitikas ja neid valima. Kvoodid lähtuvad reaalsest olukorrast, kus naiste ligipääs poliitikale on piiratud, ning on suunatud sellele, et olukord muutuks ning vajadus kvootide järele kaoks.

Üldiselt on leitud, et naiste osakaalu poliitikas mõjutab oluliselt valimissüsteem. Isikuvalimistel läheb naistel kehvemini juba varem pikalt juttu olnud stereotüüpsete ootuste tõttu. Parteide võimalus avalikkuses vähem tuntud naisi (ja ka noori) edutada kompensatsioonimandaadi abil tagab kokkuvõttes õiglasema tulemuse. Selles valguses tuleb meie praeguse valimissüsteemiga üpris rahul olla.

Arutame asja ka veidi teise külje pealt.
Milleks on ikkagi vaja tõmmata rohkem naisi poliitikasse? Miks valida mingi teatud füüsiliste erinevuste alusel kedagi parlamenti? Enamik kvoodivastaseid ei jäta viimast küsimust esitamata.

Üksteisest hakatakse mööda rääkima juba soomõiste juures. Kvoodivastased peavad silmas *bioloogilist sugu* ja nendega tuleb nõustuda – pole mõtet kedagi parlamenti valida tema füüsise alusel. Ühiskonnateadlased räägivad aga *sotsiaalsest soost* (*gender*), mis on orgaaniline (st ajas muutuv) rühm kultuuriliselt kujunenud atribuute ja käitumisviise, mida omistatakse meestele ja naistele (Maggie Humm).
Just seda sotsiaalset sugu kvoodipooldajad silmas peavadki. Kuigi inimesed on oma eeldustelt peaaegu võrdsed, tekitavad ajalooliskultuurilised rollijaotused ebavõrdsust. Näiteks

on mehed nn mehelikel aladel (poliitika, majandus) edukamad nii tänu suurematele teadmistele kui ka suuremale enesekindlusele, mida soodustab seesama sotsiaalne ootus. Mees lihtsalt peab ühiskonna meelest härjal sarvist haarama. Samas jäetakse võrdväärse võimekusega naiste osaks nn pehmed valdkonnad: kodu, laste, haigete ja vanurite eest hoolitsemine. Need valdkonnad on ka alatasustatud, mistõttu naised perekonnas sõltuvad tihti mehest. Naine käitub oma sotsiaalse soo tõttu alalhoidlikult, ütleb tüüpiliselt: „Ah, mis nüüd mina”. Tänu sellisele olukorrale on suur osa inimressurssi kasutamata.

Sookvootide abil saavutatud võrdsem esindatus arvestab sotsiaalsest soost tekkinud eripäradega ja erinevate elukogemustega. See tähendab, et otsustustasandile jõuab ka nn naise vaatevinkel ühiskonna asjadest. Selline erinev vaatevinkel on hetkel paratamatu, kuna faktiliselt on naistel ja meestel täiesti erinev elukogemus ja erinevad ka valdkonnad, millega nad tihemini kokku puutuvad. Eesmärgiks võiks muidugi olla, et taoline erisus tulevikus hajub ning kõik ühiskonna osapooled saavad end teostada lähtuvalt kutsumusest, mitte jäigast rollijaotusest.

Võrdne esindatus tagab ka selle, et tehtud otsused on laiema kandepinnaga ning seeläbi õiglasemad ja demokraatlikumad. Osapooled, keda teatud otsus puudutab, peaksid kindlasti otsuse tegemise juures olema. Enamik otsuseid puudutab aga inimesi üldiselt, kelle hulgas vähemalt pooled on naised. Seega on ju loogiline naiste arvamusega arvestamine.

Samasuguseid tähelepanekuid teeb Eestis aina rohkem inimesi. Vahva oli loengus õppejõult kuulda, et tema arvates see partei, kes Eestis sookvoodi kasutusele võtab ja uusi tegusaid naisi võimu juurde toob, võidab kindlasti populaarsust juurde. Milline partei jõuab ette?

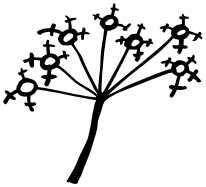

TÖÖINIMESE VALIKUD

TOOMAS TOMBU

„Et olen blond, siis suhtuvad mõned äripartnerid minusse eelarvamustega, kuid mu professionaalsus sunnib neid oma hoiakuid muutma," räägib Valdur oma päevatööst, serveerides hoolitsetud käekestega ajakirjanikule omaküpsetatud kaneelikukleid. Kas midagi muutub, kui muuta seltskonnaajakirja artiklis ära ainult portreteeritava sugu? Ühiskonnas, kus valitseb täielik sooline võrdõiguslikkus, ei muudaks see midagi. Blond pea, hoolitsetud käekesed ja kaneelikuklid on tänases Eestis rangelt „õrnema" soo atribuudid. Mehe serveerimine selles rollis põhjustab eestlasele kananahka ja külmavärinaid.

Hommikutelevisioonis lilleseadega tegelev meeshing tekitab ajus lühise – lilled ja mees ei sobi kokku, nad on eri maailmadest. Sisendamaks, et kõik on korras, midagi erilist pole juhtunud, on vaja end sundida: asi tuleb enda jaoks läbi mõelda. Kuid korrektsioon teadvuses toimub hilinemisega, taju tasandil on

Nimi – **Toomas Tombu**
Vanus – 32
Elukutse – Turu-uurija
(Perekonna)seis – Pereinimene
Mõõdud nr 1, nr 2, nr 3 – Mõõtudelt lähenen Eesti keskmisele.
Feministlik eeskuju – Barbi Pilvre
Lemmikšovinist – Barbie nukk
Isiklik rekord – Suudan haljast *Kroonikat* lugeda, *Sirpi* peale võtmata.
Feminism on ühed kultuuri lugemist võimaldavad prillid.
Retsept naisõiguslase veimevakast: peatäis peapaelu, peotäis randmepaelu, linade vahele kihiti, tuuluta neid kevaditi ja garneeri koirohuga.

ebakõla juba fikseeritud ja jälle tõden, et minus elab täies elujõus šovinist, kelle nurkasurumiseks ja võrdõiguslikkusel põhinevate väärtuste maksmapanekuks tuleb teadvuses käivitada kontrollimehhanismid.

Kas ja kuidas on võimalik pisikesest šovinistist enda sees vabaneda? Ilmselt tähendab see mõningate kultuuriliste koodide kaotamist, et hoolitsev suhtumine (*emalik* hoolitsus) ja lilled ei seostuks enam naistega. Üks lahendus on soorollidel põhinevaid koode ise murdma hakata. Kuid see tähendab inimese vastuhakku süsteemile, sest inimeste harjumused ja mõttestambid on institutsionaliseerunud. Kas näiteks inimene, kes puutub igapäevaselt kokku turundusmaailmas toodetud sooliste stereotüüpidega, peaks hakkama turundust nagu kunagi EKPd seestpoolt õõnestama?

Turu-uurija ametiga kaasneb traditsioonilistel soorollidel põhinevate ühiskondlike mustrite reprodutseerimine. Meestele suunatud toodetele tuleb lisada võimu ja vabaduse sümboleid, naiste seas müüb hoolitsus ja kokkuhoid, sest sellistena nähakse soospetsiifilisi grupiomadusi. Tänase marketingiteooria keskne mõiste on *bränding*. See tähendab, et tootele luuakse oma identiteet, koos väärtusmaailma ja sellest tuletatud atribuutikaga. Nii saavad ka brändidest mehed ja naised, rikkad ja vaesed, haritud ja harimatud. Küllastunud turul kehtib maksiim: kui püüad meeldida korraga kõigile, ei meeldi sa kellelegi. Sestap tuleb tooteid, teenuseid või organisatsioone profileerida, anda neile oma nägu.

Majandusel üldiselt ja turundusel kitsamalt on avangardistliku struktuuri maine. Tehnoloogia ja majanduse arengupotentsiaal on tohutu, ainus tempolangetaja on hangunud ajudega tavatarbija. See on üks müüt, teine räägib turundusinimeste ammendamatust kreatiivsusest. Ja hangaju leiab õhtusest telekast krimiuudiste vahelt habemevahu, *Rock* mängib korvpalli *A le Coq*'iga ja seriaali toetab plekieemaldaja. Kes siis ikka suudab oma toodet turustades kultuurikoode murda? Turundusliku aksiomaatika valdkonda kuuluvad tõdemused, et tarbija mõtlemine on inertne ja turundussõnum peab olema adressaadini jõudmiseks võimalikult lihtne (*oversimplified*). Selgub, et soolise võrdõiguslikkuse põhimõtet toetav turu-uurija tegeleb kaheksa tundi päevas sooliste stereotüüpide taastootmisega, sest seda näib nõudvat kliendikeskne lähenemine. Lähtuda tuleb ju kliendi soovidest ja vajadustest.

Kunagi küsis Mati Unt Sirbis, kuidas eesti koduperenaised oskavad tahta Ladina-Ameerika seepe. Kui kliendi ja teenusepakkuja suhe põhineks tõepoolest esimese diktaadil, siis kuidas on võimalik, et teenusepakkuja tarbija vajadused ette ära aimab? Kas peitub vastus selles, et naiste seebilembus ja meeste spordivaatamine on ajalooliselt välja kujunenud rollijaotusest tingitud?

Kui lihtne on olla üheaegselt turu-uurija ja feminist?

Sotsioloog vastaks, et inimene lähtub oma käitumises rollist ja ümberlülitumine ühest rollist teise käib üllatavalt kergelt. Kuid selle tõdemusega vastuolud ju ei kao! Ja kuhu jäävad põhimõtted, ideaalid jms? Ühelt poolt annan aru, et olen osa masinavärgist, mis taastoodab soolist ebavõrdsust, ja samas pean seda kahetsusväärseks. Kas sellise skisofreenilise olukorra teadvustamisel on süüd vähendav omaväärtus? Meie õigussüsteemis on asjad vastupidi – tahtlikule õigusrikkumisele järgneb karmim karistus kui tahtmatule. Seda võib vaadelda kui valikut väärtuste ja eesmärkide vahel. Elus väärtustest (põhimõtetest) lähtudes tuleb teha järeleandmisi eesmärkides ja vastupidi, eesmärkide poole püüdlev inimene tallab oma põhimõtetel. Mina teen järelikult viimast.

Turunduse ülim eesmärk on muuta inimeste käitumist, tavaliselt tarbimisega seotud käitumist. Tarbimine aga on demokraatlik tegevus, põhinedes valikutel – iga ostuga ja eriti ostmata jätmisega saab tarbija oma meelsust avaldada. Kui seksistliku reklaamikampaania mõjul loobub mõne toote, näiteks Simpeli kõnekaardi, tarbimisest palju inimesi, tuleb turundajal juba majanduslikel kaalutlustel oma strateegiat muuta. Sõnaga, teadlikult tarbides ja seda propageerides on võimalik maailma muuta, ka soolise võrdõiguslikkuse osas.

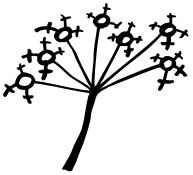

MINU TEEKOND KOOS KIRJANDUSEGA FEMINISMINI

HELEN TALALAEV

Alates neljandast eluaastast olen ahnitsenud endasse raamatute fantaasiamaailma ja alternatiivset reaalsust. Lapsepõlve kangelasteks olid röövlitütar Ronja, Pipi Pikksukk ja Huckleberry Finn. Lasteraamatute kontekstis on Ronja ja Pipi üsna erandlikud tüdrukud – aktiivsed, uudishimulikud, seiklusjanulised, julged. Nad erinevad paljude muinasjuttude ja lasteraamatute passiivsetest kangelannadest, kes ootavad, et vapper troonipärija või nutikas noorim poeg neid läbi põnevate ja ohtlike seikluste päästaks. Seega vastandatakse mehi ja naisi juba lasteraamatutes, kus esimesed tegutsevad aktiivselt ning teised ootavad, kuidas nende elu korraldatakse ja tulevik paika pannakse. Ma olen veendunud, et lugedes sellise ühekülgse maailmapildiga lastekirjandust, mõjutas see mingil määral minu maailmavaadet ja ettekujutusi võimalikust ning lubatust. Õnneks ei ole kõik lasteraamatud ega muinasjutud nõnda üheülbalised. Kirjanduse mitmekülgsus ja tegelaskujude erinevus ongi ju ilmselt parim väljakutse elavale kujutlusvõimele, kuid sellegipoolest meenub mulle oma lapsepõlve lektüürile tagasi mõeldes suur hulk seiklusjanulisi, kavalaid ja julgeid printse ja poisse ning roosade lehvidega tagasihoidlikke tüdrukuid.

Keskkoolis lugesin läbi hulga klassikat nii maailma- kui eesti kirjandusest, kuid naiskirjanike teoseid oli nende hulgas vähe. Eestis on läbi ajaloo olnud küll üllatavalt palju naisluuletajaid (vastupidiselt mitmete teiste maade kirjandustele, kus naised on pigem proosat kirjutanud), kuid kahjuks ei ole mul kirjandustundidest meelde jäänud ühtegi põhjalikumalt käsitletud naiskirjanikku. On arutletud mitmete põhjuste üle, miks kirjanduskaanonis on läbi aegade nõnda vähe naisi olnud (juba Virginia Woolf käsitles essees *Oma tuba* sama küsimust ning tõi välja, et kui naisel oleks nn oma tuba ja stabiilne sissetulek, siis oleks tal ka rohkem võimalusi kirjutada). 19. sajandi kirjanduses on näiteid, kus naised avaldasid oma tekste meeste nimede all (näiteks George Eliot, George Sand, Currer Bell (Charlotte Brontë)), sest nõnda oli kergem

oma töid avaldada ning saada objektiivsemat hinnangut oma tekstidele: nende teoseid ei liigitatud automaatselt „hapra naisolevuse” kirjanduslikeks katsetusteks.

Kirjutamist pole peetud nö naiselikuks tegevuseks; enamikes ühiskondades on naine olnud kodusfääris, mis on piiranud tema kogemusi, elamusi ja ka teadmistepagasit – kahtlemata mõjub see halvavalt kui tahes suurele kirjutamisandele. Kodus olemine on eeldanud abikaasa, laste ja vanemate eest hoolitsemist. Lähedaste eest hoolitsemine on olnud olulisem kui kirjutamine, laste sünnitamine tähtsam toiming kui teksti loomine. Mõtteviis, mis selle kõige süüdlaseks vaid mehi

Nimi – **Helen Talalaev**
Vanus – 23
Elukutse – Vabakutseline tõlk
Feministlik eeskuju – Jeanette Winterson, Luce Irigaray
Isiklik rekord – Ladisevas vihmas ühe päevaga jalgrattal 100 km läbimine.
Feminism on niivõrd mitmetahuline ja põnev nähtus, et üldsõnaline definitsioon paneks ta vaid rangelt paika ja piiraks tema võimalusi ja tähendusi. Pigem jätan selle tegemata ja jätan sellega feminismile vabaduse olla ja areneda ilma minu väiklase definitsioonita.

Retsept, kuidas traditsioonilist soorolli kõrvetada.
Kogu kokku stereotüübid, normid, kirjutamata ja kirjutatud reeglid ning kitsarinnalisus. Sega need ühtlaseks kliistritaoliseks massiks ning pane värskesse õhku päikse kätte küpsema. Õige pea hakkab eralduma läppunud ja hingematvat haisu. Jäta see kõik selja taha päikse kätte kõrbema ja kõnni pea püsti minema ning ela oma uues vabaduses ennast ja teisi austades (pea meeles, et sellist kõrvetamist tuleb korduvalt teha).

peab, muudab aga naised jällegi passiivseteks olevusteks, kes lasevad enda eest otsustada ilma, et nad ise aktiivselt enda eest seisaks või enda õigusi nõuaks. Ilmselgelt ei saa kogu süüd meessoo peale veeretada ning üheskoos tervet naissugu tagakiusatuks kuulutada. Pigem tulenevad keerulised põhjused ühiskonna üldisest ülesehitusest ja väljakujunenud süsteemist, kus naised ja mehed on läbi aegade täitnud üsna piiratud rolle. Olulisem on seda süsteemi muuta, kui süüdlast otsida.

Põhjuseid ja seoseid hakkasin otsima aga alles ülikoolis, kus tutvusin mitmete naiste kirjutatud tekstidega, milles leidsin uue kvaliteedi ja teistsuguse maailma. Hakkasin meeste ning naiste kirjutatud tekste võrdlema ja uurima, kas, mil moel ja miks naised ja mehed kirjutavad erinevalt.

Sügavamalt hakkasin kirjandust mõtestama sarnaselt feministliku kirjandusteooria arengusuundadega. Olles lapsepõlves ja varasemas nooruses palju lugenud, hakkasin

tagantjärele analüüsides arutama, kuidas on meeskirjanikud oma teostes naisi kujutanud. Kas on olemas mingisugused formaadid, mille järgi tegelasi vormitakse? Kas on välja kujunenud tegelastüübid, kelles on ühendatud ühiskonna sügavamad ja kivistunumad stereotüübid? Märkasin, et sageli on proosatekstide naistegelased ühekülgsed, pealiskaudsed kodusfääris tegutsevad naised, kelle elu sisu on leida abikaasa, kellega koos pere luua. Naisi kujutati enamasti passiivsete ning tagasihoidlikena, harva enesekindlate ja arukatena. Naistegelased vajasid juhtimist ja suunamist, et nn õigeid ja adekvaatseid otsuseid teha. Siinkohal võib ju öelda, et kirjanikud peegeldasid oma teostes reaalsust, et nad kirjutasidki sellest, mida nad enda ümber nägid; sellest, missugused naised on. Samas on väga raske, et mitte öelda võimatu, otsustada, kuivõrd raamatud kirjeldavad reaalsust või hoopis loovad seda?

Kindlasti on maailmakirjanduses mitmeid erandeid, kus naisi pole kujutatud passiivsete ja mittemidagiütlevate inglitena. Näiteks John Fowlesi romaan *Prantsuse leitnandi tüdruk*, kus peategelane Sarah kujundab aktiivselt oma elu ja saatust, kui ta endast hoora muljet jättes vabaduse saavutab. (Paljude arvates pole see ilmselt küll teab mis vabadus, kuid astudes ühiskonna normidest väljapoole on võimalik muutuda sõltumatuks.) Erandeid on kindlasti mitmeid, kuid eranditeks nad ka jäävad. Enamik meeskirjanike tekste sisaldab stereotüüpseid ja lõpuni välja arendamata naistegelasi (muidugi, puudust pole ka stereotüüpsetest meestegelastest). Sageli on välja toodud kaks peamist tegelastüüpi – ingellik jumalaema ja saatanlik nõid. Ehk siis naiivselt ideaalne või kuratlikult nurjatu naine. Viimasel on enamasti oma vabadus ja iseseisvus ning meestegelaste jaoks on ta sageli hirmutav, kuid samas ka mõnevõrra ahvatlev. Jumalaema tüüpi täiuslik naine on see, keda meestegelased hardalt imetlevad ja unistavad tema vallutamisest. Mis enamasti ka õnnestub. Et siis üheskoos õnneliku lõpu poole kulgeda, mida lugejale enam ei näidata. (Pea kõik armastusromaanid lõpevad siis, kui mees ja naine on võitnud kõik takistused ning avastanud vastastikuse suure armastuse – igapäevaelu, selle rutiin ja tekkivad probleemid jäävad käsitlemata.)

Olles analüüsinud viise, kuidas meessoost jutustajad on läbi aegade naisi oma teostes kujutanud, liikus feministlik kirjanduskriitika[1] naiskirjanike tekstideni, et uurida, kuidas

nemad on oma töödes naisi kujutanud. Ka mina keskendusin naiskirjanike loomingule, näiteks Virginia Woolfi, Antonia Susan Byatti, Margaret Atwoodi, Alice Walkeri ja Jeanette Wintersoni tekstidele. Nende autorite tööd demonstreerivad ilmekalt, kuivõrd erinevatel positsioonidel ja erineva lähenemisviisiga erinevad naiskirjanikud võivad olla. Siit järeldub kaks äärmiselt olulist alustala feminismi mõistmises. Esiteks, pole olemas naist kui sellist. On naised. Sealjuures äärmiselt erinevad naised, erinevate elude, mõtete, arusaamade, põhimõtete, nõrkuste ja tugevustega, sotsiaalse tausta ja haridustasemega. Ilmselgelt kehtib sama ka meeste kohta. Seetõttu ei saa rääkida ei naisest ega mehest kui sellisest. Ka kirjanduse lugemisel tuleb sama põhimõtet meeles pidada. Ei saa rääkida naiskirjandusest, sest pole olemas ühtset kirjandust, mida iseloomustaksid mingisugused naiselikud omadused, olgu siis kirjutamisviis, keelekasutus või muud näitajad. Erinevad naised kirjutavad naistest, meestest ja nendevahelistest suhetest väga erinevalt – vaadeldes näiteks Alice Walkeri või ka Margaret Atwoodi ja Jeanette Wintersoni teoseid, tuleb mainitud erinevus selgelt esile. Veelgi enam on see erinevus selge, kui mõelda näiteks pehmekaaneliste armastusromaanide peale, mille autoriteks on enamasti naised, kelle tekstides on naisi ja mehi sageli kirjeldatud kõigi enamlevinud stereotüüpide kohaselt.
Teine oluline järeldus on, et kui pole olemas ühtset ja universaalset naist ega meest, naiselikku või mehelikku kogemust ega maailmavaadet, siis ei saa olemas olla ka ühtset feministlikku kirjanduskriitikat ega feminismi, sest erineva tausta ja kogemustega isiksused kujundavad erinevaid arusaamu.

Kui feministliku kirjanduskriitika algusaegadel püüti tõestada, et naised suudavad kirjutada täpselt sama hästi kui mehed ja et selle tõttu pole nad meestest sugugi viletsamad, siis hiljem ei peetud meeste tekstidest lähtumist, nendega võrdlemist ja nende taustal oma tööde hindamist enam sugugi kõige olulisemaks. Pigem püüti näha väärtust just naiste loodud tekstides, nende erinevuses ja võib-olla ka spetsiifikas.
Luce Irigaray ja Hélène Cixous, kes lähtuvad psühhoanalüütilisest traditsioonist, on rõhutanud naise füüsisest tuleneva spetsiifilise teksti, *écriture féminine*'i ehk naiseliku kirjutuse olulisust. Naiseliku kirjutuse idee eeldab, et naiste füüsiline eripära (eelkõige on silmas peetud naise suguelundite ja seega seksuaalsuse mitmesust, mille tõttu võib naine luua teksti, mis on voolav, ringlev, lainetav ning ei keskendu

konkreetsele keskpunktile) võimaldab naistel kirjutada meestest erinevalt, kuid patriarhaalse ühiskonnakorralduse ning keele tõttu pole paljud naiskirjanikud seda potentsiaali osanud kasutada. Teiste sõnadega on inimestes harjumuspärased normid, tavad, mõtte- ja väljendusviisid niivõrd tugevasti juurdunud, et neist väljapoole näha ja neid ületada on keeruline.

Kuigi on tõeliselt ahvatlev mõelda, et naised võib-olla suudavadki kirjutada meestest teistmoodi ja erilisemalt just oma erineva keha ja kehaliste kogemuste tõttu, võib naiseliku kirjutamisviisi rõhutamises näha ka mitmeid ohte, eelkõige naiste müstifitseerimise näol, mis võib pigem suurendada naiste ja meeste vahelist ebavõrdsust. Samamoodi on naise taandamine tema kehale (nagu mainitud, rõhutab *écriture féminine* just kehast tuleneva erilisuse ja erinevuse tähtsust) ohtlik, sest just seda on läbi aegade tehtud – peetud naist ennekõike sünnitajaks ja sellest lähtuvalt laste ning perekonna eest hoolitsejaks. Kuigi ka see roll on kahtlemata vajalik ja tähtis, peaks igal naisel olema turvaline valikuvõimalus ja otsustamisvabadus.

Samas tuleb tunnistada, et Cixous' ja Irigaray' ideed, mis ülistavad ja imetlevad naisi ning rõhutavad, et naised peaksid iseendid leidma endis, mitte kelleski teises, ilmselt tõstavad naiste enesekindlust ja eneseteadvust.

Lisaks Irigaray'le ja Cixous'le on nn naiste keele ja selle kaudu ka iseteadvuse leidmise tähtsust rõhutanud mitmed teisedki feministid (sealhulgas näiteks Dale Spender, Deborah Cameron), viidates keele patriarhaalsusele, mis ei hõlma endas naiste kogemusi ja tundmusi. Ehk siis keeled ja nende ülesehitus lähtuvad sageli pigem meeste kogemustest ja tunnetest (eelkõige ilmselt seetõttu, et mehed on enamikus ühiskondades läbi pikkade aegade olnud domineerivamatel positsioonidel ning seega on neil olnud keelemuutustele ka suurem mõju). Nõnda peavad naised kasutama keelt, millega nad alati ei suuda ennast tõhusalt väljendada. Mitmed feministlikud kirjanikud on väitnud, et naistel pole olnud „oma häält", sest neil pole olnud keelt, millega nad saaksid enda kogemusi ja tundeid väljendada, olgu siis igapäevaelus, kirjanduses või muudes eluvaldkondades. Siinkohal võiks paralleele tõmmata näiteks ühiskonnas domineeriva grupi ja vähemusgruppide (valgenahalised – mustanahalised, heteroseksuaalsed – homoseksuaalsed inimesed) erinevate kogemuste vahel, mis tekitab olukorra, kus vähemused räägivad keeles, milles puuduvad

nende kogemused, elamused ja tunded. Selletõttu ongi keelemuudatused vajalikud, et oleks võimalik ennast tõhusamalt väljendada selle nii võimsa ja samas küündimatu vahendi (ehk keele) abil. Näiteks on Jeanette Winterson eksperimenteerinud nii alternatiivse keelekasutuse kui jutustamisviisiga, mistõttu on tema tekstide poeetiline proosa hea näide püüdest liikuda väljapoole patriarhaalset keelt ja narratiivi.

Kuigi olen oma tekstis ennekõike keskendunud naiste ja tekstiloome vahelistele suhetele, on samas ilmselge, et meestegelaste kujutamise uurimine (nii naiste kui meeste tekstides) ja mees- ning naiskirjanike tööde analüüsimine mitte ainult naise, vaid ka mehe vaatenurgast on äärmiselt põnev ja vajalik töö, millele mees- ning naisuurijad õnneks ka rohkem rõhku on hakanud panema.

Nii nagu kirjutamine on paljude jaoks olnud eneseotsingu ja vabakssaamise vahendiks (leides alternatiivseid väljendusviise ja jutustusstiile, et jõuda väljapoole patriarhaalset keelt ja kirjanduskaanonit), on lugemine, kirjandus ja feministlikud teooriad aidanud minulgi ennast teadvustada, arendada ühiskondlike protsesside märkamisoskust ning saavutada suuremat vabadust. Nii feminismid kui kirjandus on maailma muutnud mitmekülgsemaks, avanud uusi võimalusi ja tekitanud uusi valikuid. Nii naiste kui meeste jaoks.

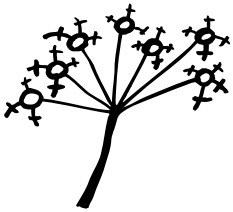

[1] Termin on pealiskaudne üldistus, sest nii, nagu pole olemas feminismi, vaid on feminismid, nii ei saa ka olemas olla ühtset feministlikku kirjandusteooriat ja -kriitikat.

PARADOKS: INIMESTE KARVANE LOOMUS *VERSUS* MIKS MA KARVA EI AJA (ÄRA)

MARI-LIIS SEPPER

...ei teinud meesta meeli,
meesta meeli, poiste pooli.
Kirile Loo
plaadilt „Lullabies for Husbands"

Kerge oleks tunnistada, et KÕIK algas sellest, kui kergejõustikulaagris käesurumises poisse võitsin või kui lapseeas telerit vaadates ilmnenud erk sotsiaalne närv, mille tõttu endale liignime Puna-Mari (viide pahempoolsusele, mitte minu punapõsksusele) teenisin, mind murjanitele lisaks ka naiste eest kostma pani (ikka seal teleri ees), või sellest, et peagi mõikasin, et *Röövlitütar Ronja* on parem raamat kui *Kalle Blomqvist*. Kuid ükskõik millise eluloolise seigaga põhjendaksin enda feministiks tulekut ja olekut, looksin juurde vaid uusi ja jõledamaid feministikoletisi. Oletagem siis, et sündisin feministiks.

Tsunfti eeskirjade kohaselt tuleb aga vältida *feminismuse* liigset loomulikustamist – kes meist, vähestest väljavalitutest, sooviks tunnistada, et tegemist on parandamatu varases eas ilmneva kasvajaliku sündroomiga, mis transseksuaalsusele sarnaselt üksnes ümberlõikamise läbi taganeb. *Mitte ümberlõikamatuses*[1] *pole asi, vaid see on totaalne revolutsioon – kõigi maade feministid ühinege! Viva El Salvador!* Vastupidi, tegemist on ennekõike sotsiaalse fenomeniga, mis pideva diskrimineerimise tagajärjel ja valgustusliku kogemuse mõjul jätab isiku arengusse enneolematult sügavad jäljed (näiteks rööpad otsmiku piirkonnas). Pealegi ei ole põhjendatud feminismile nii väheviljakas Eesti pinnases (võrdle Eesti põldudega) edasi kiratsemine – miks üks jurist oma „geenimutatsiooni" naudib ja peita ei taha?

Võibolla sellepärast, et ta kaldub naturalismi[2] (pole vihje inimõiguslasest juristlusele[3] *ergo* positivismi vastasusele). Meie elu on aga viimasel ajal naturalismile selja keeranud, meie elu on siin ilmas (on siin ilmas) kui ühel karval sääre peal – ei tea kunagi, kui palju talle elupäevi antakse. Säärase *valelikkuse* vastu peab Runneli kombel võitlema.

Naturalist võitleb ehk võitlevad sõnad

Naturalistile ei meeldi, et inimeste karvasest olemusest hoolimata on emaste sääred sunnitud dekarvastuma jne. Karvalaskmine on kantud ideest, et naine peab olema midagi, mida ta

Nimi – **Mari-Liis Sepper**

Vanus – 13.07.1978
Mõõdud nr 1, nr 2 ja nr 3
1. 2 – parema silma miinus,
2. 1,5 – pikim säärekarv,
3. 2 – kõrvade kaugus peast
Elukutse – Õpin (õigus-)teadlaseks
(Perekonna)seis – Heteroseksuaalses suhtes
Isiklik rekord – Kuu aega nokkimata, närimata

Feministlik eeskuju – Ameeriklasest õigusteadlane ja radikaalfeminist Catherine MacKinnon.
Lemmikšovinist – Endine justiitsminister Märt Rask, tema tegude eest soolise võrdõiguslikkuse seaduse eelnõu vastuvõtmise takistamisel.
Feminism on maailmaparandav mõtteviis ja intelligentsuse mõõdupuu.

Retsept soolise võrdõiguslikkuse saavutamiseks Eesti Vabariigis

1. Viivitusteta vastu võtta soolise võrdõiguslikkuse seadus („ringleb" ministeeriumites ja Riigikogus alates 2000. aastast).
2. Luua parlamentaarne soolise võrdõiguslikkuse ombudspersoon diskrimineerimisvaidluste lahendamiseks.
3. Järgida siseriiklikule õigusele lisaks Eestile kohustuslikke rahvusvahelisi inimõiguste norme (eriti ÜRO konventsiooni naistevastase diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta).
4. Korraldada ulatuslikke kampaaniaid inimõigusalase teadlikkuse tõstmiseks. Nii naised kui mehed peavad teadma, mida kujutab endast sooline võrdõiguslikkus/diskrimineerimine ja kuidas saab oma õigusi kaitsta.
5. Riiklikul tasandil (poliitika, seadusandlus, eelarveline rahastamine jne) võidelda iganenud sooliste stereotüüpide vastu. St naised pole lollimad, mehed pole laisemad, naised pole olemuslikult koduhoidjad, mehed pole sündinud juhid jne, jne.
6. Lollus Riigikogu saalist välja!

Siis oleme poolel teel.

tegelikult põle. Nii eksis ka üks kuritegelik organisatsioon (ÜN PB – Ülemaailmse Naistevastase Panvandenõu Büroo), kui ta põhikooli kohustuslikule õppeprogrammile lisaks Põhja-Tallinna tillita elanikke naiseks saamisel *normdefinitsiooni* levitamisega abistas. Tolle järgi olevat naine rinnahoidjat kandev auklike kõrvade ja keemiliste lokkidega mittesüütu olend (13-aastasena oli kriteeriumite täitmisega päris tegu vanemate vastuseisu tõttu).

Kõige problemaatilisem esiti: **Rinnahoidjat pole vaja!** Proovige, need, kes *kopsukat* (olen mõtisklenud selle sõna etümoloogia üle: kas siin leidub viide rinnaku kokkusurumisele, mille tulemusel hingamisorganid hästi töötada ei taha?) kannavad, mõned päevad ilma, ja tundke elust rõõmu, sest rind venib niikuinii lingutaoliseks ja kui teil just korvisuurus „K" pole, ei juhtu teie selgrooga midagi (viide *poolnaiste* kultusteosele „Tütarlapsest sirgub naine" ehk rinnahoidja-kui-seljatugi-koolkonna[4] peateosele). Mida teha kummutitäie rinnahoidjatega? **Ära põletada!** – kuuldavasti pidid nad hästi tuld võtma, eriti 1970ndatel moes olnud sünteetilised mudelid. Mina aga kavatsen Toompea lossi ees rinnahoidjatele lisaks ka ennast põlema panna, kui soolise võrdõiguslikkuse seaduseelnõu odüsseia kord **positiivse**[5] tulemuseni ei jõua.

Augud võivad ju olla. Igasugused.
Keemilisi lokke ei taha pikemalt kommenteerida, sest põhikooli lõpupilt on liiga valus mälestus.

Naturalistid ei usu, et mehed peaksid maa pealt kaduma, ehkki neil praktiliselt mingit rolli ühiskonnas enam pole. Kuigi külvamine on tänu professor Sõritsale ja rahahädas seemnevedelikuvillijatele (= spermadoonorid) steriilsem ja meeldivam protseduur, kui see traditsiooniliselt on olnud,[6] ning Liis Tappo juba kolmele emaks on *hakanud* (vt Kroonika 2002. aasta lõpu erinumbrit), naislugeja, isegi kui sõjaväeteenistuse ähvardusel rahvuslik tellimus täitmata jääb, ära tee seda viga (üksi)!

Naturalistid soosivad punapäid. Miks ma 20. sajandi *õigusfilosoofia* seminaris end karja vihaste noorjuristide ähvarduste ees üksi ja kaitsetuna leidsin? Õppejõud Patrick Praet arvas, et kuna olen mitte ainult naine, vaid ka feminist – st igavene minoriteet.[7] Aga tegelik põhjus oli see, et olen punapea. Püksi punnitajate ärplemise kõrval (kirjandusklassikast Eesti Loto loosimissaateni) peavad punapead igapäevaselt taluma blondidele osutatavat tähelepanu naljade näol, millest midagi neile ei pudene. Nii et retooritsegem Michael Moore'i kombel: Mida saad *Sina* ära teha, et punapäid ei diskrimineeritaks? Võta kiirelt ühendust oma kodukandi naturalistide

tugigrupiga,[8] kes vastutavad edasiste juhiste levitamise eest!

Naturalism tungib Tartu Ülikooli õigusteadlaste ridadesse ja see naturalistile meeldib. Järjest rohkem on õigusteaduse tudengite seas punapäid ja juunikuistel lõpuläbudel tuleb ette konkust väljunud radikaalfeministidest meesprofessoreid, kes naistega sauna tükivad. Noorte uurijate seminaril, kus Saksa professorid *loodavad*, et Baltikumi naised on tolerantsemad, teeb kaasettekandja Katre Kont-Kontson minule lisaks saatusliku vea ja viitab seeläbi Tartu Ülikooli õigusteaduskonna feministlik-naturalistlikule koolkonnale. Selleni on Eesti õigusharidus viinud. Enam pole kuhugi varjuda!

Ka-ja lõ-pu-hüüd, ka-jaa lõõ-puu-hüüd![9]
Ärge mõistke mind viltu! Ma mitte ei vihka, vaid kadestan Pamela Andersoni taolisi naisi – nõukogudeaegsete kangelas-kraana-lüpsi-naiste sarnaselt on nad imetlusväärselt elastsed. Mida kõike korraliku *baasfilosoofia* ja meedia abil naisest vormida võib! *Natura* pole aga enamiku meie puhul plastiliini kasutanud ja terve kari on üks kõva reptiilinahaga kraam. Ja uskuge mind, me KÕIK oleme ühtmoodi karvased!

---

[1] Tänuga mõeldes eksministrile Eiki Nestorile, kes mulle kõnealuse sotsiaalse probleemi säärast tõlgendust tutvustas.
[2] Kes veel ei teadnud: feminism on kõige naturaalsem filosoofia.
[3] Loomulikult tunnistan, et Tartu Ülikooli õigusteaduskonda läksin ka mina õppima raha teenimise sooviga, kuid nelja aasta jooksul ei saa märkamata jääda äri- ja lepinguõiguse ***mõttetus***. Filosoofilises plaanis muidugi.
[4] Loogilise jätkuna peaksid mehed kotikorvi ehk munahoidjat kandma, sest tuharalihastele ja kõhunahale on nende ***ripatsid*** liigseks koormuseks. Samas, ehk ajavad ka moodsad pinguldavad elastikpüksikud asja ära? Aga bokserid on aut!
[5] Juristid teavad kui karm sõna on sõna on postivism – see kolab meie korvus sama ***kõvalt*** kui amerikanismid ***hard rock*** (eesti k vali), ***kicking ass*** (eesti k pepu põtkimine), ***heavy metal*** (eesti k raskemetall) ja maakeelne eessõna kurrradi rrraisk.
[6] Jaa, hoolimata esimese korra valusast kogemusest, seksivad ka eesti feministid. Kuid „teoreetilise tõestuse" kohta vaata täpsemalt B. Pilvre esseed käesolevas kogumikus.
[7] Vähemalt **Märt Rask** teab, et Praetil õigus oli. Vt ka tema erinevate **vähemusgruppide**, nagu etniliste, soo-(*sic*!) ja seksuaalvähemuste diskrimineerimisevastast seaduseelnõu interneti aadressil: http://www.just.ee/index.php3?cath=4963
[8] Siin mõned asutused, organisatsioonid, kelle poole võid Eestis pöörduda: Kuressaare Punane baar, Eestimaa Loodusfond, TÜ looduskaitse ring, Eestimaa Punane Rist, ENUT ehk Eesti Naisuurimuse ja Teabekeskus, Häädemeeste volikogu, Rahvusraamatukogus kõigi riikide erisaalid, mille lipus esineb punast (st Austria, Prantsuse, Skandinaavia – ka Taani! – ja Saksa), Iiri Vabariigi Suursaatkond, Endiste Raudteetööliste klubi.
[9] Ühe punast värvi sisaldava lipuga naiskorporatsiooni lipulaulust.

Kasutatud materjalid (lisaks tekstisiseselt viidatule)

Eesti Üliõpilaste Seltsi Album XVI, Stockholm 1990
5. klassi loodusloo töövihik
Kilumetsa Margiti, Heade poiste isa: näitleja Jaan Tätte suhetest lastega, ajakirjas *Pere ja Kodu*, (2000) mai, lk. 42-44
Auväärt Lembitu, *Õigusseksuoloogia*, Tallinn, Ilo 1997
Dictionnaire de Rock artiklid ansamblite *Kiss*, *Kelly Family*, ja *Rush* ning artistide Johnny Halliday ja Michael Boltoni kohta
Eesti Entsüklopeedia kaardid
Eesti Politsei kuuteataja, artikkel politseikoertest
Käsikiri *Naksitrallid. Kümme aastat hiljem*
Korp! *Filiae Patriae* artiklikogumik *Eesti naise seisund sillakohtust võrdõiguslikkuse seaduseni*, Tartu, 2001
Verbum habeat Sakala, Korp! Sakala koguteos, 1974
Galina Salnikova, *Eelkooliealiste laste hügieen,* Tartu Ülikool, Tartu, 1980
Lindgreni Astridi kogutud teosed 10. ja 11. köide
Lõpetamata käsikiri *Naksitrallid. Kakskümmend aastat hiljem*.
MacKinnon, Catherine. *Toward A Feminist Theory of State*, Cambridge, 1991
Mutu Mihkli kõik seni avaldatud teosed
Raua Eno *Jälle need naksitrallid* I ja II kd. 1979 ja 1982
Raua Eno *Naksitrallid*, 1984
John Sparks, *Sugupoolte heitlus loomariigis: seks ja looduslugu*, 2001
N. Nossov, *Totu kuul*, 1969
Värvi ise! Kujundeid ja kerasid punase ja rohelise viltpliiatsiga värvimiseks (valgel põhjal), 1984

Normatiivmaterjal

1789 Kodaniku ja inimõiguste deklaratsioon
Kehtiv äriseadustik (konsolideeritud tekst Riigi Teatajast)
VÕSsss
Salvadori konstitutsioon aastast 1963
Ecuadori konstitutsioon

Elektroonilised materjalid

Justiitsministeeriumi kodukiri www.just.ee (pidevalt)
Rahvaliidu põhikiri www.erl.ee (24. XII 2002; 25. XII 2002 ja 01. I 2003)
Hot guys, *SM*, *anal screw* jms, tasuta kodulehekülg! www.hotbody.com (pidevalt)
Peeter Maimiku konverentsi ettekanne „Viron tie tietoyhteiskuntaan" Turu linnas www.turkuamk.fi/tietoyhteiskunnasta_eteenpain/esitykset/Viron_tie_tietoyhteiskuntaan.rtf (06. 01.2003)

Audio ja/või visuaalsed materjalid

Uuno Turhopuro filmid, osad 1, 2, 3
Onu R. jutte mitmelt plaadilt
BBC loomadokumentaal *Sugupoolte heitlus loomariigis*, London
Jacques Taty' film *Cherbourg'i vihmavarjud*

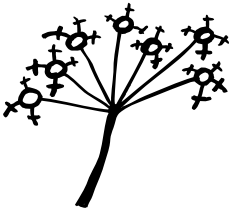

FEMINISMIHIRMUL SUURED SILMAD

LEENA KURVET-KÄOSAAR, RAILI PÕLDSAAR

Feministi ümbritseb Eestis ikka veel muinasjutukoletise oreool. On üsna tavaline, et feministi seostatakse sassis juuste, karvaste jalasäärte ja lohmakalt riides naisterahvaga, kes kõigele lisaks tundub olevat ka kibestunud: küllap on mees ta maha jätnud või pole keegi teda tahtnudki. Viimati on veel lesbigi, kes meeste suunas rusikat viibutab ja ähvardusi karjub! Ja mine tea, ehk kipub ka rinnahoidjaid põletama!

Naisuurimuslikke kursusi alustades näeme ikka ja jälle, kuidas osa auditooriumist kartusega ootab, et nüüd hakatakse tuld pursates mehi tümitama. Samuti on meil mõlemal üsna tihti ette tulnud, et nii mõnigi tuttav komplimenti tehes märgib: „Kuule, sa oled ju päris normaalne inimene; ei usukski, et sa selle feminismivärgiga jamad.” Kuigi kaaskõneleja ei oska tavaliselt seletada, mis on feminism ning kuidas see ennast Eestis ilmutab, on ta kindel, et tegemist on millegagi, mida on vaja iga hinna eest karta ja vältida. Sellises olukorras on meilgi mõnevõrra aega läinud, et oma feministipositsiooni õigustamise harjumusest lahti saada. (Sõnadele „olen feminist” kippus varem ikka järgnema: „aga...”)

Tuleb möönda, et kodumaine naisliikumine on alles lapsekingades. Ühelt poolt terendab nõukogudeaegne riiklik võltsvõrdsusideoloogia oma vatijopedes naistraktoristide ja rekordlüpsjatega, andes kõigele võrdõiguslikkusse puutuvale negatiivse värvingu. Teisalt tungivad peale avasüli vastu võetud vabaturukapitalismile ja tarbijaühiskonnale omased väärtushinnangud. Huvitaval kombel on need kaks vaenujalal seisvat ja näiliselt naisliikumist soosivat maailmavaadet tekitanud kabuhirmu feminismi ees. Milles on asi? Võib-olla asub tõeline tont hoopis inimestes enestes, peegeldades meie aimdusi, et feminism võib ühiskonnas välja tuua puudused, millest me küll oleme teadlikud, kuid eelistame neist vaikida. Vaataksime siis seda „koletist” lähemalt, ehk polegi ta nii pelutav.

Ametlik nõukogude ideoloogia kuulutas naiste ja meeste võrdsust. Tõepoolest, enamik nõukogude

naisi töötas, nende Lääne suguõed aga pidid piirduma pelgalt koduperenaise rolliga. Samas ei tähendanud naiste suur nõukogudeaegne tööhõive seda, et naistele oleksid olnud meestega võrdselt avatud kõik elukutsed ja ametikohad. Enamik naisi-töökangelasi tegi rasket füüsilist tööd, mitte ei võimutsenud partei või tootmisettevõtete juhtkondades. Pereelu korraldamisel olid nõukogude naistele abiks küll lasteaiad ja riiklik meditsiin, kuid kas võrdsusprintsiip ka koju laienes, on omaette küsimus. Nõukogude aabitsapiltidelgi keetis-koristas ikka ema, seevastu isa luges lehte ja vaatas televiisorit. Vähe sellest – tütar pidi nõusid pesema, samal ajal kui perepoeg konstruktorit kokku pani. Koduperenaise roll Nõukogude Liidus oli ka tunduvalt koormavam praegusest: paljuski just naise leidlikkusest sõltus see, kas pere oli korralikult toidetud-kaetud ning selleks pidi oskama õmmelda, kududa, aeda hooldada, marju ja aedvilju korjata, hoidiseid teha ja muidugi jaksata seista lõpututes järjekordades. Ning seda kõike ilma tarbimiskultuuri poolt pakutud „lohutusteta", mida nautis tema Lääne suguõde. Pole siis ime, et ametlikult kuulutatud võrdsusideoloogia sai tugevasti diskrediteeritud.

Üleminekuaastail tehti entusiastlikult plats puhtaks. Uuenemistuhinas heideti aga mitmel puhul vanniveega ka laps välja. Nii juhtus iseolevas Eestis naiste võrdõiguslikkusega. Külma sõja aegne propaganda rõhutas väsimatult seda, et nõukogude ühiskond oli naised naiselikkusest ilma jätnud. Nüüd saime selle näiliselt siis tagasi. Valida oli mitmete arengumudelite vahel, lähimaks neist põhjanaaber Soome heaoluriik ning riiklikult soositud sooline võrdõiguslikkus. Paraku tundus see liiga lähedasena vihatud sotsialismile, mistõttu ideaaliks sai hoopis ameerikalik individualism, materialism ja edukultus. Feminism, mis kritiseerib nii kodus kui ühiskonnas toimivaid võimusuhteid ja tarbimisühiskonda, sellesse pilti hästi ei sobi. Nii on Eesti otsustanud ameerika mudelit parandada: valinud kiiret rikastumist tõotava uusliberalistliku ühiskonnakorralduse ning muu hulgas kõrvale heitnud ka tülika feminismi. Seda edukultust järgivad ka paljud naised, kes leiavad, et nad ei ole nii nõrgad, et vajaksid „feminismikarku". Ehk kardavad nad, et feminismi pooldamine näitab nende nõrkust ning võimetust ise edasi jõuda. Võrdõiguslik Skandinaavia soomudel ohustaks meie individualistlikku edukeskset elustiili ja sarnaneks isegi paljukardetud sotsialismiga. Tsiteerime Priit Pulleritsu, kes tänab eesti naisi tema arvates asjakohase vaoshoituse eest: „Eesti meestel on seega aeg avaldada Eesti naistele tunnustust, et

nad pole feminismiga ühiskonna rahumeelset arengut rööpast välja löönud.”
(*Arter*, 20. V 2000.)

Nii ongi feministist saanud ideaalne patuoinas. Ta soovib tagasi nõukogude iket või vähemalt riigisotsialismi, ohustab individualismi ja edukat majandusarengut, rahvuskehandit ja kes teab mida veel. Pealegi, milleks meile raevukas naiste õiguste eest võitlemine – meil on ju kõik korras ja naised ise ka rahul? Oleme arenguetappe vahele jätnud nii panganduses kui ka telekommunikatsioonis – miks siis mitte ka ühiskondlikus arengus? Esmane strateegia feminismitondi eemale peletamiseks on eitada tema vajalikkust. See tähendab, et eelistatakse mitte mõelda naiste-meeste palgaerinevustele, soolisele diskrimineerimisele töökohtadel, alandavale kohtlemisele meedias jne. Karikeeritud feministikujund juhib tähelepanu eemale.

Vaatleme lähemalt paari põhisüüdistust feminismi aadressil uurimaks, kas hirmul ehk suured silmad ei ole. Naisuurimuslikke kursusi õpetades kerkivad iga kord just ülal kirjeldatud negatiivsed stereotüübid kõige selgemini esile. Kui üliõpilastelt küsida, kas nad oskavad tuua näiteid feministide negatiivse mõjuga tegevusest

Nimi – **Raili Põldsaar**

Vanus – 29
Elukutse – Ülikooli õppejõud
(Perekonna)seis – Vallaline
Mõõdud nr 1, nr 2, nr 3 –
1. 53 cm – juuste pikkus,
2. 59 cm – pea ümbermõõt,
3. 36,4 °C – kehatemperatuur
Feministlik eeskuju – Elizabeth I
Lemmikšovinist – Priit Pullerits
Isiklik rekord – Kirjutanud 42 lk päevas
Feminism on – Tsiteerides kedagi endast nutikamat: radikaalne mõte, et naised on inimesed.

Retsept, kuidas valmistada feminismi
Vaja:
Naisinimene (arv piiramatu)
Topeltstandarditega ühiskond
Lisada (piirid seab vaid perenaise fantaasia):
Lokkav bioloogiline essentsialism
Palgavahed
Seksuaalne ahistamine
Keha- ja ilukultus
Kosmeetika- ja kodutarvete reklaamid jne, jne.
Segada ained, lasta tasasel tulel keemispunktini tõusta, kuni segu hakkab üle ajama. Teravad tipunoodid tagab ühiskonna arvamusliidrite seisukohavõttude tarbimine, näiteks hiljutise võrdõiguslikkuse seaduse arutamisel. Tammise järelmaitse annab ühiskonnas võimutsev paaniline foobia feminismi suhtes.
Ettevaatust! Jätab kestva jälje ega ole pesuvahenditega eemaldatav.

Nimi – Ema pani **Leena**, isalt sain **Käosaar**e, mehelt **Kurvet**i

Vanus – Kuidas parajasti ise tunnen.
Elukutse – Seda va tarkust taga ajada ja teistelegi jagada
(Perekonna)seis – Hää
Mõõdud nr 1, nr 2, nr 3 –
1. Väikese sõrme ümbermõõt poolteist senti,
2. Pikim varvas viis senti,
3. Naba ja kõrisõlme kaugus teineteisest kuskil poole meetri kanti.
Feministlik eeskuju – Üks esiema
Isiklik rekord – Jätkuv täielik oskamatus käsitseda mobiiltelefone.
Feminism on algatuseks näiteks eeldus, et sõnade „inimene" (ja „kodanik") sotsiopoliitilisse, kultuurilisse ja ideoloogilisse tähenduskaarde kuuluks naise kogemuslik baas sama iseenesestmõistetavalt kui mehe oma.

Minu retsept patriarhaadis hakkama saamiseks:
Patriarhaat on nagu šveitsi juust, kena kollase kamaka sees on augud-käigud, mille kaudu asju saab ajada omasoodu.

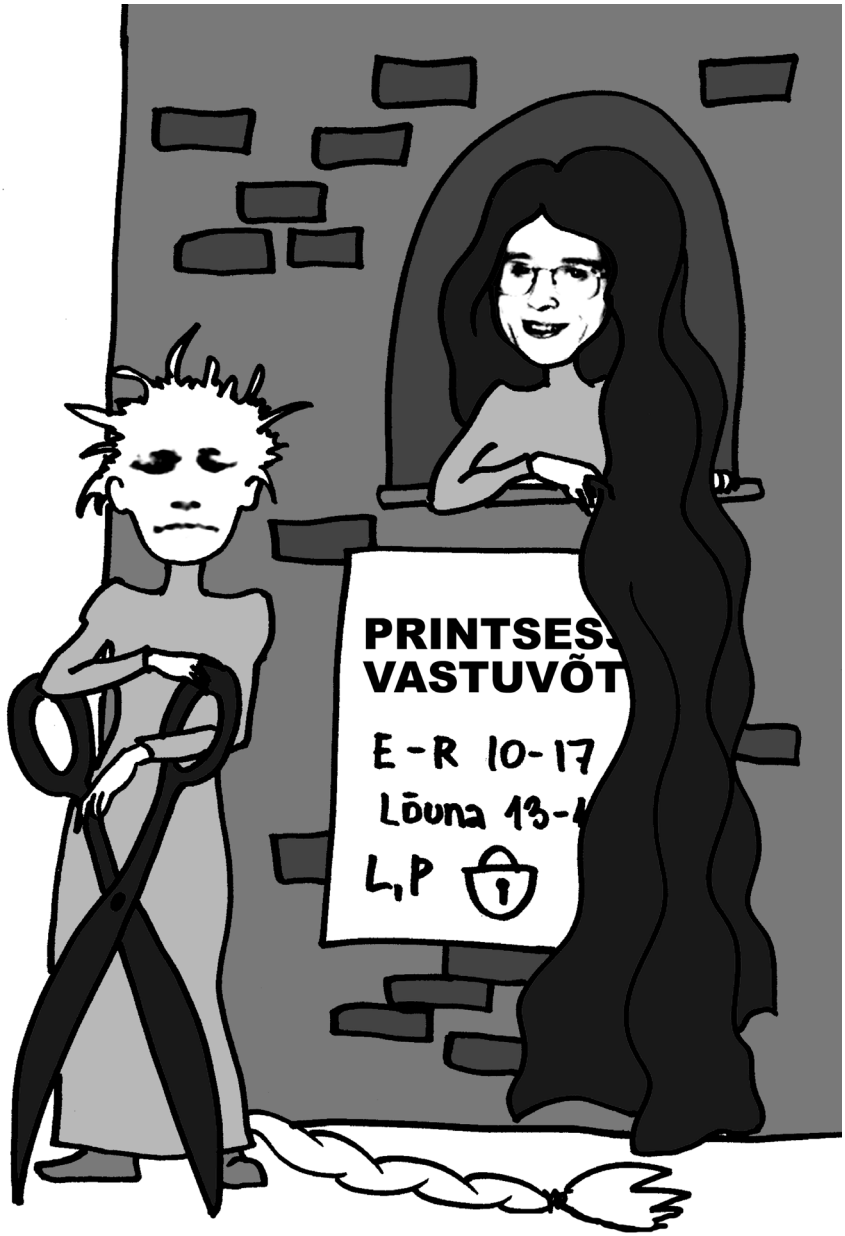

Eesti ühiskonnas, tunnistavad praktiliselt kõik, et ega ikka hästi ei oska küll. Nii üliõpilaste kui laiema avalikkuse hoiakute kujundamisel on kindlasti oma osa Eesti meedial, mis on käsitlenud feminismi valdavalt laiduväärse ja Eestile mittevajalikuna.

Pea kohustuslik esimene süüdistus väidab, et feministid vihkavad mehi. Tegelikult taotleb feminism meestele ja naistele võrdõiguslikku sotsiaalset staatust. See tähendab järgmisi *radikaalseid* nõudeid: et mehed ja naised saaksid võrdse töö eest võrdset palka, et seadused mehi ja naisi ühtmoodi kohtleksid ning et ka kitsamas koduses ringis oleksid ootused meestele ja naistele, tüdrukutele ja poistele võrdsemad. Tõsi küll, feministid väidavad, et enamik kultuure on oma olemuselt mehekesksed, et mehed on eelistatud tööjõuna, et nad on seaduste poolt paremini kaitstud, et neile kuulub rohkem vara, et neil on voli paljuski otsustada oma kultuuri naiste (ja ka laste) saatuste üle. Feministidel on õigus ja nad üritavad meeste suunas olevat ühiskonna kaalukaussi tasakaalu seada. Kuna aga meestel on aastatuhandeid olnud suuremaid õigusi kui naistel, siis tähendab võrdõiguslikkuse saavutamine siiani meestele kuulunud privileegide kadumist. Loomulik, et nii mõnedki mehed lärmi löövad; hoopis kergem on ju edumaad saada ja hoida, kui konkurendil on jalad kammitsais ja silmad rätikuga seotud. Huvitaval kombel paistavad anti-feministlikud mehed kartvat naistega võrdsetel alustel rinda pista – millest muidu selline paaniline hirm. On täiesti väär eeldada, et võrdõiguslikkusest on kasu ainult naistele – ka mehed võidaksid laiemast rollivalikust nii mõndagi.

Teise põhisüüdistuse kohaselt lõhuvad feministid peresid. Kord avastas üks naisüliõpilane Virginia Woolfi esseed *Oma tuba*[1] analüüsides, et ta on sunnitud oma kirjatöid alati tugitoolis põlve otsas tegema, sellal kui ta elukaaslane iseenesestmõistetavalt nende ühise arvuti taga istub. Kui ta kodus küsimuse selliselt ka tõstatas, võis see loomulikult suhtes pingeid tekitada. Mida aga arvata suhtest, mille tasakaal ongi (vähemalt osaliselt) naise napimatele õigustele üles ehitatud?

Feministid pööravad tõesti tähelepanu sellele, kuidas jaotatakse soorolle peresiseselt ning kuidas rollijaotus mõjutab mehe ja naise positsiooni perekonnas ja ühiskonnas. Eestis töötab üle 70 protsendi naistest. See tähendab, et enamikes peredes teenivad elamiseks vajalikku raha nii mees kui naine. Sellest tulenevalt võiks ju eeldada, et vähemalt niisama paljudes peredes

on kodutööd mehe ja naise vahel võrdselt jaotatud ning isa ja ema võtavad võrdselt osa laste kasvatamisest. Ka kodutööde võrdne jaotumine ja võrdne osalus laste kasvatamisel on üks feministide eesmärke.

Eesti riik pole seni just hiilanud peresid ja laste sündimist toetava poliitikaga, pigem vastupidi. Tegematajätmiste varjamiseks on mugav süü feminismi kaela veeretada. Kuivõrd meie ühiskond väärtustab eelkõige avalikus elus saavutatut, siis kipub ema „amet" (mille panust äärmuslikumas variandis nähakse vaid lapse ilmaletoomises ja tema esmaste vajaduste rahuldamises) naist igavese teisejärgulise kodaniku kategooriasse suruma. Mõningate Eesti avaliku elu tegelaste sõnavõttudest jääbki vägisi mulje, et naise koht ongi kodus pliidi ääres, laps käe otsas ja suu kinni.

Kolmas levinud süüdistus puudutab feministide viha ilu ja ilusate naiste vastu. Feministid on tõepoolest kriitilised ühiskonna suhtes, mis naise juures eelkõige välimust ja mehe juures eelkõige mõistust väärtustab. Ühiskond, mis eeldab, et naine tõstab esikohale oma välimuse ja selle eest hoolitsemise, piirab samas ka naise võimalusi keskenduda hariduse omandamisele või tööle. Ühiskonnas käibivad normid ei eksisteeri sugugi alati kirja pandud seadustike näol. Koolis ei pruugi õpetaja just nõuda tüdrukutelt eelkõige hoolitsetud välimust ja poistelt eelkõige oma mõistuse arendamist (kuigi ka see ei ole eriti haruldane nähtus), piisab kui sedasorti selektiivsus toimib õpilaste endi seas. Kui ühe klassi poisid eeldavad, et kõik tüdrukud kannavad kõrge kontsaga kingi, meigivad ennast ja käivad moekalt riides, siis tüdrukul, kes neid reegleid ei järgi, on oht langeda põlu alla nii tüdrukute kui poiste hulgas: oma käitumisega paneb ta reegli kehtivuse kahtluse alla. Ilunormide järgimine on mitte ainult aeganõudev ja kulukas, vaid tihti ka lausa tervisele kahjulik. Ilumall, mis eelistab ülisaledaid tüdrukuid-naisi, soodustab kindlasti nii väiksemate kui suuremate toitumishäirete, näiteks anoreksia teket. Veel üks ilu ja selle tagaajamisega seotud *aga*, millesse feministid kriitiliselt suhtuvad, on ilus olla tahtmise põhjus. Mehekeskses ühiskonnas näeb naine suurt vaeva, et olla ilus mitte enda, vaid meeste jaoks, olla ilus selleks, et mõni mees ta teiste naiste seast välja valiks. Naine ise ei ole valija, teda valitakse, ning eelkõige tema välimuse, mitte aga isikuomaduste, saavutuste vms põhjal. Naise ilu võib olla ka kahe otsaga asi – kui naine hoolitseb oma välimuse eest, aitab see kinnitada stereotüüpi, mille kohaselt naised on kerglased

ja pinnapealsed; kui naine otsustab ilunormide järgimisest loobuda, riskib ta omakorda sellega, et teda peetakse ebanaiselikuks. Silma torkavad ka topeltstandardid: Eestis võrdub lisakilo naise puhul surmapatuga, eduka mehe puhul aga pole õllekõht ja rasvalott taunimist väärt.

Samuti ei kritiseeri feministid mitte ilu kui sellist, vaid ilu- ja moetööstust. Ilumüüt on tihedalt seotud tarbimiskultuuriga: ühiskondlike väärtuste poolt tekitatud ebakindlus võimaldab panna naisi ostma suurtes kogustes kosmeetikat, ravimeid, spordiklubide liikmekaarte, ultramoodsaid ja seega ka kalleid kingi ja rõivaid. Ei maksa ka unustada, et naise välimus võib mitmetes päris tõsistes olukordades tema vastu töötama hakata. Näiteks vägistamisjuhtudel tuleb ikka ja jälle esile argument, et naine tegelikult otsis seksuaalset kontakti, sest miks muidu kandis ta nii lühikest seelikut, nii läbipaistvat pluusi või nii sügavat dekolteed. Nii naisel kui ka mehel peaks olema vabadus kanda rõivaid, mis on talle mugavad ja milles ta ennast kindlalt tunneb, kartmata vägivalda või ühiskondlikku hukkamõistu. Mehed, kes nutavad taga naiselikku rõivastust, võiksid ise üritada kõrgetel tikk-kontsadel Eestimaa talves päevakese vastu pidada.

Kas ei tule need stereotüübid tuttavad ette nii argivestlustest kui ka leheveergudelt, hoolimata sellest, et Eestis ei ole ulatuslikku feministlikku liikumist veel täheldatud? Hirm feminismi ees näitab meie ebakindlust. Feminismitont ei ohusta mehi ega naisi, vaid ebaõiglast ühiskonnakorraldust. Ta tundub ohtlik, kuna tema eesmärk on muuta mitmeid meie kõige sügavamaid väärtushinnanguid, selliseid, mis puudutavad meie isikut, keha, seksuaalsust ja perekonda. Feminismi võib aga näha just positiivse jõuna, mis aitab meie olelusvõitlusest räsitud ja lõhestatud ühiskonda tasakaalustada ja igat üksikisikut väärtustada.

---

[1] Klassikaks saanud essees *Oma tuba* (1929) nõutab Woolf naiskirjanikele eluõigust ja eluruumi.

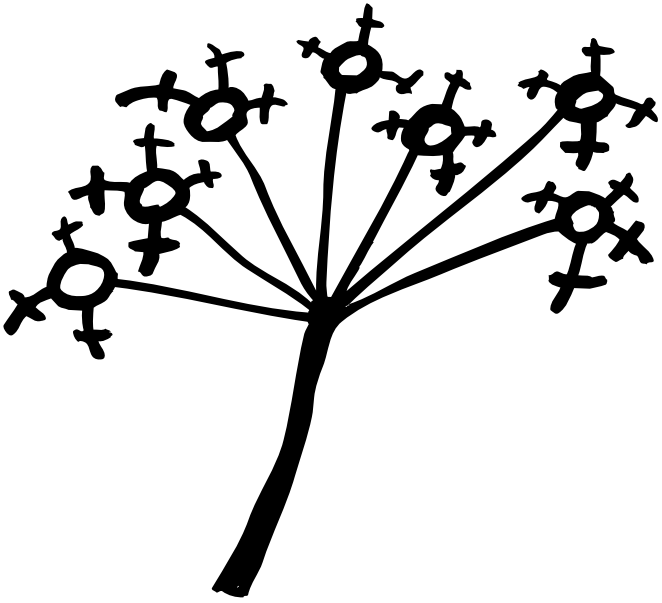

SÕNASTIK

Bioloogiline sugu – arvamus, et sünnitakse ainult genitaalide ja kromosoomidega, tegelikult pole see muidugi nii, ka hormoonid mängivad rolli. Tavaliselt eristatakse kaht sorti sugusid, kuid on ka teisi arvamusi. Nt riigikogu eksliige O.Raju on öelnud, et biseksuaalid on tasakaalustav kolmas sugu, kui soolise võrdõiguslikkuse tõttu paaritu liikmete arvuga komisjonis sugude esindajaid võrdselt peab olema. Vt ka *sotsiaalne sugu*.

Diskrimineerimine – fenomen, mida võib võrrelda umbrohu kitkumisega. St kõik taandub võrdlusele normtaimega (nt till). Vrdl ka eesti vanasõnaga: „Ega kana pole lind, naine inime".

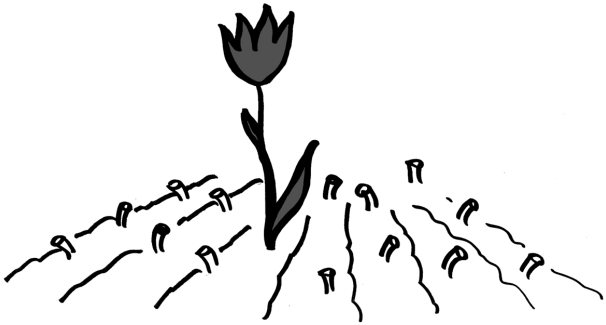

Feminism – naiselikkus, naiselike kehavormide või omaduste olemasolu mehel (Eesti Nõukogude Entsüklopeedia aastast 1987). On siinmail tänaseni kardetud mõttevool, mis tahab naised vägisi emantsipeerida ja mehed naistetöid tegema panna. Vt ka autorite väljapakutud alternatiivseid tõlgendusi ning *radikaalfeminism, liberaalfeminism*.

Girl power (eesti k tüdrukute vägi) – noorte naiste ja plikade võim, väljendub ürgnaise väe mängu panemises. Ei tähenda füüsilist jõudu, näiteks asjaolul, et naise tagajalgades peitub suurem jõud kui hobusel, ei ole miskit pistmist *girl power*iga. Moto: Tüdruk olla on jee, hõissa!

Inimene – läänemeresoome keeltes on „inimene" kas ainult inimene või vastupidi just naine. Karjala keele *inehmine* tähendab mõlemat nii inimest kui naist. Lüüdi keeles tähendab *inahmoi* ainult naist, vepsa keeles on aga *inehmoi* hoopis sõimusõna inetu ja laisa naise kohta.

Keel – a) suus olev organ ja b) inimestele omane häälikuil rajanev märgisüsteem, tihedas seoses mõtlemisega. Hoolimata sellest, et eesti keeles puudub indoeuroopa keeltele omane grammatiline sugu (*she/he*) pole eesti keel soo-neutraalne. Võrdle ise! Eesti keeles on laulja „inimene, kes laulab", teistest keeltest laenatud *-tar, -anna* liidete abil on loodud võimalus laulja naissoolisust rõhutada. Ka naisüliõpilane, naispoliitik, naissportlane jne. Erinevaid

väärtushinnanguid kannavad nt naljamees ja lõbunaine, vrdl ka ninamees, täitsamees, esimees.

Koduvägivald – kui triikraud lendab ja keegi saab pihta, tavaliselt naine. Eestis langeb iga viie minuti tagant üks naine vägivallaohvriks ja 2/3 juhtumitest leiab aset naise kodus. Kedagi ei tohiks lüüa! Kellelegi ei tohiks pahasti öelda! Muidu... tuleb Karu!

Lesbid – naised, kes ei karda hiiri ja armastavad sõbrannasid. NB! Lesbidele ei meeldi meeste ees „lesbišõud" teha! Vt ka *sooroll*.

Liberaalfeminism – feminismi vool, mille keskne veendumus on, et naised suudavad kõike täpselt samamoodi nagu mehed. „Inimene=Inimene ehk kõigile täpselt üht moodi". Peamine idee on, et kõik sooga seotud erinevused on sotsiaalset päritolu, pidevas muutumises kultuuris ja ajaloos ning seega ka kujundatavad. Vt ka *feminism, radikaalfeminism*.

Matriarhaat – ühiskonnakord, mis eksisteerib hallvanakeste soovunelmates (suur habemega naine istub keset hõimu, vaatab kurja pilguga alla väikeste abitute meeste poole ning ütleb mida teha). Müstiline mõiste, sest reaalselt eksisteerinud matriarhaati pole ajalooteadlaste ega antropoloogide sajandite pikkustest otsingutest hoolimata tuvastatud. Vt ka *patriarhaat*.

Mehelikkus – kultuuriliselt konstrueeritud kogum meestele omistatavatest ja meeste poolt omaks võetavatest omadustest, oskustest ja käitumisviisidest. „Sõjavägi teeb meheks", „mehed ei nuta", „mehe palk", „mehe sõna", „karm aga õiglane perepea". Nt Tarzan, S.Freud, A.Lepajõe, J.Mõis jne. Vt ka *sooroll, naiselikkus*.

Misogüünia – naistevihkamine. Kui keegi tatti pritsides sisistab „Sa k****i lits!" on raudselt

tegemist misogüüniga. Heaks näiteks samuti arvutu hulk vanasõnu, nt „Naiste sugu on nagu ussi sugu: ussi tuleb tappa ja naisi tuleb nuhelda”.

Naiselikkus – kultuuriliselt konstrueeritud kogum naistele omistatavatest ja naiste poolt omaks võetavatest omadustest, oskustest ja käitumisviisidest. Iseloomulikud omadused: malbe, jutukas, emotsionaalne, hoolitsev, beibelik, lapselik, (õpitult) abitu, pikad jalad (et kiiremini joosta), kõrged kontsad (et kõrgemale vaadata), lühike seelik ja lühike aru (et kaugemale paista). Ka bimbo (wõro keeles ka *bimbu*), antonüüm Bingo (suurvõit).

Patriarhaat – isaste võim, isa(de) võim, meeste (ainu)valitsus. Meeste majanduslik, poliitiline ja sotsiaalne võim naiste üle. Nt Vargamäe Andres. Vt ka *matriarhaat*.

Postfeminism – saabub postpatriarhaadis. Ausõna! Vt ka *patriarhaat*.

Powergirl – jõuline naine, kes ei tunnista põhimõtet, mille kohaselt peaks ta kodus istuma ja oma nina maailma asjadesse mitte toppima. Ainuüksi tõelise *powergirl*i pilk murrab nõrgad mehed maadligi. Poliitikutest näiteks Liina Tõnisson, Siiri Oviir, Hillary Clinton.
Ka **power dressing** – jõuline riietumisstiil, mille lõi isiklikul eeskujul Margaret Thatcher. Vrdl *girl power*.

Radikaalfeminism – feminismi vool, mis peab ühiskonna analüüsimisel kõige olulisemaks naiste ja meeste vahelisi erinevusi. Lisaks tunnustab see mõttesuund alaväärtustatud naiselikke omadusi ja tegevusi ning püüab neid au sisse tõsta, võib kalduda emakakultusesse. Radikaalide motoks „Naine olla on uhke ja hää” ning mitte „Naine olla on KA uhke ja hää” (liberaalide moto). Radikaalfeminismi aetakse tihti segamini äärmuslusega ning naisliikumisega kõigis vormides. Vt ka *feminism, liberaalfeminism*.

Seksuaalne ahistamine – seksuaalne käitumine (ka verbaalne) alluva suhtes, mis ei ole teretulnud (ahistamise objekt on teinud oma tegude või tegevusetusega selgeks, et tal puudub TAHE seksuaalseks käitumiseks). Nt ülemus patsutab Su põlve ka pärast seda, kui vihjad, et tal on kodus naine. Selle peale vastab ülemus laulval häälel: „Meil kõigil on naine, meil kõigil on lapsed!" Sa tunned end pahasti.

Sooline võrdõiguslikkus – meeste ja naiste õigused, kohustused ning võimalused ei sõltu sellest, kas nad sünnivad nais- või meessoost isenditena. Ei tähenda topless naiskraanajuhti (vt *Eesti Ekspressi Flash* 31.07.2002) ja ka mitte seda, et *Beatles*'ite hulgas oleks pidanud olema 2 naist, selles mõttes polnud *ABBA* parem bänd. Vt ka *sooline võrdõiguslikkus tööturul*.

Sooline võrdõiguslikkus tööturul – võrdväärse töö eest peab võrdselt palka maksma ja tööd peab oskuste ja teadmiste järgi saama. Tööturul sugu ei loe (va naisosatäitja otsimisel filmi *Tiina* ja meesstrippari leidmiseks truppi *Chip'n'dales*)! Tillitus, rasedus, emadus ja vanemlus pole patoloogiad. Vt ka *sooline võrdõiguslikkus, soolised erinevused*.

Soolised erinevused – jee! kõik erinevused on superpluss ja väga lahedad, aga põhjendada sugude ebavõrdsust anatoomiliste, füsioloogiliste, seksuaalsete erinevustega on täiesti *out*, sest naiste ja meeste inimlik ühisosa on nii bioloogilises kui sotsiaalses aspektis märgatavalt suurem kui kõik erinevused kokku.

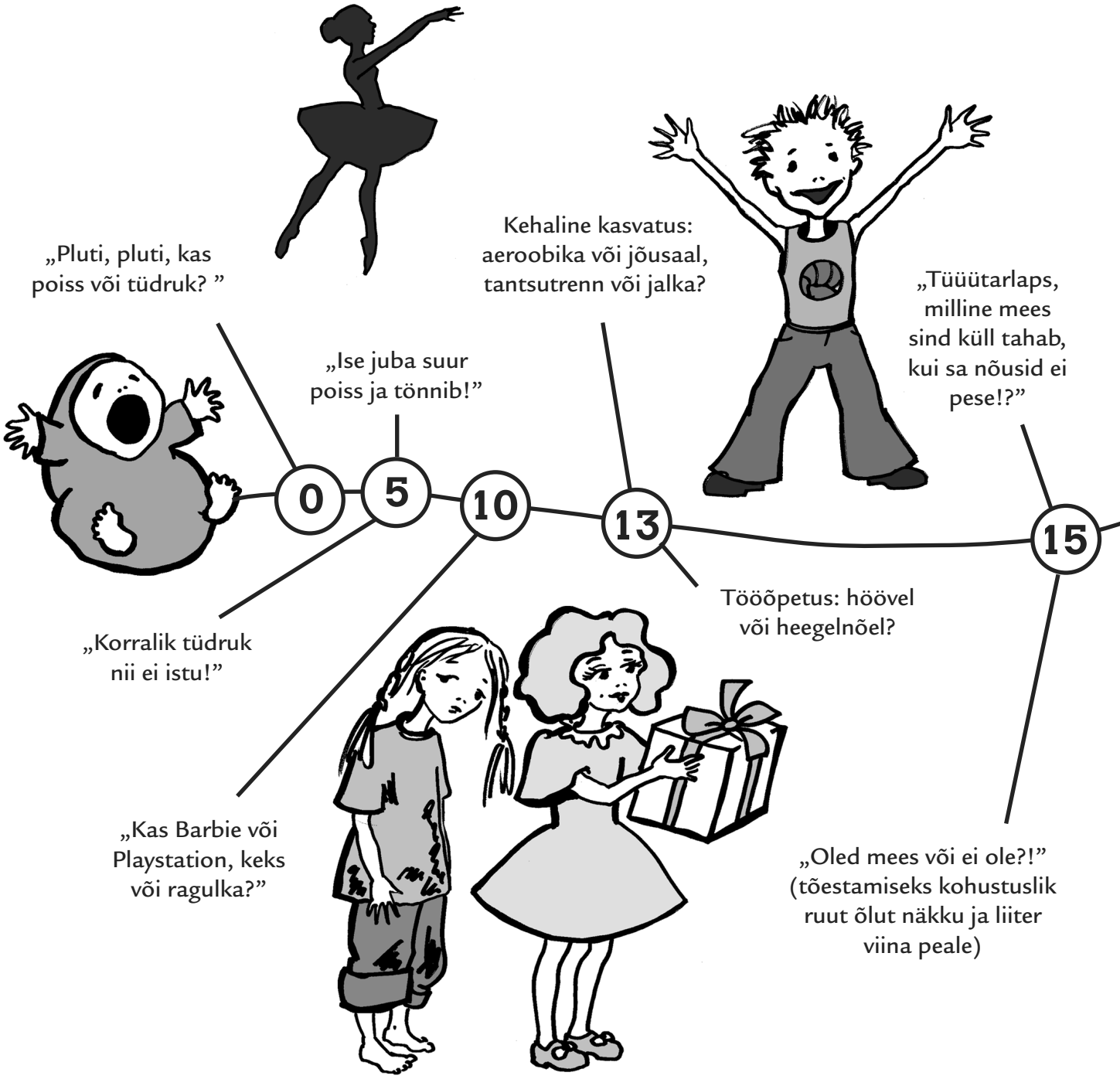
„Pluti, pluti, kas poiss või tüdruk? ”
0
„Ise juba suur poiss ja tönnib!”
5
„Korralik tüdruk nii ei istu!”
10
„Kas Barbie või Playstation, keks või ragulka?”
Kehaline kasvatus: aeroobika või jõusaal, tantsutrenn või jalka?
13
Tööõpetus: höövel või heegelnõel?
„Tüüütarlaps, milline mees sind küll tahab, kui sa nõusid ei pese!?”
15
„Oled mees või ei ole?!” (tõestamiseks kohustuslik ruut õlut näkku ja liiter viina peale)

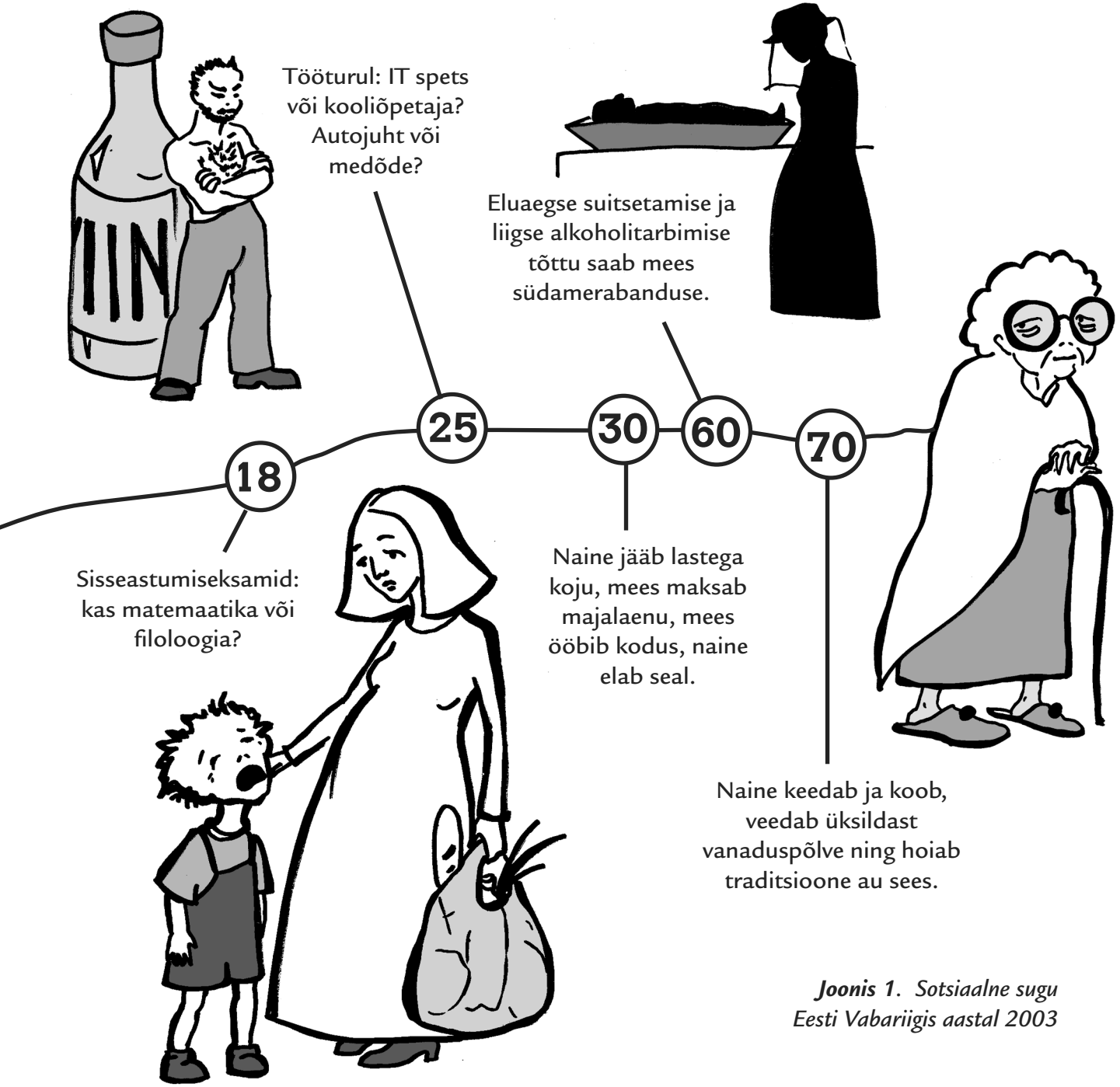

***Joonis 1**. Sotsiaalne sugu Eesti Vabariigis aastal 2003*

Sooroll – tsiteerime klassikuid: „Soorolli puhul on tegelikult Eestis levinud neli soorolli. Kõige levinum on see, mida tunneme klassikalise naise soorolli all: see, kes hiirt nähes minestab. Teine sagedasem roll on meheroll: see, kes hiirt nähes haarab lähima puiteseme ja läheb vapralt hiirele vastu. Veel on kaks rolli, mis järjest sagedamini ja järjest häälekamalt esinevad Eesti ühiskondlikus elus. Need on lesbid ehk naisekehaga naistearmastajad oma erineva tegutsemisega, vähemalt 30 meetri kauguselt on neid võimalik oma tegutsemise, liigutuste järgi eristada. Ja geid, meestele orienteeritud mehed. Kui vaatate selle seaduseelnõu läbi, siis see seadus tegelikult võrdsustab neli soorolli." (psühhiaater ja endine Riigikogu liige Anti Liiv Riigikogus soolise võrdõiguslikkuse seaduse eelnõu teisel lugemisel, toimetatud stenogramm 18.IX.2002). Vt ka *šovinist, tillitama*.

Sotsiaalne sugu – muutub üle aja ja erineb suuresti kultuuride lõikes. *Vt joonis 1*.

Šovinist – „normaalne", „terve" ja „loomulik" mune sügav seksistlik siga, tema naine käib kirikus, on köögis (seal on õigupoolest tema koht), kasvatab lapsi. Esineb ka naisvariandis. Võib olla heatahtlik, erinevalt misogüünist. Vt ka *misogüünia*.

Till – a) maitsetaim, põhjamaade tähtsaim vürts, kasutatakse hapukurkide hapendamisel ja marinaadides, aga ka värskelt toitude ilmestamiseks ning maitseelamuse rikastamiseks, ning b) lastelegi lubatud väljend mehe suguorgani kohta. Vt ka *tillitama*.

Tillitamine – naljategemise viis, mille käigus šoviniste naeruvääristatakse. Vt ka *till, sooroll, šovinist*.

Topelt tööpäev – töötad nii tööl kui kodus, tavaliselt ka puhkehetkel. Esineb vaid naistel. Või nagu kirjeldatud Kukerpillide laulus: „Kui naine armastab meest, kõik tööd teeb ära ta eest (tööd teeb ära tema eest)..."

Tööalane segregatsioon – kui erinevast soost inimesed koonduvad erinevatele erialadele, nt naised töötavad trolli- ja trammijuhina ning mehed bussijuhina.

Vagiina – Eesti moodsa aja teatriloo keskne tegelane, vt ka *tillitama*.

Võrdsed võimalused – müütiline ideaal suulises folklooris, selle poole me alles püüdleme (kui püüdleme). Vt ka *sooline võrdõiguslikkus, sooline võrdõiguslikkus tööturul*.

Kas bioloogiline sugu tähendab tõesti ainult kromosoome ja hormoone?
Vastuse leiad järgmises kogumikus...

Tillitamiseni!